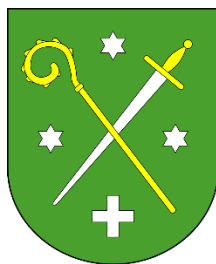

Wójt Gminy Chełmża

**STUDIUM UWARUNKWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA**

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXVIII/228/17
Rady Gminy Chełmża
z dnia 30 marca 2017 r.

marzec 2017 r.

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO gminy Chełmża określa politykę przestrzenną gminy
w jej granicach administracyjnych**

**Ustalenia STUDIUM są wiążące dla organów gminy Chełmża przy
sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego**

STUDIUM nie jest aktem prawa miejscowego

SPORZĄDZIŁ:

Wójt Gminy Chełmża

ul. Wodna 2, 87-140 Chełmża

OPRACOWAŁ:

EKOURBANISTYKA Anna Pugacewicz

Al. Wilanowska 67a lok. 10

02-765 Warszawa

w składzie:

- mgr inż. arch. krajobrazu Anna Pugacewicz – główny projektant
(członek Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie nr 384)
- mgr inż. arch. krajobrazu Urszula Bereza-Tijero

1. WPROWADZENIE

Gmina Chełmża, otaczająca miasto Chełmża, położona jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, na terenie powiatu toruńskiego. Od południa graniczy z gminą Łysomice, od południowego zachodu z gminą Łubianka (powiat toruński). Od północno-zachodu graniczy z powiatem chełmińskim (gminami: Papowo Biskupie, Kijewo Królewskie i Unisław), od północno-wschodu z powiatem wąbrzeskim (gmina Wąbrzeźno i Płużnica), a od wschodu z powiatem golubsko-dobrzyńskim (gmina Kowalewo Pomorskie).

Przez teren gminy przebiega z północy na południe autostrada A1, która stanowi część międzynarodowego szlaku komunikacyjnego E75 (Helsinki – Gdańsk – Łódź – Katowice – Budapeszt – Ateny) oraz droga krajowa Nr 91 łącząca Gdańsk i Częstochowę. W układzie równoleżnikowym przebiega droga wojewódzka nr 551 (Strzyżawa – Dąbrowa Chełmińska – Unisław – Wybcz – Chełmża – Wąbrzeźno) oraz nr 589 (Grzywna – Chełmża).

Z położeniem na wysoczyźnie wiąże się dobra przydatność rolnicza gruntów rolnych, duży udział gleb chronionych w myśl ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Krajobraz gminy jest typowo rolniczy ze znikomym udziałem terenów zadrzewionych i leśnych. Jedynie w okolicach jeziora Grodzieńskiego i Głuchowskiego znajdują się tereny zalesione.

Środowisko kulturowe gminy Chełmża jest bardzo bogate. Na terenie gminy znajdowały się 32 założenia pałacowo-parkowe lub dworsko-parkowe, z czego duży procent został zachowanych do dnia dzisiejszego. O bogactwie świadczą liczne obiekty i obszary zaewidencjonowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Podstawowe dane o gminie:

- powierzchnia – 17 895 ha (179 km²),
- liczba sołectw – 28,
- liczba miejscowości – 31,
- liczba mieszkańców – 9 879 (stan na 31.12.2015¹)
- użytki rolne – 89,5%,
- lesistość – 1,5%

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU ORAZ ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

2.1. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE – STAN PRAWNY

Zadaniem własnym gminy, wynikającym z ustawy o samorządzie gminnym jest m.in. prowadzenie polityki w zakresie gospodarowania przestrzenią i zapewnienie ładu przestrzennego. Zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki terytorialne, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów oraz określania zasad ich zagospodarowania i zabudowy określone są w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 778, z późn. zm.).

W celu kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, w tym określenia lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, Wójt Gminy sporządza studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zwane dalej studium. Dokument ten, zgodnie z art. 9 pkt. 5 wspomnianej wyżej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, nie jest aktem prawa miejscowego, tylko opracowaniem kierunkowym, stanowiącym wyraz polityki przestrzennej władz samorządowych gminy. Zgodnie z art. 14 pkt 8 tejże ustawy, aktami prawa miejscowego są

¹ Faktycznie miejsce zamieszkania wg BDL GUS

miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, przy sporządzaniu których, poprzez wymóg zachowania zgodności ze studium (ustalenia studium są wiążące – art. 9 pkt. 4), uwzględnia się politykę przestrzenną gminy. Powyższe sprawia, że jest ono prawem wewnętrznym gminy wiążącym władze oraz podporządkowane jej organy i jednostki, w podejmowanych decyzjach w zakresie działań dotyczących polityki przestrzennej na terenie gminy dla realizacji określonych celów.

Gmina Chełmża posiada *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* uchwalone przez Radę Gminy Chełmża w dniu 30 października 2009 r. (Uchwała Nr XLVI/308/09).

Do dnia 31 grudnia 2003 r. na obszarze gminy obowiązywał również *Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* (Uchwała Nr XXVII/143/93 Rady Gminy Chełmża z dnia 11 maja 1993 r. / Dz. Urz. Województwa Toruńskiego Nr 16, poz. 121 z 1993 r.). Dokument ten zgodnie z art. 87 ust 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stracił ważność. Obowiązującym prawem miejscowym są jednak wszystkie plany miejscowe i zmiany planów uchwalone po 1 stycznia 1995 r. (nawet sporządzone na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym), niezależnie od tego, jaki zakres ustaleń i stopień szczegółowości ustaleń określono w tych planach. Obowiązujące plany miejscowe są obecnie bezpośrednią podstawą do sporządzania dokumentacji budowlanych i ubiegania się o decyzje o pozwoleniu na budowę, wydawaną bezpośrednio przez Starostę Powiatu, który z dniem 1 stycznia stracił prawo upoważnienia wójtów do wydawania takich decyzji w swoim imieniu.

Opisany stan prawny sprawił, że wiele gmin w Polsce pozostało z nikłym pokryciem swojej powierzchni obowiązującymi planami miejscowymi. W przypadku braku planu miejscowego ustawodawca, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przewidział alternatywny tryb lokalizacji inwestycji. Dla lokalizacji inwestycji celu publicznego i dla zmiany zagospodarowania terenu polegającej na budowie obiektu budowlanego lub wykonaniu innych robót budowlanych, obowiązują dwie niezależne procedury uzyskiwania decyzji:

- o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (określone w art. 50),
- o warunkach zabudowy (określone w art. 59).

Decyzje te wydaje Wójt dopiero wtedy, kiedy jest znany potencjalny inwestor i konkretnie zdefiniowane zamierzenia inwestycyjne. W tym trybie samorząd gminy zachowuje możliwość prowadzenia bieżącej polityki w zakresie gospodarowania przestrzenią, chociaż musi zachować dosyć rozbudowany tryb wydawania decyzji (szczególnie decyzji o warunkach zabudowy). Problemem mającym często już swoje odzwierciedlenie w przestrzeni jest brak regulacji w aktualnym prawodawstwie odnośnie zachowania zgodności wydawanej decyzji ze studium. Z kolei w wielu sytuacjach przestrzennych wydanie decyzji o warunkach zabudowy nie jest prawnie możliwe i konieczne jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chełmża przyjęto 30 października 2009 r. uchwałą Nr XLVI/308/09 Rady Gminy Chełmża w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Dokument jest kontynuacją polityki przestrzennej przyjętej w studium uchwalonym w 1999 r. Pozostaje w zgodzie z przyjętymi kierunkami zmian, jednocześnie aktualizując je i dostosowując do potrzeb i wymogów prawa.

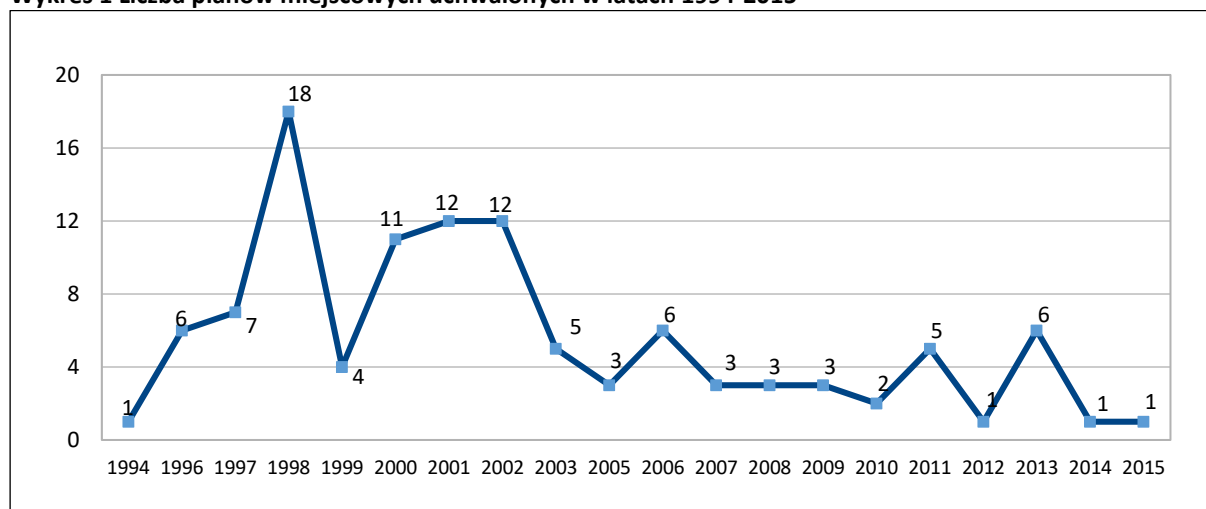
Głównymi celami polityki przestrzennej wyznaczonymi w studium z 2009 r. są:

- 1) ugruntowanie znaczenia gminy jako wielofunkcyjnego ośrodka ponadlokalnego w północnej części aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej,
- 2) zapewnienie równoważonego zagospodarowania przestrzennego uwzględniającego: potrzeby rozwojowe oraz wymogi ochrony przyrody, środowiska, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego,
- 3) zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu komunikacyjnego i infrastruktury technicznej.

2.1.2. Obowiązujące plany miejscowe

Poniżej zamieszczono wykres obrazujący dynamikę opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Chełmża.

Wykres 1 Liczba planów miejscowych uchwalonych w latach 1994-2015

Źródło: na podstawie Dz. Urz. Woj. Toruńskiego i Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego.

Na terenie gminy obowiązuje (wg stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.) 110 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego o łącznej powierzchni 1 089 ha, co stanowi 6% powierzchni gminy. Najwięcej planów miejscowych zostało uchwalonych na terenie sołectw: Mirakowo (14), Grzywna (13), Browina (10) i Korczewice (10); po 1 planie posiadają 4 sołectwa (Parowa Fałęcka, Grzegorz, Dziemiony, Drzonówko). Dziewięć sołectw nie posiada ani jednego obowiązującego planu miejscowego.

Pod względem pokrycia planami miejscowymi wyróżnia się Strużal – plany miejscowe obejmują 1/3 powierzchni sołectwa (146,57 ha). Dużym pokryciem jak na gminę Chełmża cechują się również sołectwa: Kuczały (blisko 18% powierzchni), Grzywna, Zalesie i Kiełbasin (ok. 14%). Największe powierzchniowo miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uchwalono w sołectwach: Kuczały – 160,2 ha, Strużal – 132,9 ha, Grzywna – 101,3 ha – obejmują tereny rolne, mieszkaniowe jednorodzinne i zagrodowe, uzupełnione o tereny infrastrukturalne: drogi lub pojedyncze elektrownie wiatrowe. Największy plan w miejscowości Skąpe, obejmujący 85,9 ha dotyczy w całości terenów EW/R (tereny elektrowni wiatrowych, tereny rolne) uzupełnione o drogi dojazdowe. Obowiązuje sześć planów średniej wielkości o powierzchni od 20 do 50 ha (w sołectwach Żelgno, Dźwierzno, Zalesie, Nowa Chełmża, Kiełbasin i Skąpe). Pozostałe sporządzono dla pojedynczych działek lub ich grup i obejmują maksymalnie kilka hektarów – jest to najliczniejsza grupa planów miejscowych.

Obowiązujące plany miejscowe obejmują obszary o bardzo zróżnicowanej powierzchni, przeznaczeniu terenu oraz, co ma największe znaczenie dla jakości wydawanych pozwoleń na budowę i późniejszych realizacji – o zróżnicowanym zakresie i jakości ustaleń. To ostatnie wynika między innymi z ponad 20 letniej różnicy pomiędzy planami uchwalonymi najwcześniej (tj. w 1996 r.) a tymi, które weszły w życie najpóźniej (w 2015 r.). Tak długi okres obarczony jest nie tylko naturalnym procesem doskonalenia warsztatu urbanistycznego, wzrostem kompetencji instytucji i organów biorących udział w procesie planowania przestrzennego (zwłaszcza przy legalizacji uchwał) czy wzrostem świadomości i partycypacji społecznej, ale przede wszystkim zmianami w polskim prawodawstwie. Część z obowiązujących planów sporządzana była na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (wraz z aktem wykonawczym), część zaś na podstawie aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (wraz z aktem wykonawczym), w których ustawodawcy określili odmienny zakres

ustaleń. Odmienność była także szczegółowość ustaleń wymagana aktami wykonawczymi do w/w ustaw. Zmieniły się także inne akty prawne powiązane z planowaniem i gospodarką przestrzenną – wymienić tu należy przede wszystkim: prawo budowlane, rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, ustawę o ochronie dóbr kultury, ustawę o drogach publicznych, ustawę o ochronie przyrody, prawo ochrony środowiska, prawo wodne i inne.

Wg. analizy obowiązujących w 2012 r. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (na podstawie wyników badania „Planowanie przestrzenne w gminach” realizowanego w ramach „Programu badań statystycznych statystyki publicznej” na zlecenie Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej na terenie gminy Chełmża w 2012) najczęściej terenów przeznaczono pod zabudowę mieszkaniową – stanowi ona 70% powierzchni planów. Dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zabudowa mieszkaniowa w ramach zabudowy zagrodowej. Zabudowa wielorodzinna stanowi 2,7% powierzchni planów. Drugą pod względem wielkości kategorią terenów jest zabudowa usługowa, zajmująca 10% powierzchni planów (2,7% stanowią tereny usług publicznych). W dalszej kolejności znajdują się tereny użytkowane rolniczo (6,1%), tereny komunikacji (5,8%) oraz tereny zabudowy techniczno-produkcyjnej, infrastruktury technicznej oraz zieleni i wód (każdy odpowiednio po 2,7%).

2.1.3. Decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Wydane przez Wójta gminy Chełmża decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (DWZ) pokazują tendencje zmiany przeznaczenia terenów, dla których nie ma obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W latach 2004-2008 zostało wydane 279 DWZ. W latach 2009-2015 wydano 519 pozytywnych DWZ i 72 decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Tabela 1 Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w latach 2009-2015

decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego							decyzje o warunkach zabudowy ogółem						
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
14	19	12	13	5	3	6	69	89	64	90	81	73	53

Źródło: Dane GUS, BDL

Najwięcej DWZ w latach 2004-2008 zostało wydanych w miejscowościach Grzywna, Skąpe, następnie w Kuczwach, Mirakowie i Bielczynach. W latach 2009-2015 kolejność najpopularniejszych sołectw uległa zmianie. Najwięcej decyzji wydano w Kuczwach, dalej w Browinie, Grzywnie, Mirkowie, Skąpem. Największe różnice w liczbie wydanych DWZ dotyczą sołectw: Browina, gdzie liczba wydanych DWZ prawie się potroiła, Kuczwały, Brąchnówko i Pluskowęsy – dwa razy tyle decyzji, Zalesie oraz Liznowo, gdzie znacząco spadła liczba wydanych decyzji.

Ponad 90% decyzji wydanych w latach 2009-2015 (w porównaniu do 27% w latach 2004-2008) dotyczyło budowy lub rozbudowy zabudowy zagrodowej lub mieszkaniowej oraz adaptacji budynków na cele mieszkaniowe.

2.2. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENÓW

Gmina Chełmża jest typową gminą wiejską o charakterze rolniczym z dobrymi warunkami do jego rozwoju. Dlatego w strukturze przestrzennej dominują użytki rolne, zajmujące ponad 80% powierzchni gminy. Grunty zurbanizowane i zabudowane stanowią 8,44% powierzchni. Na tereny te składają się przede wszystkim tereny komunikacyjne (4,9%). Tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej, przemysłowej, rekreacyjnej stanowią 3,32% powierzchni gminy.

Tabela 2 Formy użytkowania terenu w gminie Chełmża

Użytkowanie gruntów	J.m.	2012	2013	2014	
ogółem	ha	17895	17895	17895	100%
użytki rolne razem	ha	16116	15981	15985	89,33%
użytki rolne - grunty orne	ha	15034	14908	14911	83,32%
użytki rolne - sady	ha	135	128	123	0,69%
użytki rolne - łąki trwałe	ha	367	363	364	2,03%
użytki rolne - pastwiska trwałe	ha	190	190	188	1,05%
użytki rolne - grunty rolne zabudowane	ha	306	309	313	1,75%
użytki rolne - grunty pod stawami	ha	16	16	19	0,11%
użytki rolne - grunty pod rowami	ha	68	67	67	0,37%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	ha	360	356	354	1,98%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	ha	285	281	278	1,55%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	ha	75	75	76	0,42%
grunty pod wodami razem	ha	451	452	452	2,53%
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	ha	432	433	433	2,42%
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	ha	19	19	19	0,11%
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	ha	637	772	770	4,30%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny mieszkaniowe	ha	84	86	90	0,50%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny przemysłowe	ha	8	9	9	0,05%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny inne zabudowane	ha	7	9	9	0,05%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny zurbanizowane niezabudowane	ha	1	1	1	0,01%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny rekreacji i wypoczynku	ha	10	13	13	0,07%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - drogi	ha	434	542	545	3,05%
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - kolejowe	ha	93	93	92	0,51%
grunty zabudowane i zurbanizowane - użytki kopalne	ha	0	19	11	0,06%
użytki ekologiczne	ha	33	33	33	0,18%
nieużytki	ha	295	298	298	1,67%
tereny różne	ha	3	3	3	0,02%

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS

2.2.1. Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa

W roku 2014² w gminie Chełmża było 1 750 budynków mieszkalnych, w których było łącznie 2 690 mieszkań. Liczba budynków mieszkalnych od 2010 r. wzrosła o 125. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi 23,2 m². Z danych GUS w 2013 r.³ do gminy należało 112 mieszkań komunalnych i 3 mieszkania socjalne.

² brak danych z 2015 r.

³ Brak danych za rok 2014 i 2015

Tabela 3 Stan mieszkalnictwa w gminie Chełmża

Zasoby mieszkaniowe wg form własności	J. m.	Stan na 2007	Stan na 2014
ogółem			
mieszkania	miesz.	2 483	2 690
izby	izba	9 469	10 750
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	19 6545	227 372
zasoby gmin (komunalne)			
	J. m.	Stan na 2007	Stan na 2013 ⁴
mieszkania	miesz.	59	112
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	2 795	5 322

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS

Wg danych na koniec roku 2014 (BDL GUS) 97,7 % mieszkań ma dostęp do wodociągu, łazienkę posiada 81,9% a 75,4% centralne ogrzewanie. Stan wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w gminie można uznać za dobry.

2.2.2. Tereny usługowo – produkcyjne

Poziom i zakres usług uwarunkowany jest położeniem gminy w zasięgu aglomeracji Bydgosko – Toruńskiej w strefie podmiejskiej miasta Chełmża. Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miast, które zapewnia usługi dla mieszkańców powoduje ich znaczne ograniczenie na terenie gminy. W mieście Chełmża usytuowane są podstawowe urzędy i instytucje obsługujące mieszkańców gminy m.in.: Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Komisariat Policji, filie i oddziały banku. Natomiast Toruń i Bydgoszcz oferują pełen zakres usług, wyższego rzędu, w tym wyskosp specjalistycznych.

Ze względu na rolniczy charakter gminy tereny usługowe są zlokalizowane na terenie centrów wsi. Są to głównie usługi handlu zaspakajające potrzeby na poziomie podstawowym, usługi kultury i oświaty. Na terenie gminy Chełmża nie ma zlokalizowanych wielkopowierzchniowych obiektów handlowych.

Zaewidencjonowane tereny przemysłowe zlokalizowane są na terenie sołectwa Kończewice i Pluskowęsy. Do znaczących podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Chełmża należą:

- STB Auto Stanisław Bytniewski, Browina (działalność od 1980 r.),
- Hamir Hapke Wiesław, usługi transportowe, Browina (działalność od 1984 r.),
- Mechanika Pojazdowa Czesław Zajac, Grzywna (działalność od 1983 r.),
- Mechanika pojazdowa – Browina,
- Przedsiębiorstwo Budowy Dróg w Bielczynach Guranowski,,,
- Plan – Pol – Plast – produkcja z tworzyw sztucznych, Browina,
- „Darzbyt” S.C.– produkcja i sprzedaż mebli, Brąchnówko,
- F.P.H.U. „Ekoland” – ogólnobudowlane roboty, Skąpe,
- BIO – BIKE – produkcja i sprzedaż części rowerowych, Grzywna,
- DIAGNOTEST – diagnostyka pojazdów, Zelgno,
- P.H.U. „TRANS-RACH” – firma transportowa, Skąpe,
- P.H.U. PLON – skup i sprzedaż zboża, Kończewice,
- Mechanika pojazdów – Grzywna,
- Mechanika pojazdów – Strużal,
- Mechanika pojazdów – Zelgno,
- Stacja Paliw – Browina,
- F.H. „GROT” – handel detaliczny, agroturystyka, Mirakowo (ośrodek agroturystyczny),
- P.P.H.U. „EURO-KORK” produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, Bielczyny,

⁴ Brak danych za rok 2014 i 2015

- POZBUD – Grzywna, stolarka okienno-drzwiowa,
- INTER – TRADE Sp. z o.o. Grzywna,
- POL-FIBER Sp. z o.o. Grzywna - tekstylia domowe,
- IZOPAPER P.P.H. Grzywna,
- AWIX-OIL Przedsiębiorstwo, stacja paliw – Grzywna,
- Plast-Farb J Głowiński - Kończewice
- „Hodowla Roślin Strzelce” sp. z o.o. Oddział w Kończewicach,
- Torpak sp. z o.o. B. Głowińska – Kończewice,
- AMPOL-MEROL Sp. z o.o. - punkt sprzedaży nawozów Żelgno,
- Rol-Dźwierzno – spółka pracownicza,
- Przedsiębiorstwo Ogólnobudowlane w Bielczynach – Joanna Michalska,
- Fabryka wieszaków POLWO w Bielczynach,
- Usługi transportowe Piotr Płochacki, Bielczyny,
- Drógtex Stanisław Kaczmarski, Grzegorz,
- Firma gastronomiczna ANRUM, bar Boryna – Grzywna,
- Zdzisław Kalinowski, masarnia Kończewice,
- Daria Batkowska – Ośrodek Wypoczynkowy „Grodno” w Mirakowie,
- PHU Stanisław Połom – skup zboża, Nowa Chełmża,
- FHU Rafał Bober, paliwa – Żelgno.

2.2.3. Tereny zieleni, rekreacji, sportu i wypoczynku

W obrębie gminy w ostatnich latach powstały:

- sale sportowe/gimnastyczne przy szkołach podstawowych i gimnazjach w: Głuchowie, Grzywnie, Kończewicach, Pluskowężach, Sławkowie i Żelgnie,
- dwa boiska zrealizowane w ramach programu „*Moje Boisko-Orlik 2012*” w Grzywnie i Pluskowężach..
- boiska trawiaste wykorzystywane przez kluby sportowe w Kończewicach i Grzywnie,
- boiska trawiaste przy szkołach i w centrach wsi w: Grzywnie, Sławkowie, Pluskowężach, Liznowie, Głuchowie,
- boiska wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w Dźwierznie, Głuchowie, Kuczwałach i Kończewicach,
- siłownia zewnętrzna w Skąpem,
- park rekreacji i wypoczynku w Żelgnie,
- tereny z małą infrastrukturą w Kuczwałach, Pluskowężach, Kończewicach,
- centrum tradycji i rekreacji we wsi Sławkowo,
- teren rekreacyjno-sportowy w Zalesiu.

Ponadto na terenach zwartej zabudowy wiejskiej zostały utworzone place zabaw dla dzieci oraz boiska sportowe. Nad jeziorem Chełmżyńskim w miejscowości Zalesie oraz nad jeziorem Grodzieńskim znajdują się ośrodki wypoczynkowe, świadczące usługi z zakresu turystyki.

Na terenie gminy Chełmża funkcjonują cztery cmentarze zlokalizowane w: Nowej Chełmży (cmentarz komunalny), Dźwierznie, Grzegorzu i Grzywnie.

2.2.4. Stan infrastruktury technicznej

Średnia zwodociągowania dla gminy wynosiła 96,7%. Łączna długość sieci wodociągowych na terenie gminy liczyła w 2014 r. 286,5 km (dane wg GUS). W gminie działają 3 stacje uzdatniania wody oraz 3 stacje rezerwowe.

Stopień skanalizowania gminy Chełmża sięga 24,2%. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy w 2014 r. wynosiła 41,6 km (dane GUS). Część gminy Chełmża położona jest w obrębie toruńskiej aglomeracji ściekowej, obejmującej częściowo wsie: Grzywna, Kończewice, Pluskowęży, Nowa Chełmża, Browina i Głuchowo. Ścieki z terenu aglomeracji są odprowadzane do oczyszczalnia

w Toruniu. N terenie gminy znajduje się oczyszczalnia ścieków w miejscowości Zelgno-Dźwierzno o przepustowości 125 m³/dobę.

Lubcza mieszkańców korzystających z sieci gazowej w 2014 r. wynosiła 0,6 %. Odpady stałe wywożone są na składowisko poza teren gminy.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1. ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.1.1. Budowa geologiczna, geomorfologia, rzeźba terenu

Gmina leży na skłonie platformy wschodnioeuropejskiej, w strefie Teisseyre'a-Tornquista. Wyróżnia się tu kilka pięter strukturalnych. Skały krystaliczne platformy wschodnioeuropejskiej należą do gotyjskiego piętra strukturalnego. Równoległe uskoki o przebiegu NW-SE powodują zapadanie się skał platformy w kierunku południowo-zachodnim. Skały paleozoiczne należące do pięter: kaledońskiego i waryscyjskiego tworzą strukturę synklinalną o osi NW-SE, zwaną obniżeniem toruńskim. Laramijskie piętro strukturalne reprezentowane jest przez permsko-mezozoiczną pokrywę osadową. Osady piętra laramijskiego przykryte są osadami paleogenu, neogenu i czwartorzędu. Osady te są zdeformowane glacictektonicznie. Hipsometria bezpośredniego podłoża czwartorzędu wznosi się ponad 50 m n.p.m. Rozległe obniżenie biegnie od Wielkiego Czystego przez Bartlewo, Lipienek i Bocień. Jest to kopalna dolina rzeczna, prawdopodobnie uchodząca do pradoliny Wisły.

Najstarsze zbadane utwory należą do kredy, mają one miąższość 860-866 m, reprezentowane są przez mułowce i iłowce z wkładkami piaskowców. Górna kreda to węglanowe wapienie i margle z krzemieniami.

Z trzeciorzędu (paleogenu) pochodzą szarobrunatne mułowce, nad nimi leżą ciemnoszare iłowce i laminowane mułki piaszczyste oraz zielone iły piaszczyste. Osady neogenu tworzą bezpośrednie podłoże czwartorzędu. Miąższość osadów miocenских osiąga 73,5 m. Na osadach oligocenu leży warstwa piasków drobnoziarnistych, szarych iłów z węglem brunatnym w stropie i piaski drobnoziarniste jasnobrunatne. Ponad piaskami znajduje się warstwa mułków, szare piaski i węgiel brunatny częściowo piaszczysty, przedzielony warstwą mułków brunatnoszarych. Profil miocenu kończy warstwa iłów laminowanych z detrytusem roślinnym.

Czwartorzęd reprezentowany jest przez plejstocénskie gliny zwałowe oraz piaski, żwiry, mułki i piaski pyłowate interglacjału augustowskiego wypełniające kopalną dolinę znajdującą się na wschodzie gminy. W obrębie tej doliny leżą także mułki zastoiskowe i pyłowate gliny zwałowe zlodowacenia Nidy. Do osadów pochodzących ze zlodowaceń południowopolskich zalicza się również gliny zwałowe, piaski i żwiry rzeczne, piaski i żwiry wodnolodowcowe oraz mułki zastoiskowe. Na tych osadach bezpośrednio leżą osady zlodowaceń środkowopolskich. Reprezentowane są one przez: brunatnoszare gliny zwałowe; szarobrunatne, laminowane mułki zastoiskowe; żółtoszare i szare piaski i żwiry wodnolodowcowe. Ze zlodowaceń północnopolskich pochodzą: gliny zwałowe (budujące płaskie i faliste wysoczyzny morenowe), mułki i piaski zastoiskowe, piaski i gliny ozów wzdłuż rynny subglacialnej (na wschodzie gminy), gliny zwałowe moren martwego lodu, piaski i żwiry kemów i tarasów kemowych oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe (na południe od Chełmży i na północ od Kiełbasina). Do osadów holocénских zalicza się kredę jeziorną i gytie występującą w zagłębieniach koło Jeziora Chełmżyńskiego. Wokół jezior występują mułki, mułki piaszczyste i piaski jeziorne. W przepływowych dolinach znajdują się piaszczyste namuły den dolin. W zagłębieniach bezodpływowych wykształciły się piaszczysto-mułkowe i gliniaste namuły, a koło wsi Szerokopas także torfy oraz mady i piaski rzeczne tarasu zalewowego.

Obszar gminy pod względem fizjograficznym położony jest w obrębie mezoregionu Pojezierze Chełmińskie, makroregionu Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie należącego do podprowincji Pojezierze Południowobałtyckie. Teren ten charakteryzuje się rzeźbą młodoglacjalną, która została wykształcona w czasie wytapiania się stagnującego lodu vistuliańskiego subfazy kujawsko-dobrzyńskiej.

Teren gminy stanowi wysoczyzna morenowa płaska. Jej powierzchnie urozmaicają liczne formy powstałe w strefie martwego lodu. Są to zagłębienia różnej wielkości zaścielone namułami bądź wypełnione wodą. W niektórych zagłębieniach powstały równiny torfowe. Największe torfowiska leżą koło Szerokopasa i Lizniewa. Koło Zelgna występują tarasy kemowe. W okolicy Bocienia i Szerokopasa leżą niewielkie kemy o wysokościach względnych do kilku metrów.

Od Zyglądu po Wielkie Czyste (kierunek NW-SE) biegnie rynna subglacjalna z jeziorami rynnowymi, przecinająca wysoczyznę morenową. Rynna ta jest zajęta przez jeziora oraz wykorzystywana jest i przekształcana przez ciek wodny. Jezioro rynnowym jest Jezioro Chełmżyńskie, natomiast jezioro Głuchowskie wypełnia obniżenie powstałe po martwym lodzie. Wzdłuż brzegu rynny na północny-zachód od Głuchowa leży oza o długości 4 km, wysokości względnej do 8 m. Między Pluskowcami a Zelgnem znajdują się wzgórza morenowe o wysokościach względnych 2 - 6,5 m. Wysokości bezwzględne na wysoczyźnie morenowej wynoszą od 85 do 105 m.

Wysokości wzgórz morenowych osiągają wartość 112 m n.p.m. we wschodniej części gminy występują ozy i formy szczelinowe. Są to ciągi podłużnych pagórków o krętym przebiegu i falistych grzbietach o wysokościach względnych nie przekraczających 6 m. Ozy mają przebieg W-E i SW-NE. Na danym terenie można zaobserwować również zagłębienia o nieregularnym kształcie powstałe po martwym lodzie. Ich długość dochodzi do 1 km, a głębokość do 1-3 m.

3.1.2. Charakterystyka warunków geologiczno-inżynierskich

Opis warunków podłoża budowlanego opracowano na podstawie Mapy geologiczno-środowiskowej Polski⁵.

Obszary o warunkach korzystnych dla budownictwa są związane z występowaniem gruntów spoistych zwartych, półzwartych i twardestwicznych oraz gruntów niespoistych średnio zagęszczonych i zagęszczonych, gdzie głębokość do zwierciadła wód gruntowych przekracza 2 m p.p.t. Tereny o warunkach korzystnych dla budownictwa wskazane w w/w opracowaniu to:

- obszar w rejonie Kiełbasina oraz na północ od Kiełbasina, gdzie występują grunty niespoiste co najmniej średnio zagęszczone, reprezentowane przez piaski wodnolodowcowe zlodowacenia Wisły,
- wysoczyzna morenowa płaska, gdzie występują małoskonsolidowane gliny zwałowe zlodowacenia Wisły,
- obszary położone na północ, wschód i na północny wschód od Chełmży (Kaczyński).

Obszary o warunkach niekorzystnych, utrudniających budownictwo charakteryzują się występowaniem gruntów słabonośnych, w których zwierciadło wody gruntowej znajduje się na głębokości mniejszej niż 2 m od powierzchni terenu. Są to także tereny podmokłe i zabagnione oraz zmienione w wyniku działalności człowieka. Obszary o niekorzystnych warunkach geologiczno-inżynierskich występują w:

- dolinach cieków, w szczególności związane są z doliną Fryby,
- zagłębieniach wytopiskowych,
- na obszarze rynny jeziora Chełmżyńskiego,
- w pobliżu Zelgna i Szerokopasa na niewielkich powierzchniach równin torfowych
- między Zajączkowem a Płużnicą na terenie występowania mułków i iłow zastoiskowych.

⁵ MGŚP w skali 1:50 000, Arkusz: Chełmża, Toruń Wąbrzeźno, Unisław

W pobliżu Chełmży występują nasypy antropogeniczne. Teren ten również został uznany za niekorzystny dla budownictwa.

3.1.3. Gleby

Uwzględniając podział byłego województwa toruńskiego na regiony glebowo-rolnicze, największa część gminy znajduje się w Regionie Chełmżyńskim cechującym się bardzo dobrymi warunkami produkcji rolnej. Rolnictwu sprzyja płaski lub lekko falisty teren, korzystne warunki wodne i klimatyczne, urodzajne gleby brunatne utworzone głównie na marglistych glinach zwałowych lekkich i średnich oraz utworach pyłowych wodnego pochodzenia. Region ten stwarza duże możliwości do upraw roślin intensywnych. Północno-wschodnia część gminy należy do Regionu Radzyńskiego, podobnego do Regionu Chełmżyńskiego pod względem warunków produkcji rolnej lecz z bardziej urozmaiconą rzeźbą terenu. Wschodni obszar gminy znajduje się w obrębie Regionu Wąbrzeskiego cechującego się przeciętnymi warunkami przyrodniczymi produkcji rolnej z uwagi na słabsze gleby brunatne wylugowane i pseudobielicowe. Teren ten nadaje się do uprawy roślin mniej wymagających takich jak: żyto i ziemniaki.

Na obszarze gminy dominują gleby brunatne (zajmujące 36% powierzchni gminy) oraz gleby bielice i pseudobielice (zajmujące 35% powierzchni gminy) utworzone głównie z glin i piasków zwałowych. Gleby brunatne występują wyspowo na wysoczyznach morenowych. W obniżeniach bezodpływowych występują czarne ziemie (18% powierzchni gminy).

Gleby organiczne: mułowe, torfowe i murszowo-torfowe, murszowo mineralne i murszowe zajmują łącznie około 4% powierzchni gminy. Wytworzyły się one w pobliżu jezior, w dnach rynien i zagłębieniach bezodpływowych.

Podstawą rozwoju gleb na terenie gminy są głównie utwory polodowcowe, szczególnie gliny lekkie (37% powierzchni gminy) oraz piaski gliniaste mocne (23% powierzchni gminy).

3.1.4. Hydrologia

Wody powierzchniowe

Obszar opracowania leży w dorzeczu Wisły. Większa część gminy znajduje się na terenie zlewni Fryby (Kod JCWP RW20001729389). Południowo-wschodni fragment gminy znajduje się na terenie zlewni rzeki Struga Toruńska od Zgniłki do ujścia (RW20001928989), a północno-wschodnie sołectwa zlewni Bacha do Zgniłki ze Zgniłką (RW20001728984).

Wody płynące dorzecza Wisły to ciek o znacznej długości, ale o niewielkim przepływie. Wykorzystują one przeważnie rynny i doliny lodowcowe i wodnolodowcowe. Większymi ciekami przepływającymi przez obszar gminy są: Struga Toruńska na wschodzie gminy i Fryba na zachodzie.

Struga Toruńska, jest prawym dopływem Wisły o długości 51,3 km, płynie od Nieluba do Jeziora Wieczno, a potem na południe i wpada do Wisły w okolicy Torunia. Jej zlewnia ma powierzchnię 370 km² i jest intensywnie użytkowana rolniczo. Od XII wieku rzeka ta poddawana jest zabiegom hydrotechnicznym. W roku hydrologicznym 1999/2000 Strugą Toruńską odpłynęło 8962 tys. m³/s wody, największe odpływy nastąpiły na wiosnę w kwietniu i w marcu, najmniejsze w listopadzie i miesiącach letnich. Występuje znaczna zmienność w jej odpływach w poszczególnych latach.

Fryba, nazywana też Borowiną, ma swoje źródło w osadzie Kuczwały. W górnym swym biegu ma charakter rowu melioracyjnego, dalej płynie rynną na północny-wschód i w rejonie Chełmna wpada do Wisły, jej długość wynosi 44 km. Powierzchnia zlewni Fryby wynosi 351 km². Na obszarze Gminy Chełmża Fryba przyjmuje dwa dopływy: dopływ z Cukrowni – prowadzący głównie oczyszczone ścieki z Cukrowni Chełmża oraz Kanał Miałkusz. W zlewni Fryby znajduje się największe jezioro gminy Chełmża – Jezioro Chełmżyńskie. Dolina Fryby słabo wcina się w wysoczyznę morenową, a rzeka w swym biegu wykorzystuje głównie obniżenie wytopiskowe. Niewielkie wcięcie sprawia, że rzeka ta drenuje jedynie płytkie wody podziemne.

Na obszarze gminy liczne są *sztuczne przekopy i kanały* pomiędzy jeziorami oraz rowy melioracyjne w dolinach i na torfowiskach. Średnio odpływ jednostkowy obszaru gminy oszacowano na 1,26-2,85 l/km².

Istotnym elementem hydrografii są wody stojące – jeziora. Występują tu dwa genetyczne typy jezior rynnowe i wytopiskowe. Największym jeziorem rynnowym jest *Jezioro Chełmżyńskie*, wydłużone w kierunku NW-SE. Jego powierzchnia wynosi 271,1 ha, maksymalna długość wynosi 6125 m, a szerokość 750 m. Głębokość jeziora wynosi 13-27 m. Jezioro posiada liczne boczne odnogi, zatoki i półwyspy. Lustro wody znajduje się na wysokości 81,8 m n.p.m. Jezioro Chełmżyńskie pobiera część wód z Jeziora Grodno. Jego zlewnia bezpośrednia obejmuje 115 ha z czego 77 ha zajmują lasy.

Jezioro Grażyna (Jezioro Małe Chełmżyńskie – będące przedłużeniem Jeziora Chełmżyńskiego) ma powierzchnię 28,6 ha. Jego długości wynosi 1670 m, a szerokości 210 m. Głębokość jeziora osiąga maksymalnie 8,6 m.

Jezioro Grodzieńskie, drugie co do wielkości jezioro na obszarze gminy, o powierzchni 43 ha i głębokości 7,3 m, położone jest w przedłużeniu rynny Jeziora Chełmżyńskiego. Brzegi jeziora są w znacznym stopniu zabagnione.

Jezioro Głuchowskie, inaczej Bielczyńskie o powierzchni 24 ha, długości 750 m i szerokości 475 m położone jest w obrębie rynny Chełmżyńskiej. Maksymalna głębokość jeziora wynosi 6 m.

Jezioro Dzwierzyńskie położone jest w miejscowości Dzwierzno. Jego powierzchnia wynosi 9,6 ha, maksymalna głębokość ok. 3 m. Przez jezioro przepływa *Kanał Zelgnowski* odwadniający teren w kierunku Strugi Toruńskiej,

Jezioro Stare znajduje się w okolicy Zelgna. Jest to jezioro zanikające, otoczone mokradłami i bagnami. Lustro wody zajmuje powierzchnię ok. 18 ha, a średnia głębokość wynosi 0,5 m. Głównym dopływem jeziora jest rów melioracyjny odprowadzający wody z mokradeł w pobliżu Zelgna – Bezdół i okolicznych pól.

Obszary podmokłe i tereny bagienne występują w okolicach Zelgna i Dzwierzna, na północ od Szerokopasu, w rejonie Kiełbasina i Nowej Chełmży. Stanowią one obszary naturalnej retencji wód, stabilizują poziom wód gruntowych oraz są źródłem zasilania cieków w wodę.

Wody podziemne

Według regionalizacji hydrogeologicznej zwykłych wód podziemnych Polski Paczyńskiego obszar gminy Chełmża należy do regionu V – pomorskiego. W regionie tym czwartorzędowe piętro wodonośne charakteryzuje się niską wartością odnawialności wód podziemnych (100-200 m³/24 h km²).

Główny poziom użytkowy znajduje się w międzyglinowych czwartorzędowych utworach piaszczystych i piaszczysto-żwirowych. Wody użytkowe występują do 120 m głębokości. Poziom ten zasilany jest poprzez infiltrację wód opadowych przez słabo przepuszczalne gliny zwałowe. Ze względu na dużą miąższość utworów słabo przepuszczalnych, zasobność poziomu czwartorzędowego jest niska.

Przepływ wód odbywa się w kierunku zachodnim ku dolinie Wisły od około 90 m n.p.m. we wschodniej części gminy do około 35 m n.p.m. na zachodzie. We wschodniej części gminy odpływ wód odbywa się w kierunku południowo-wschodnim, ku dolinie Drwęcy, a poziom użytkowy występuje na głębokości od 10 do 50 m. Najpłycej występuje on na wschodzie w rejonach doliny kopalnej, gdzie rozdzielające warstwy słabo przepuszczalne zostały usunięte.

W zachodniej części gminy poziom użytkowy występuje na głębokości ponad 50 m. Miąższość poziomu jest zróżnicowana i waha się od 5 do 25 m.

Zwierciadło wody jest napięte i nawiązuje do morfologii terenu. Najwyższe rzędne zwierciadła wody występują w okolicy Zelgna i Bocienia w strefie wododziału II rzędu, obniżają się w kierunku

północno-zachodnim i zachodnim ku dolinie Wisły oraz południowo – wschodnim w kierunku Strugi Toruńskiej.

3.1.5. Klimat

Klimat na obszarze gminy charakteryzuje się dużą zmiennością i przejściowością, spowodowaną ścieraniem się mas powietrza kontynentalnego i morskiego.

Wielkość opadów atmosferycznych jest niekorzystnym parametrem. Roczne sumy opadów w okresie od 1988 r. do 1997 r. wahały się w granicach od 320 do 840 mm. Natomiast średnia roczna suma opadów wyniosła blisko 530 mm. Kierując się ku południowi, w stronę doliny Wisły, wartość tych opadów maleje. Zróżnicowanie w wielkości sum opadów, a w niektórych obszarach ich niedobór, powoduje zachwianie bilansu wodnego i odczuwalny niedobór wody. Około 66% opadów rocznych przypada na półrocze letnie, maksimum występuje w miesiącu lipcu. Udział opadów stałych w ogólnej rocznej sumie opadów wynosi 13%. Pokrywa śnieżna w ciągu roku utrzymuje się blisko 70 dni. Zauważalne jest zjawisko stopniowego obniżania się wielkości opadów atmosferycznych na terenie całego województwa toruńskiego.

Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7,5°C. Najwyższa średnia temperatura powietrza zanotowana w lipcu wyniosła 23,6°C, w styczniu 0°C. Natomiast średnia minimalna temperatura w miesiącu lipcu wyniosła 12,3°C a w styczniu –6°C. Wysokość temperatur powietrza warunkuje czas trwania okresu wegetacyjnego, w gminie Chełmża wynosi on 220 dni.

Przeważające wiatry mają kierunek zachodni (19,4%), północno-zachodnie stanowią kolejne 11,8% ogółu wiatrów, a południowo-zachodnie – 13,8%. Łącznie na wiatry z sektora zachodniego przypada 45% wszystkich wiatrów, na wiatry z sektora wschodniego blisko 34%, a okresy ciszy stanowią 6% częstości (Burak, 1996 r.). Są to wiatry słabe i bardzo słabe o prędkościach od 0,2 do 5 m/s.

Przy tak małych prędkościach wiatru utrudnione są warunki przewietrzania, co wpływa na łatwe gromadzenie się zanieczyszczeń. Poza tym okres występowania zachmurzeń również się wydłuża. Minimalne zachmurzenia zaobserwowano w okresie od sierpnia do września, z kolei miesiące z największym zachmurzeniem to listopad i grudzień.

Średnie roczne parowanie terenowe (według metody Konstantinowa) wynosi 460 mm, głównie w okresie letnim – aż 370 mm/rok, natomiast z powierzchni wody 5660 mm/rok. Różnica między opadem a parowaniem wynosi średnio 70-90 mm.

3.1.6. Flora

Charakterystyczną cechą gminy Chełmża jest jej struktura użytkowania. Ok. 90% gruntów stanowią użytki rolne, których powierzchnia przez lata powiększana była kosztem lasów i innych terenów zadrzewionych i zakrzaczonych. Obecnie lesistość na obszarze gminy wynosi zaledwie 1,6%.

Lasy zajmują wyłącznie tereny o najłagodniejszych glebach. Występują one w rejonie rynny Chełmżyńskiej, w okolicach Jeziora Grodzieńskiego. Las porasta brzegi Jeziora Chełmżyńskiego i Jeziora Głuchowskiego. Dominują siedliska borowe, w tym boru świeżego, boru mieszanego i boru suchego wykształcone na glebach piaszczystych.

Na terenie gminy rzadko można spotkać typowe zadrzewienie śródpolne. Pojedyncze wierzby, brzozy czy olchy spotkać można na nielicznych zabagnieniach. Zachowały się jednak liczne zadrzewienia przydrożne najczęściej w postaci alej, stanowiące ważny element krajobrazu kulturowego jak i ciągi ekologiczne o znaczeniu lokalnym. Ponadto, poza terenami leśnymi występują dęby (zwyczajny, szypułkowy), graby, świerki i buki. Zróżnicowana jest roślinność łąkowa, torfowiskowa i terenów podmokłych.

Elementem podnoszącym walory przyrodnicze i krajobrazowe w gminie są parki podworskie. Poza parkiem w Głuchowie, o największej powierzchni 17 ha, wszystkie mają powierzchnię w granicach od 0,5 do 5 ha. Parki te często są jedynymi terenami zieleni w obrębie sołectwa.

3.1.7. Fauna

Świat zwierząt w gminie Chełmża jest uboższy niż świat roślinny, związane to jest przede wszystkim z niskim udziałem lasów w ogólnej powierzchni gruntów. Najliczniejszą grupę stanowią bezkręgowce (kilkanaście tysięcy gatunków), z kolei awifauna reprezentowana jest przez gatunki lęgowe (140 gatunków) i kilkadziesiąt gatunków ptaków wędrownych.

Występowanie zwierzyny łownej umożliwia prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej. Do najważniejszych gatunków zwierząt stanowiących podstawę tej gospodarki należą:

- zwierzyna gruba, bytująca przede wszystkim na terenach leśnych lub na pograniczu lasu i pól, jak np.: łos, jeleń, sarna leśna, sarna polna, dzik;
- zwierzyna drobna, bytująca przede wszystkim na terenach polnych, jak np.: zając, bażant, kuropatwa;
- w mniejszych ilościach występuje tu piżmak, dzikie kaczki, dzikie gęsi, gołąb grzywacz, słonka oraz drapieżniki, jak: lis, kuna domowa, kuna leśna, tchórz i jenot.

Populacja zwierzyny grubej utrzymuje się na stałym poziomie. Inaczej jest z liczebnością zwierzyny drobnej, która w ostatnich latach uległa gwałtownemu obniżeniu. Momentami osiągnęła ona alarmujące wskaźniki (najbardziej wśród populacji kuropatwy, bażanta i zająca), przez co polowanie na wybrane gatunki zostaje wstrzymane. Zaobserwowano z kolei dynamiczny wzrost populacji lisów. Natomiast gatunki przybyłej zwierzyny drobnej jak: norka amerykańska i jenot wypierają z tych terenów rodzime gatunki zwierzyny łownej.

3.2. LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Gmina Chełmża charakteryzuje się bardzo niskim udziałem lasów. W roku 2015 (wg GUS) było 269,71 ha lasów, lesistość od wielu lat wynosi 15%. Jest to najniższy wskaźnik lesistości wśród gmin wiejskich na terenie powiatu toruńskiego.

Tabela 4 Lesistość gminy Chełmża w 2009 r. i 2015 r. na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu toruńskiego

Nazwa	ogółem		lesistość w %		grunty leśne publiczne ogółem		grunty leśne publiczne Skarbu Państwa		grunty leśne prywatne	
	2009	2015	2009	2015	2009	2015	2009	2015	2009	2015
	[ha]	[ha]	[%]	[%]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
Powiat toruński	42 877,4	42 596,82	34,0	33,7	39 594,0	39 485,28	39 514,7	39 405,83	3 283,4	3 071,54
Chełmża (gmina)	272,9	269,71	1,5	1,5	238,5	239,41	238,5	239,41	34,4	30,30
Czernikowo	7 880,0	7 802,41	45,2	44,8	7 068,3	7 096,41	7 068,3	7 096,41	811,7	706,00
Lubicz	2 013,4	2 003,87	18,8	18,7	1 552,1	1 555,87	1 535,2	1 538,97	461,3	448,00
Łubianka	446,1	456,71	5,2	5,3	404,0	411,71	404,0	409,71	42,1	45,00
Łysomice	2 912,8	2 916,36	22,3	22,4	2 856,9	2 854,36	2 855,5	2 853,93	55,9	62,00
Obrowo	6 405,9	6 202,57	38,8	37,6	5 137,7	5 128,57	5 137,7	5 128,57	1 268,2	1 074,00
Wielka Nieszawka	18 511,1	18 568,58	82,9	83,1	18 415,2	18 433,58	18 374,2	18 394,43	95,9	136,00
Zławieś Wielka	4 435,2	4 335,61	24,5	23,9	3 921,3	3 765,37	3 901,3	3 745,37	513,9	570,00

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUGiK oraz GUS

Do takiego stanu rzeczy przyczyniła się wycinka obszarów leśnych dla zwiększenia arealu rolnego. Wycięto wszystkie tereny leśne znajdujące się na glebach dobrych.

Pod względem własności lasy na badanym terenie podlegają Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Toruń, nadleśnictwu: Golub-Dobrzyń. W zasobach Lasów Państwowych jest 239,02 ha

lasów, własnością osób fizycznych jest 30,30 ha lasów. Pozostałe tereny leśne należące m.in. do powiatu, gminy i związków międzygminnych.

3.2.1. Typy siedliskowe lasów

W nadleśnictwie przeważają siedliska borowe, głównie z lasami sosnowymi. Dominującym zespołem roślinności naturalnej jest *Tilio-Carpinetum typical*, czyli las świeży (LŚw) a także bór mieszany świeży (BMŚw). Inne siedliska, których udział jest znacznie mniejszy to: las mieszany świeży (LMŚw), bór świeży (BŚw). Najmniej jest boru mieszanego bagiennego, boru suchego, lasu wilgotnego (LW) i olsu jesionowego (OIJ). Las mieszany świeży, bór mieszany świeży, las świeży oraz bór mieszany świeży wykształciły się na terenach nizinnych, falistych i płaskich na glebach słabych: rdzawych, piaskach luźnych i słabogliniastych. Roślinność charakterystyczna dla tych siedlisk to: sosna zwyczajna (przeważający gatunek), świerk, dąb bezszypułkowy, lipa, modrzew, brzoza, olcha, topola, osika, buk, jodła, klon. W podszyciu najczęściej spotyka się takie gatunki, jak: brzoza brodawkowa, jarzębina, bzy, dereń, kruszyna, jarząb, czeremcha itp. Na terenach nizinnych, często zabagnionych na glebach murszowych, torfowych, piaskach gliniastych znajdują się lasy wilgotne, olsy jesionowe i bór mieszany bagienno. Drzewostan charakterystyczny dla tych siedlisk to: dąb, olcha, jesion, jawor, brzoza, świerk, kasztanowiec, dąb, lipa. Z kolei w podszyciu znajdują się: bzy, derenie, wierzby, leszczyna. Występuje tu również roślinność szuwarowa z olchami, wierzbami a także z osikami i dębami błotnymi. Roślinność ta charakterystyczna jest dla zagłębień bezodpływowych.

Rzadkim siedliskiem przyrodniczym zlokalizowanym na terenie gminy Chełmża, podlegającym ochronie prawnej jest las higrofilny w zatorfionym obrzeżu Jeziora Grodzieńskiego na wschód od wsi Mirakowo i Zalesie. Dominujące typy siedliskowe to ols jesionowy (OIJ) i las mieszany świeży (LMŚw) z drzewostanem reprezentowanym przez: olchy, jesiony, rzadziej brzozy i lipy.

3.2.2. Funkcje lasów

Lasy na terenie gminy, poza funkcjami produkcyjnymi, pełnią również funkcje ochronne: wodochronne oraz chroniące środowisko przyrodnicze.

3.3. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Gmina Chełmża jest gminą rolniczą o bardzo dobrych warunkach glebowych, stąd przeważający udział w jej terenach mają użytki rolne przeznaczone pod uprawy polowe (użytki stanowią 89,5% powierzchni gminy, grunty orne 83,25%)⁶. Ze względu na zasoby glebowe zaliczany jest do obszarów rolniczych o najwyższej przydatności gleb. Na terenie gminy dominują gleby wysokoprodukcyjne, należące do kompleksów pszennego dobrego (40%) i żytniego bardzo dobrego (27%). Kompleks żytni słaby i żytni bardzo słaby reprezentują niskoprodukcyjne gleby, piaski słabo-gliniaste i piaski gliniaste lekkie pylaste, występujące na południowym wschodzie.

Udział gruntów dobrych klas bonitacyjnych I-III chronionych z mocy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych wynosi niespełna 55% powierzchni gminy. Przestrzenne rozmieszczenie tych gruntów zostało przedstawione na załączniku graficznym – Uwarunkowania. Sołectwami z największym udziałem gruntów chronionych są Kuczwały i Kończewice z najniższym są to sołectwa położone we wschodniej części gminy.

Większość wsi, w celu polepszenia warunków rolniczych i poprawy stosunków wodnych została zmeliorowana. Poniższa tabela prezentuje udział terenów zmeliorowanych w poszczególnych sołectwach.

⁶Dane wg ewidencji gruntów gminy Chełmża stan na 2006 r.

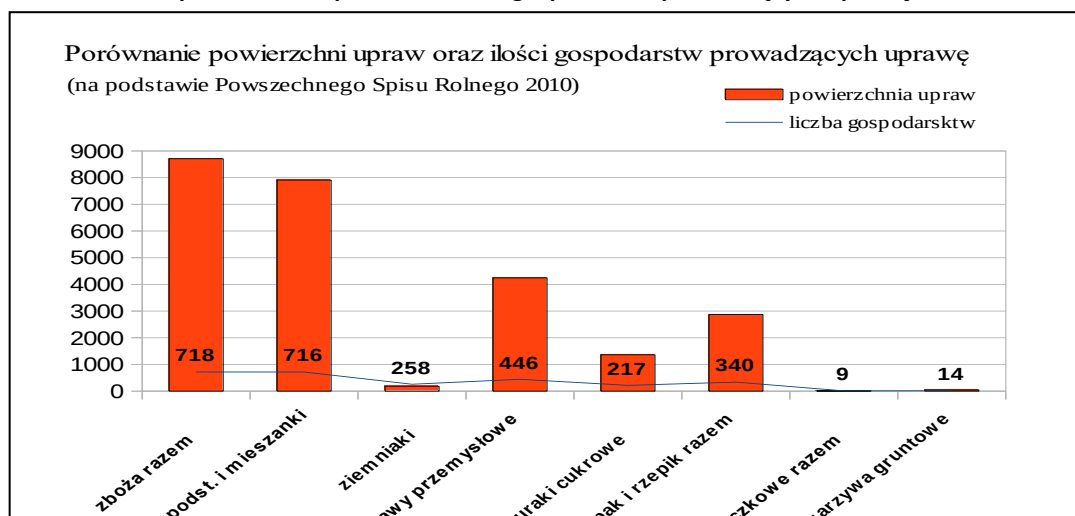
Tabela 5 Udział terenów zmeliorowanych wg sołectw

Lp.	Nazwa sołectwa	Powierzchnia terenów zmeliorowanych [ha]	Udział terenów zmeliorowanych [%]
1.	Bocień	711,93	50,0
2.	Bogustawki	121,32	100,0
3.	Brąchnówko	430,15	25,0
4.	Browina	602,99	25,0
5.	Drzonówko	256,92	8,3
6.	Dźwierzno	1340,87	9,1
7.	Grzegorz	367,92	50,0
8.	Grzywina	1092,39	50,0
9.	Kiełbasin	520,52	50,0
10.	Kończewice	817,34	50,0
11.	Kuczwały	897,46	50,0
12.	Liznowo	504,47	33,3
13.	Mirakowo	1132,09	25,0
14.	Nawra	949,06	33,3
15.	Nowa Chełmża	601,28	20,0
16.	Pluskowęsy	710,75	50,0
17.	Skąpe	1048,60	33,3
18.	Szerokopas	355,81	50,0
19.	Witkowo	432,74	50,0
20.	Zalesie	431,09	33,3
21.	Zelgno	484,66	25,0

Źródło: Analiza własna na podstawie danych uzyskanych z zasobów gromadzony w Kujawsko-Pomorskim Zarządzie Melioracji i Urządzeń Wodnych.

Wynikiem panujących na obszarze gminy warunków jest znaczący udział rolnictwa w strukturze źródeł utrzymania. W Powszechnym Spisie Rolnym z 2010 r. wśród 800 gospodarstw domowych z dochodami z różnych źródeł aż 794 wskazały, że posiadają dochody z działalności rolniczej. Liczba gospodarstw rolnych stopniowo maleje w porównaniu do 1 058 gospodarstw wskazanych w Powszechnym Spisie Rolnym w 2002 r. W strukturze własności zdecydowaną większość stanowią gospodarstwa indywidualne - ponad 99% ogółu gospodarstw, przy czym największy udział mają gospodarstwa małe, poniżej 10 ha (stanowiące 55,5% wszystkich gospodarstw). Gospodarstwa rolne posiadające 15 i więcej hektarów stanowią trochę ponad 27% wszystkich gospodarstw.

Wykres 2 Porównanie powierzchni upraw oraz ilości gospodarstw prowadzących uprawę

Źródło: Powszechnego Spisu Rolnego 2010, GUS

Bardzo dobre warunki glebowe wpływają na dobór roślin w strukturze upraw. W gminie wyraźnie dominują zboża. Powszechny spis rolny w 2010 r. nie precyzował jakie zboża są uprawiane.

Oprócz upraw polowych na terenie gminy prowadzi się hodowlę zwierząt. Ze względu na wysoką klasę gleby bardziej dochodowa jest produkcja roślinna – hodowla jest jej uzupełnieniem lub występuje na obszarach o gorszych warunkach glebowych. Porównując dane z Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 i 2010 r. widać spadek liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie (647 gospodarstwa w 2002 r. i 540 w 2010 r.). Liczba gospodarstw hodujących bydło, krowy lub trzodę chlewną spadła o ponad 40%.

Porównując dane z ostatnich trzech Powszechnych Spisów Rolnych widać utrzymujące się na podobnym poziomie pogłowie bydła (w tym krów). Większym wahaniom podlegała ilość trzody chlewnej oraz kur. W ostatnim spisie wyraźnie zaznacza się spadek pogłowia trzody (o 26% w stosunku do spisu z 2002 r.). Zmiany liczebności kur na przestrzeni lat były bardziej dynamiczne. Po spadku pogłowia podczas spisu z 2002 r. (38% spadek ilości kur ogółem i ok. 32% spadek liczebności niosek) w roku 2012 ich ilość znowu wzrosła (wzrost liczby kur o ok. 40%, niosek o ok. 12% w stosunku do spisu z 2002 r.). Różnica pomiędzy liczebnością kur, a kur niosek świadczy o zwiększeniu produkcji na mięso drobiowe (popularnego wśród konsumentów, a za razem bardziej dochodowego niż produkcja jaj). Odbiorcą dla producentów gminnych są liczne zakłady przetwórstwa drobiu i skupu jaj zarejestrowane w Toruniu i Bydgoszczy.

Z perspektywy czasu można podejrzewać, że zmiany wielkości produkcji kur związane były z obawami konsumentów przed ptasią grypą (zaobserwowaną po raz pierwszy w 1997 r. w Hongkongu) i zmniejszeniem się sprzedaży mięsa drobiowego.

Hodowla bydła (łącznie z krowami) prowadzona jest głównie w sołectwach: Kuczwały, Grzywna, Browina i Brąchnówko. W sołectwach tych (poza Brąchnówkiem) duże powierzchnie zajmują też uprawy polowe. Odwrotnie kształtuje się sytuacja w przypadku trzody chlewnej (razem z lochami), gdzie dominują sołectwa o znacznie mniejszym udziale pól uprawnych (z wyjątkiem Pluskowęs): Grzegorz, Dziemiony, Zelgno i Świętosław.

3.4. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.4.1. Zagrożenia i stan gleb

Największym źródłem skażenia gleb na terenie gminy są zanieczyszczenia komunikacyjne. Emisja zanieczyszczeń z pojazdów obniża przydatność gleb do celów rolniczych i zakwasza te, znajdujące się przy drogach. Zagrożenie dla gleb stanowi także rolnictwo przemysłowe: monokulturowe uprawy, wprowadzanie ciężkiego i szybkiego sprzętu rolniczego, zwiększona chemizacja oraz głęboka orka gleb.

Na terenie gminy nie występują punkty pomiarowo-kontrolne monitoringu chemizmu gleb ornych prowadzonego przez Instytut Upraw i Nawożenia Gleb (IUNG) w Puławach. Najbliżej położonym jest punkt nr 65 w miejscowości Jeleniec (przy drodze krajowej nr 91) w sąsiedztwie gminy Papowo Biskupie. Badania prowadzone są w cyklach pięcioletnich.

Wyniki badań wskazują na postępujące zakwaszanie gleby (odczyn pH mierzony w zawiesinie wodnej spadł z 6,6 w roku 1995 do 5,5 w roku 2010) oraz zmniejszający się udział próchnicy (spadek z 1,31% w roku 1995 do 1% w roku 2010). Największe zmiany dotyczą zawartości przyswajalnych form fosforu i potasu w glebie. W obu przypadkach zawartość tych pierwiastków spadła o ponad 60% (fosforu o 63,6%, potasu o 62,3%). Dużym wahaniom podlega zawartość magnezu. Ubytki w zawartości pierwiastków biogennych wynikają z niewystarczającego nawożenia gleb. Pozytywną zmianą jest natomiast znaczący spadek zasolenia.

Tabela 6 Wybrane wyniki monitoringu jakości gleb i zmiany dla punktu 65 w Jeleńcu

	Jednostka	1995	2000	2005	2010
Odczyn pH w zawiesinie H ₂ O	pH	6,6	6,4	6,5	5,5
Odczyn pH w zawiesinie KCl	pH	6,1	5,6	5,5	4,5
zawartość próchnicy	%	1,31	1,29	1,1	1,0
zawartość węgla organicznego	%	0,76	0,75	0,64	0,58
zasolenie	mg KCl*100g-1	45,4	34,3	30,90	14,44
Zawartość pierwiastków przyswajalnych dla roślin					
Fosfor przyswajalny	mg P ₂ O ₅ *100g-1	30,8	15,4	15,8	11,2
Potas przyswajalny	mg K ₂ O*100g-1	29,4	19,8	14,6	10,9
Magnez przyswajalny	mg Mg*100g-1	3,6	2,4	3	2,5
Siarka przyswajalna	mg S-SO ₄ *100g-1	0,88	0,8	0,88	0,94

Źródło: Na podstawie danych monitoringu jakości gleb IUNG

3.4.2. Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi

Część gruntów uprawianych rolniczo jest zagrożona erozją wodną, wietrzną i wąwozową. Powierzchnia terenów zagrożonych łącznie wynosi 2 100 ha (12% powierzchni gminy). Erozją wietrzną zagrożone są głównie tereny w Morczynach, Kiełbasinie, Januszewie, Świętosławie, Liznowie i Skąpym, ze względu na brak zadrzewień i luźny charakter pokrywy glebowej.

Znaczne przekształcenia powierzchni ziemi występują na terenach eksploatacji złóż piasków w kopalniach w Kiełbasinie i Dźwierźnie. Wykopalka prowadzona jest metodą odkrywkową, która prowadzić może do degradacji terenu. Powstają wyrobiska, często wypełnione wodą.

Erozja wąwozowa występuje na zboczach rynn polodowcowej wykorzystywanej przez Frybę w rejonie Bogustawek.

Na terenie gminy Chełmża nie występują zagrożenia wynikające z masowych ruchów ziemi.

3.4.3. Zagrożenia i stan powietrza

Na obszarze gminy Chełmża nie występują groźne dla środowiska źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Na jakość i stan powietrza negatywny wpływ mają: „Nord Zucker” Cukrownia w Chełmży, Zakłady Celulozy i Papieru w Świeciu. Zakłady te emitują do atmosfery głównie gazy wonne (tzw. merkaptany), których działanie jest potęgowane przy obecności wiatrów północno-zachodnich. Emisja technologiczna Spalarni Wywaru Melasowego należącej do „AGRO-ECO-GASOLIN” S.A. Warszawa Wytwórnia Alkoholu w Chełmży jest uciążliwa głównie pod względem zapachowym. Do tego typu kategorii, ale o mniejszej skali oddziaływania na środowisko zaliczyć można małe zakłady lakiernicze, warsztaty samochodowe, masarnie, ubojnie, ферmy drobiu.

Na stan aerosanitarny bardzo duży wpływ mają warunki meteorologiczne, w szczególności temperatura powietrza w miesiącach sezonu grzewczego, prędkość i kierunek wiatru oraz liczba dni z pokrywą śnieżną. W strukturze emitowanych zanieczyszczeń dominują zanieczyszczenia gazowe, a wśród nich: dwutlenek węgla, dwutlenek siarki, tlenek węgla i tlenki azotu. Od lat obserwuje się stały spadek emisji poszczególnych zanieczyszczeń (wg kolejnych Raportów o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego), wynikający z jednej strony z likwidacji przemysłu, a z drugiej z wprowadzenia nowoczesnych technologii minimalizujących wpływ na środowisko. Widać to w przypadku miasta Chełmża, które było głównym kierunkiem migracji zanieczyszczeń przemysłowych na teren gminy, a oddziaływanie którego w ostatnich latach znacząco zmalało.

Tabela 7 Emisja technologiczna zanieczyszczeń z powiatu toruńskiego ziemskiego w 2013 r.

		Emisja z podmiotów, które podały ich wielkość tona/rok								
		SO2	NO2	CO	CO2	Pyły ze spalania paliw	Pyły pozostałe	Węglowodory alifatyczne	Węglowodory aromatyczne	Subst. charakterystyczne
Powiat toruński ziemski		11,6	10,8	128,5	5172,5	2,3	28,3	1,3	3,2	26,3
Udział w emisji % 19 powiatów ziemskich ⁷	2011	0,92%	0,62%	1,38%	0,62%	1,97%	6,64%	0,14%	1,55%	7,28%
	2013	0,10%	13,00%	1,46%	0,10%	0,23%	7,03%	0,16%	1,62%	0,55%
Udział % w emisji województwa	2011	0,91%	0,58%	1,23%	0,51%	1,92%	2,89%	0,12%	0,61%	0,49%
	2013	0,10%	0,12%	1,10%	0,09%	0,23%	2,72%	0,11%	0,67%	0,28%

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych Raportu o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2011 i w 2013 r.

W strukturze emitowanych zanieczyszczeń dominują zanieczyszczenia gazowe ze spalania paliw. Emisja zanieczyszczeń z kotłowni i palenisk indywidualnych w sezonie grzewczym przyczynia się do okresowego wzrostu zanieczyszczeń w miesiącach zimowych (głównie siarki i pyłu zawieszonego), choć i tu obserwuje się zmiany związane głównie ze wzrostem zużycia do ogrzewania gazu ziemnego w miejsce węgla kamiennego. Dwutlenek azotu pochodzi z emisji komunikacyjnej. Jego zawartość w powietrzu rośnie w pobliżu głównych tras komunikacyjnych, jak autostrada A1 czy droga krajowa 91 i maleje wraz z odległością od trasy.

Tabela 8 Emisja energetyczna zanieczyszczeń z powiatu toruńskiego ziemskiego w 2013 r.

		Emisja z podmiotów, które podały ich wielkość tona/rok						Zużycie paliwa z pozostałych podmiotów, które nie podały wielkości emisji		
		SO2	NO2	CO	CO2	Pyły ze spalania paliw	Pyły pozostałe	Węgiel kamienny [Mg]	Gaz ziemny [tys.m3]	Olaj opałowy [Mg]
Powiat toruński ziemski w 2013 r.		304,7	35,1	59,8	81891,7	60,8	1,4	3593,3	7709,5	1399,8
Udział w emisji % 19 powiatów ziemskich ⁸	2011	15,73%	9,61%	8,39%	10,78%	3,66%	2,39	6,94%	23,24%	7,83%
	2013	15,20%	4,91%	3,71%	13,20%	6,18%	3,77%	7,76%	20,02%	6,51%
Udział % w emisji województwa	2011	3,49%	1,98%	6,02%	2,62%	2,01%	1,79%	5,67%	10,23%	5,86%
	2013	3,76%	0,93%	2,53%	3,59%	3,82%	2,83%	7,05%	10,69%	5,35%

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych Raportu o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2011 i w 2013 r.

Podobnie jak w przypadku uciążliwości zapachowych na rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz ich uciążliwość mają warunki meteorologiczne, ze szczególnym znaczeniem wiatru.

⁷ Bez uwzględnienia miast na prawach powiatu

⁸ Bez uwzględnienia miast na prawach powiatu

W obrębie większych szlaków komunikacyjnych, poza wspomnianym zwiększonym udziałem dwutlenku azotu, wzrasta zagrożenie występowania zanieczyszczeń metalami ciężkimi, jak: ołów, kadm, nikiel, arsen, miedź czy cynk i chrom.

Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym wykazały niekorzystny jego stan, pogarszający się w miesiącach sezonu grzewczego. Niskie temperatury powietrza w zimie wpływają na większe zapotrzebowanie na energię ciepłą, przyczyniają się przez to do większej emisji zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego. Zanieczyszczenia tlenkiem węgla i benzenu mają mniejszy wpływ na stan powietrza atmosferycznego od pozostałych zanieczyszczeń. Są one znacznie niższe niż wskaźniki zanotowane w większych miastach powiatu czy województwa.

Klasę wynikową jakości powietrza w rocznych ocenach ze względu na ochronę zdrowia ludzi, jak i ochronę roślin określa się dla ustalonych stref. Do roku 2009 gmina Chełmża przynależała do strefy powiat toruński (z wyłączeniem samego miasta Toruń), od roku 2010 przynależy do strefy kujawsko-pomorskiej obejmującej całe województwo z wyłączeniem głównych miast. Utrudnia to określenie na ile klasa wynikowa strefy obejmującej całe województwo odnosi się rzeczywiście do jakości powietrza w gminie Chełmża.

Na terenie gminy nie ma stacji pomiarowych monitoringu powietrza. Najbliższa znajduje się w gminie Łysomice w miejscowości Koniczynka (stacja bazowa Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego Koniczynka). Wyniki pomiarów jakości powietrza w celu ochrony zdrowia ludzi na przestrzeni ostatnich 4 lat dla strefy obejmującej gminę Chełmża wraz z informacją o wynikowej klasie znajdującego się w pobliżu miasta Toruń umieszczono w tabeli poniżej. W przypadku przekroczenia norm w obrębie stacji Koniczynka (najbliżej położonego punktu pomiarowego) zamieszczono stosowną adnotację. W pozostałych przypadkach na ocenę wynikową wpłynęły punkty dalej położone (np. Ciechocinek i Nakło nad Notecią – przekroczenie norm arsenu w 2010 r.).

Tabela 9 Klasy jakości powietrza dla poszczególnych zanieczyszczeń uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi

		Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy												
		kryterium – poziom dopuszczalny							kryterium – poziom docelowy					
		SO ₂	NO ₂	PM ₁₀	PM _{2,5}	Pb	ben-zen	CO	As	ben- zo(a)piren	Cd	Ni	O ₃	PM _{2,5}
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2010	A A	A A	C ¹ C	A C	A A	C A	A A	C A	A C	A A	A A	A A	
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2011	A A	A A	C ¹ C	A A	A A	A A	A A	A A	C ¹ C	A A	A A	C ² A	A A
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2012	A A	A A	C ³ C	A A	A A	A A	A A	A A	C ³ C	A A	A A	C ³ A	A A
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2013	A A	A A	C ⁴ C	A/A ¹ A/A ¹	A A	A A	A A	A A	C ⁴ A	A A	A A	A A	A A
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2014	A A	A A	C ⁵ C	A/C ¹ A/C ¹	A A	A A	A A	A A	C ⁵ C	A A	A A	A A	A A
Strefa kujawsko-pomorska / miasto Toruń	2015	A A	A A	C C	C/C ¹ A/A ¹	A A	A A	A A	A A	C C	A A	A A	A A	A C

Źródło: „Roczna oceny jakości powietrza atmosferycznego w województwie kujawsko-pomorskim” za rok 2015

¹ przekroczenie w punktach Koniczynka i miasto Toruń

² 3 dni z przekroczeniami maksymalnego stężenia 8-godzinne ozonu na stacji Koniczynka

³ ponadnormatywne stężenie średnie roczne benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (Koniczynka).

⁴ ponadnormatywne stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM10 w punkcie Koniczynka; stężenie średnie roczne benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (Koniczynka).

⁵ ponadnormatywne stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM10 w punkcie Koniczynka; stężenia średnie roczne benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (Koniczynka).

W odniesieniu do poziomu celu długoterminowego dla ozonu wyniki pomiarów w latach 2012-2015 pozwoliły na przypisanie zarówno Torunia jak i strefy kujawsko-pomorskiej do klasy D2.

Klasy wynikowe dla poszczególnych zanieczyszczeń w strefie kujawsko-pomorskiej uzyskane w ocenie rocznej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin w latach 2012 i 2015 pokrywają się i są to:

- klasa A – dla poziomów dopuszczalnych SO₂, NO_x i poziomu docelowego ozonu,
- klasa D2 – dla poziomu celu długoterminowego ozonu.

3.4.4. Klimat akustyczny

Podstawowym źródłem hałasu na terenie gminy jest hałas komunikacyjny – drogowy i kolejowy. Czynniki mającymi wpływ na poziom hałasu komunikacyjnego są:

- natężenie ruchu,
- struktura strumienia pojazdów (udział transportu ciężkiego),
- rodzaj i stan nawierzchni,
- stan techniczny pojazdów,
- rodzaj zabudowy (zagospodarowania) terenów otaczających drogi,
- organizacja ruchu drogowego.

Rozkład hałasu komunikacyjnego na terenie gminy uległ zmianie wraz z budową i oddaniem do użytkowania autostrady A1 (odcinek Grudziądz-Toruń otwarto 14 października 2011 r.). Droga ta przejęła dużą część ruchu tranzytowego przemieszczającego się do tej pory drogą krajową nr 91 (dawna DK nr 1).

Na dzień dzisiejszy nie ma dostępnych wyników pomiaru hałasu komunikacyjnego towarzyszącego autostradzie A1 na terenie gminy. W roku 2012 były prowadzone pomiary hałasu dla dróg krajowych o ruchu powyżej 3 mln pojazdów w skali roku. Badaniami objęta była droga krajowa nr 91 (wówczas DK 1). Na terenie gminy wyznaczono trzy odcinki pomiarowe: Stolno-Kończewice, Kończewice-Grzywna, Grzywna-Łysomice. Łączny obszar poddany analizie wynosił 18,107 km². Obejmował on 323 budynki mieszkalne z 564 mieszkaniami, które zamieszkiwało 1894 osób.

Dopuszczalne poziomy hałasu, stanowiące standard jakości środowiska, określone zostały w załączniku do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826). Poniżej przedstawiono wartości dopuszczalne dla rodzajów zabudowy występujących na terenie gminy Chełmża.

Tabela 10 Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez drogi lub linie kolejowe

Rodzaj zabudowy występującej na terenie gminy Chełmża	Dopuszczalny długookresowy średni poziom dźwięku A [dB]	
	LDWN Przedział czasu odniesienia równy wszystkim dobom w roku	LN Przedział czasu odniesienia równy wszystkim porom nocy
a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zab. związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w miastach	55	50
a) Tereny zab. mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego	60	50

b) Tereny zabudowy zagrodowej		
c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe		
d) Tereny mieszkaniowo-usługowe		

W pobliżu DK91 położone są 4 miejscowości: Windak, Głuchowo, Kończewice i Grzywna. Są to miejscowości rolnicze, stąd dominujący udział w zabudowie mają tereny zabudowy zagrodowej. Pomiędzy tymi miejscowościami w sąsiedztwie drogi pojawiają się pojedyncze siedliska. Dla terenów tych dopuszczalne wartości hałasu w ciągu dnia to 60 dB a w nocy 50 dB.

Dominująca część zwartej zabudowy miejscowości znajduje się w strefie nieprzekraczającej dopuszczalnego poziomu hałasu dla terenów zabudowy zagrodowej dla wskaźnika LDWN. Pojedyncze zabudowania położone najbliżej drogi znajdują się w zasięgu hałasu do 65 dB (przekroczenie norm o 5db), rzadziej w strefie hałasu do 70 db (przekroczenie o 10 dB). Częściej w strefie przekroczenia do 10 dB znajdują się pojedyncze, rozproszone siedliska położone w bardzo bliskim sąsiedztwie DK 91.

Podobne wyniki dotyczą emisji hałasu w porze nocnej – przekroczenia norm dotyczą pojedynczych zabudowań położonych w niewielkiej odległości od drogi.

Innym źródłem hałasu komunikacyjnego jest jednotorowa niezelektryfikowana linia kolejowa relacji Toruń-Grudziądz. Lokalne linie kolejowe relacji Chełmża-Uniśław mają niewielki wpływ na zanieczyszczenie środowiska hałasem.

Hałas przemysłowy nie stanowi uciążliwości na terenie gminy Chełmża, jego zasięg jest mniejszy niż komunikacyjnego. Wiąże się to z brakiem zakładów emitujących hałas o poziomie przekraczającym wartości dopuszczalne. Jedynym źródłem hałasu przemysłowego jest Cukrownia „Chełmża”, głównie łapacze zanieczyszczeń surowca. Jej wpływ jest odczuwalny na terenach gminy przyległych bezpośrednio do Chełmży.

3.4.5. Zagrożenia i stan wód

Monitoring cieków płynących prowadzony jest w 6 punktach kontrolnych. Badania jakości wód prowadzone są z różną częstotliwością. Poniżej przedstawiono klasę czystości wód monitorowanych cieków na terenie gminy Chełmża, wraz z rokiem ostatniej kontroli.

Tabela 11 Klasa czystości wód monitorowanych cieków na terenie gminy

Rzeka	Rok ostatniego badania	Klasa wynikowa ostatniego badania
Kanał Mialkusz	2002	n.o.n.
Dopływ Bocienia	2005	V
Kanał Zlegno	2005	V
Fryba	2012	n.o.n.
Dopływ do Fryby	2002	n.o.n.

Źródło: Na podstawie wyników monitoringu WIOŚ w Bydgoszczy

Co rocznie badania prowadzi się na głównych ciekach, w tym przypadku Strudze Toruńskiej, której punkt kontrolny znajduje się w gminie Łysomice, przy granicy z gminą Chełmża.

Tabela 12 Wyniki monitoringu jakości wód prowadzonego na Strudze Toruńskiej i Frybie

Rzeka	Rok badania	Ocena biolog.	Ocena fizyko-chemiczna	Potencjał ekol.	Ocena bakterio-logiczna	Ocena eutrofizacji
Struga Toruńska (gmina Łysomice)	2009	-	Poniżej dobrej	-	-	Stwierdzono (O2, OWO)
	2010	-	Poniżej potencjału dobrego	-	-	Stwierdzono (O2, ChZT-Mn, OWO, NO3)
	2011	-	Poniżej potencjału dobrego	-	-	Stwierdzono (ChZT-Mn, OWO)
Fryba (gmina Chełmno)	2012	słaba	Poniżej potencjału dobrego	słaby	zła	Stwierdzono (PO4)

Źródło: Na podstawie wyników monitoringu WIOŚ w Bydgoszczy <http://www.wios.bydgoszcz.pl/webmapa/>

Jak obrazują wyniki pomiarów, a dodatkowo potwierdza Program ochrony środowiska gminy Chełmża⁹, jakość wód Strugi Toruńskiej i jej dopływów nie ulega znaczącym zmianom. Głównymi wskaźnikami wpływającymi na wynikową klasę wód jest zawartość azotynów i ponadnormatywne utlenienie. Wyniki prowadzonego monitoringu wskazują na rolnicze pochodzenie zanieczyszczeń – nadmierne nawożenie i swobodne przenikanie biogennych związków mineralnych do rzek, brak lasów, pełniących rolę filtracyjną.

Do 2002 r. Fryba należała do najbardziej zanieczyszczonych rzek w regionie. Pozaklasowe wartości przyjmowały: przewodnictwo, azotyny, związki fosforu i miano coli.¹⁰ Głównym źródłem zanieczyszczeń był kanał doprowadzający ścieki z Cukrowni Chełmża oraz ścieki komunalne z miasta. W chwili obecnej cukrowania posiada zamknięty obieg wody, brak jednak aktualnych danych odnośnie wynikających z tego faktu zmian jakości wody (jak zaznaczono w tabeli powyżej ostatnie badania przeprowadzono w 2012 r.).

Jeziora na terenie gminy cechuje duża naturalna podatność na degradację (jeziora Chełmżyńskie, Grażyna i Grodzieńskie zaliczono do trzeciej, najwyższej kategorii). Wynika to głównie z niekorzystnego stosunku objętości wody do długości linii brzegowej. Dodatkowo niekorzystny jest procent stratyfikacji wód oraz stosunki głębokościowe jezior.

Monitoring wód stojących na terenie gminy obejmował 4 jeziora: Jezioro Dźwierzno, Jezioro Chełmżyńskie, Jezioro Grażyna oraz Jezioro Grodzieńskie. Aktualnie monitoringiem objęte jest jedynie jezioro Chełmżyńskie. Ostatnie dane dla jeziora Dźwierzno pochodzą z 1995 r. (wody pozaklasowe - zgodnie ze stosowaną wtedy klasyfikacją), dla jeziora Grodzieńskiego z 1996 r. (wody pozaklasowe) a dla jeziora Grażyna z roku 2000 (klasa wynikowa III).

Podstawowe informacje odnośnie głównych parametrów kontrolnych wody w jeziorze Chełmżyńskim w latach 2009-2011 przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 13 Wyniki klasyfikacji czystości wód jeziora chełmżyńskiego w podziale na wskaźniki

	2009	2010	2011	2012	2013
Klasyfikacja wskaźników biologicznych jeziora chełmżyńskiego:					
chlorofil A (wartość średnia)	IV	IV	III	IV	III
makrofitowy indeks stanu ekologicznego	II	II	II	II	II
okrzemkowy indeks jakości	III	IV	II	III	III
Multimetriks fitoplanktonowy	-	III	II	III	III
Klasyfikacja wskaźników fizykochemicznych jeziora chełmżyńskiego (wartości średnioroczne):					
widzialność krążka Secchi'ego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego
fosfor całkowity	poniżej dobrego	poniżej dobrego	poniżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego
azot całkowity	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego
przewodność elektrolityczna (20°C)	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego	powyżej dobrego
Średnie nasycenie hypolimnionu tlenem	poniżej dobrego	poniżej dobrego	poniżej dobrego	poniżej dobrego	poniżej dobrego
Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne z grupy 3.6.	-	-	-	powyżej dobrego	powyżej dobrego

Źródło: Na podstawie Raportów o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego z lat 2009-2013

Stan czystości w/w jezior uległ od lat 90-tych poprawie. W badaniach z 1993 r. kwalifikował je do kategorii pozaklasowych.

⁹ Program ochrony środowiska gminy Chełmża na lata 2004-2010, z perspektywą na lata 2011-2020.

¹⁰ Za Programem ochrony środowiska gminy Chełmża.

Większość zanieczyszczeń wód związana jest z rolniczym wykorzystaniem gminy. Związki azotu i fosforu pochodzące z używanych w gospodarce rolnej nawozów i środków ochrony roślin przenikają do wód i przyspieszają ich eutrofizację. Pozytywną informacją jest wynik badań wód jezior przeprowadzony w latach 2007 i 2008. Przeprowadzone pomiary wykazały niewielki stopień zanieczyszczenia wód pestycydami, wielkopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi czy też metalami ciężkimi.

Wody z utworów kredy górnej, cechują się znaczną mineralizacją powyżej 1 g/dm³, wysoką zawartością siarczanów oraz zawartością chlorków do 300 mg Cl/dm³. Klasyfikuje się je jako wody III-V klasy czystości ze względu na podwyższoną zawartość amoniaku, wodorowęglanów i żelaza.

Na terenie gminy nie ma punktów pomiarowych monitoringu wód podziemnych. Najbliżej położony jest punkt pomiarowy Krajowego Monitoringu Jakości Zwykłych Wód Podziemnych nr – 1814. Znajduje się on w miejscowości Koniczynka w gminie Łysomice. Wyniki badań jakości wody pozwalają zaliczyć ją do klasy III. W nieco dalszej odległości znajduje się punkt pomiarowy nr 98, umiejscowiony w Toruniu. Podobnie jak w poprzednim przypadku jakość wód zaliczono do klasy III.

Wody użytkowych poziomów wodonośnych są średniej jakości, wymagają uzdatniania ze względu na wysoki poziom żelaza i manganu. Pod względem fizyczno-chemicznym odpowiadają dopuszczalnym warunkom wód pitnych.

Wody czwartorzędowego poziomu wodonośnego są wodami słodkimi, o odczynie pH od obojętnego do słabo zasadowego. Są to wody twarde i średnio twarde. Wody te należą do wód o III (niskiej) i II b (średniej) jakości. Wody o średniej jakości występują w zachodniej części gminy.

Na jakość wód podziemnych ma również wpływ jakość wód w jeziorach. Wody podziemne są zasilane m.in. w wyniku infiltracji wód z jezior.

Na terenie gminy występują nieliczne potencjalne źródła zanieczyszczenia wód podziemnych. Zalicza się do nich:

- zakłady przemysłu spożywczego w Dźwierznie,
- Zakład Doświadczalny Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Kończewicach,
- magazyny nawozów mineralnych i środków ochrony roślin,
- stacje paliw płynnych,
- zakładowe i gminne oczyszczalnia ścieków,
- zrekultywowane składowisko odpadów w Bielczynach.

Stopień zagrożenia głównego poziomu użytkowego jest niski.

3.4.6. Zagrożenia i stan lasów

Niekorzystne zjawiska i zmiany w środowisku leśnym są spowodowane występowaniem i oddziaływaniem wielu czynników, określanych jako stresowe. Największe znaczenie mają czynniki biotyczne, abiotyczne i antropogeniczne wyróżnione ze względu na pochodzenie.

Spośród czynników biotycznych o stanie drzewostanu najczęściej decyduje obecność szkodliwych owadów, grzybów, zwierzyny łownej oraz gryzoni. Poważny problem stanowią szkody powodowane przez żera borecznika i przyplaszczka granata a także przez: brudnicę mniszkę, zwójkę sosnoweczkę i szeliniaka sosnowca występujących głównie w lasach z przewagą drzewostanu sosnowego. Zabiegi prowadzone przez nadleśnictwo polegają m.in. na zakładaniu pułapek, zwalczaniu chemicznym, szybkim wywożeniu drewna z lasów czy korowaniu pniaków. Innego rodzaju szkody powodują grzyby: huba korzeniowa i opieńka miodowa (występuje rzadko) niszczące drzewostan sosnowy powyżej 20 lat. Szkody powodowane przez zwierzynę łowną objęły gatunki drzew występujące sporadycznie na terenie gminy, jak: dąb, modrzew, buk. Ochrona, w tym wypadku, polega na stosowaniu środków chemicznych, tworzeniu osłonek z tworzyw sztucznych, palikowaniu itp.

Do najgroźniejszych czynników abiotycznych należą przymrozki wiosenne, uszkadzające głównie pączki, liście i kwiaty takich drzew domieszkowych jak: dąb, buk i jesion. Mniejsze szkody powodować mogą opady (obfite opady mokrego śniegu), w ich wyniku tworzy się okiść, silne wiatry i huragany, przyczyniające się do powstania wiatrołomów i wiatrowałów (szkody dotyczą drzew wystawionych na bezpośrednie działanie wiatrów- na skraju lasów, w przerzedzeniach), długotrwałe i silne mrozy powodujące listwy mrozowe i opadanie igieł.

Wśród zagrożeń antropogenicznych, największe stanowią: pożary, zagrożenia wywołane ujemnym oddziaływaniem przemysłu oraz związane z bezpośrednim negatywnym wpływem człowieka. Negatywny wpływ na stan lasów mają zanieczyszczenia znajdujące się w powietrzu: pyłki, tlenek i dwutlenek węgla, dwutlenek siarki i tlenki azotu oraz w wodach podziemnych. Ze względu na brak dużych miast i zakładów przemysłowych w sąsiedztwie zbiorowisk leśnych, zagrożenie to nie jest znaczące.

Wpływ człowieka na lasy zaznacza się głównie poprzez penetrację tych terenów, zniszczeniu ulegają ściółka i runo leśne (są one wydeptywane, część krzewów i sadzonek są masowo wyrwane), płoszona jest zwierzyna. Jednak najbardziej uciążliwym problemem są pozostawiane w lasach śmieci.

3.5. WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Część terenów gminy została objęta ochroną zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody. Ma to głównie przyczynić się do zachowania wartości przyrodniczych i krajobrazowych. Ochrona terenów zieleni jest obowiązkiem gmin, które podejmują działania w kierunku rozwoju tych terenów. Rygorom ochronnym poddane są parki, zadrzewienia itp. Tworzenie nowych założeń parkowych oraz kształtowane wiejskiej zieleni urządzonej wpłynie na poprawę ich struktury przyrodniczej. Szczególnie ważna będzie renowacja parków zabytkowych.

Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej obejmują również sektor rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nienaruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów stawianych przez II Politykę Ekologiczną Państwa w zakresie różnorodności biologicznej i ochrony przyrody.

4. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROZEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Chełmża obszary naturalnych zagrożeń geologicznych nie występują.

5. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

5.1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

Na terenie gminy występują kruszywa naturalne (złoża piasku). Wydobywanie w obrębie złóż odbywa się zgodnie z przyznaną koncesją. Wykaz udokumentowanych złóż przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 14. Wykaz złóż kopalin na terenie gminy Chełmża (stan na lipiec 2016 r.)

Lp.	Nazwa złoża	Opis położenia	Nr w rejestrze	Rodzaj kopalin wg Nomenklatury Złóż Kopalin (NZK)	Id złoża	pow. Złoża (ha)
1	Dźwierzno AT (złożo częściowo zalega w granicach złoża Dźwierzno J1)	Dźwierzno dz. nr 57/3 i 57/4		Złoża piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	15990	2,86
2	Dźwierzno I	Dźwierzno dz. 66-71	10-2/3/167	Złoża piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	10003	41.52

STUDYUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

3	Dźwierzno II	Dźwierzno	10-2/4/332	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	11192	15.76
4	Dźwierzno III	Dźwierzno dz. nr 87/2		Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	12175	24.63
5	Dźwierzno J	Dźwierzno dz. nr 75		Złoże piasków budowlanych	14623	9.98
6	Dźwierzno J1	Dźwierzno dz. nr 57/3, 57/4		Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	14551	7.49
7	Kiełbasin I	Kiełbasin	XLIII/1/32	Złoże piasków budowlanych	7611	3.22
8	Kiełbasin II	Kiełbasin	10-21/22	Złoże piasków budowlanych	7742	12.13
10	Kiełbasin III dz. 30/6...	Kiełbasin 30/6, 2, 33/2, 35/8	10-2/4/333	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	11205	15.54
11	Kiełbasin IV	Kiełbasin dz. nr 60/4 (cz. N)	10-2/4/282	Złoże piasków budowlanych	12163	1.42
12	Kiełbasin IX	Kiełbasin dz. nr 42/13	10-2/4/256	Złoże piasków budowlanych	12166	1.04
13	Kiełbasin J	Kiełbasin dz. nr 91/1	10-2/5/415	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13746	5.14
14	Kiełbasin S	Kiełbasin dz. nr 61/5	10-2/5/395	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13589	7.33
15	Kiełbasin S1	Kiełbasin dz. nr 141/8, 141/11	10-2/5/393	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13587	5.2
16	Kiełbasin S2	Kiełbasin dz. nr 111/20, 111/22	10-2/5/394	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13588	3.48
17	Kiełbasin V	Kiełbasin. dz. nr 39/2	10-2/4/283	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	12179	1.98
18	Kiełbasin VI	Kiełbasin. dz. nr 60/4	10-2/4/293	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	12178	1.58
19	Kiełbasin VII	Kiełbasin dz. nr 425	10-2/4/257	Złoże piasków budowlanych	12165	1.92
20	Kiełbasin VIII	Kiełbasin dz. nr 42/10	10-2/4/258	Złoże piasków budowlanych	12164	1.55
21	Kiełbasin X	Kiełbasin dz. nr 37		Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13859	28
22	Kiełbasin XI	Kiełbasin dz. nr 67/3, 67/4	10-2/5/374	Złoże piasków poza piaskami szklarskimi, ceramicznymi i formierskimi	13941	4
23	Kiełbasin XII	Kiełbasin. SE cz. dz. nr 38	10-2/5/363	Złoże piasków budowlanych	14616	1
24	Kiełbasin XIII	Kiełbasin dz. nr 38 (część NW)	10-2/5/364	Złoże piasków budowlanych	14618	1

Źródło: Na podstawie bazy danych Państwowego Instytutu Geologicznego MIDAS

5.2. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH

Na obszarze gminy przy uwzględnieniu budowy geologicznej oraz warunków hydrodynamicznych wydzielono następujące jednostki:

- zachodnia jednostka hydrogeologiczna cechuje się nachylonym zwierciadłem wody ku Wiśle od wysokości 50 do 30 m n.p.m. Warstwa wodonośna wykształcona jest w piaskach średnio- i gruboziarnistych o bardzo wysokich parametrach filtracyjnych. Miąższość warstwy wynosi od 10 do 20 m. Średnia przewodność poziomego użytkowego wynosi od 200 do 500 m²/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na wysokości 150 m³/24h*km²,

- centralną część gminy zajmuje jednostka hydrogeologiczna, gdzie poziom wodonośny występuje w piaskach drobnoziarnistych na głębokości od 15 do 50 m, a jej miąższość wynosi od 10 do 20 m. Powierzchnia zwierciadła obniża się w kierunku zachodnim i południowo – zachodnim do doliny Wisły, od wysokości 90 do 60 m n.p.m. oraz w kierunku południowo – wschodnim do doliny Drwicy. Przewodność poziomu jest niska i wynosi od 60 do 200 m²/h. Wydajność potencjalna wynosi od 10 do 30 m³/h, moduł zasobów odnawialnych 180 m³/24h/km², a moduł zasobów dyspozycyjnych osiąga wartość 90 m³/24h/km²,
- jednostka hydrogeologiczna występująca na wschodzie cechuje się obecnością dwóch poziomów wodonośnych. Górny poziom wodonośny występuje w piaszczystych seriach zlodowacenia Wisły. Zwierciadło wody jest lekko napięte lub swobodne. Dolny poziom jest poziomem głównym. Występuje on w osadach wodnolodowcowych interglacjału emskiego na głębokości od 18 do 30 m. Poziom ten jest ciągły w rynnie chełmżyńskiej i na wysoczyźnie morenowej. Zwierciadło wody jest naporowe subartezyjskie i nawiązuje do morfologii terenu. Oba poziomy są powiązane hydraulicznie z wodami Jeziora Chełmżyńskiego. Średnia miąższość tego poziomu wynosi 16 m. Przewodność wodna wynosi od 100 do 200 m²/h, wydajność potencjalna od 30 do 50 m³/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na poziomie 200 m³/24h/km², a dyspozycyjnych na 120 m³/24h/km²,
- w okolicach Kiełbasina i Pluskowęs znajduje się kolejna jednostka hydrogeologiczna. Poziom użytkowy znajduje się w warstwie piaszczystej występującej na głębokości od kilku do 13 m i miąższości od 10 do 20 m. Przewodność wodna wynosi od 200 do 500 m²/h, wydajność potencjalna od 30 do 50 200 m³/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na poziomie 250 m³/24h/km², zasobów dyspozycyjnych 150 120m³/24h/km².

Zgodnie z „Mapą obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony”, A. S. Kleczkowskiego, wschodnia część gminy Chełmża położona jest w zasięgu udokumentowanego czwartorzędowego zbiornika GZWP 141 – Zbiornik rzeki dolna Wisła, o całkowitej powierzchni 354 km². Szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą około 84 tys. m³/dobę, a średnia głębokość ujęć 40 m. Granicę GZWP wskazano na załączniku graficznym – Uwarunkowania.

6. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Zgodnie z Rejestrem Obszarów Górniczych Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie gminy znajdują się następujące zarejestrowane obszary i tereny górnicze, wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych.

Tabela 15. Wykaz obszarów i terenów górniczych na terenie gminy Chełmża (stan na lipiec 2016 r.)

Nazwa przestrzeni	Typ	Nr w rejestrze	Położenie	Złoże
Dźwierzno AT	OG	10-2/6/546	Dźwierzno, część dz. 57/4	Dźwierzno AT
Dźwierzno AT	TG			
Dźwierzno I/1	OG	10-2/3/167a	Dźwierzno	Dźwierzno I
Dźwierzno I/1	TG			
Dźwierzno II	OG	10-2/4/332	Dźwierzno dz. 83/2 i 84	Dźwierzno II
Dźwierzno II	TG			
Kiełbasin J	OG	10-2/5/415	Kiełbasin dz. 91/1	Kiełbasin J
Kiełbasin J	TG			
Kiełbasin S1	OG	10-2/5/393	Kiełbasin dz. 141/8, 141/11	Kiełbasin S1
Kiełbasin S1	TG			

Kiełbasin V	OG	10-2/4/283	Kiełbasin dz. 39/2	Kiełbasin V
Kiełbasin V	TG			
Kiełbasin VII	OG	10-2/4/257	Kiełbasin dz. 42/5	Kiełbasin VII
Kiełbasin VII	TG			
Kiełbasin VIII	OG	10-2/4/258	Kiełbasin dz. 42/10	Kiełbasin VIII
Kiełbasin VIII	TG			
Kiełbasin X	OG	10-2/6/545	Kiełbasin - dz. 37	Kiełbasin X
Kiełbasin X	TG			
Kiełbasin XI	OG	10-2/5/374	Kiełbasin dz. 67/3, 67/4	Kiełbasin XI
Kiełbasin XI	TG			
Kiełbasin XII	OG	10-2/5/363	Kiełbasin dz. 38	Kiełbasin XII
Kiełbasin XII	TG			
Kiełbasin XIII	OG	10-2/5/364	Kiełbasin dz. 38	Kiełbasin XIII
Kiełbasin XIII	TG			

Źródło: na podstawie bazy danych Państwowego Instytutu Geologicznego MIDAS

Wydobycie na terenie gminy prowadzi się metodą odkrywkową. Rodzaj wydobywanych kopalin na w/w terenach górniczych został wymieniony w tabeli nr Tabela 16 - Wykaz złóż kopalin na terenie gminy Chełmża. Dominującymi kierunkami rekultywacji jest rekultywacja leśna lub rolna. Dla w/w terenów górniczych nie ustalono filarów ochronnych.

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

7.1. RYS HISTORYCZNY

Rys historyczny gminy Chełmża został opracowany na podstawie „*Dzieje Chełmży*” pod red. M. Wojciechowskiego (Chełmża, 1994 r.). Zagadnienie to zostało ujęte w szerszym kontekście terytorialnym na tle bogatej historii ziemi chełmińskiej.

Ziemie chełmińskie, podobnie jak Pomorze zostały zaludnione później niż południe kraju. Ludność zamieszkująca w paleolicie i mezolicie utrzymywała się głównie ze zbieractwa, myślistwa i rybołówstwa. W młodszej epoce kamienia (4200-1700 p.n.e.) na opracowywane tereny napłynęła ludność z południa. Na podstawie badań stwierdzono, że pierwsze ślady osadnictwa znane są z okolic Jeziora Chełmżyńskiego i Grodzieńskiego. Podstawowym typem działalności gospodarczej tej ludności była uprawa zbóż i hodowla bydła. Centrum osadnicze stanowiło Jezioro Chełmżyńskie. Należy dodać, że znane jest ponad 1000 stanowisk osadniczych kultury pucharów lejkowych. Archeolodzy natrafili na osadę w Grodnie, datowaną na lata 750-620 p.n.e. Jest to dobrze zachowane osiedle obronne z przełomu epok brązu i żelaza. Znalezione tam wyroby z poroża, z kości, narzędzia do obróbki skór i szycia ubrań.

We wczesnym średniowieczu obszar ten prawdopodobnie zamieszkiwali Słowianie, z grupy kujawskiej, która dotarła zza Wisły. Ziemia chełmińska społecznie i językowo związana była z Kujawami, należącymi do dzielnicy mazowieckiej, dla której stanowiła obszar nadgraniczny wobec Prus. Obszar ten, jako część Mazowsza, w początku XII w. stanowił własność książąt mazowieckich. Pod względem administracyjnym tworzyła kasztelaninę z administracyjnym centrum miastem Chełmno, leżącym nad Wisłą, na północnym zachodzie.

W okresie rozdrobnienia feudalnego rozpoczęła się intensywna akcja misyjna zapoczątkowana przez Konrada Mazowieckiego. Za podjęcie akcji misyjnych nadał on biskupowi pruskiemu

Chrystianowi (1222 r.) dobra w zachodniej części ziemi chełmińskiej. Diecezja chełmińska została utworzona w 1243 r. W Chełmży powstała pierwsza z siedemnastu katedr. W 1228 r. Konrad Mazowiecki nadał ziemię chełmińską Zakonowi Krzyżackiemu. W pierwszym okresie kolonizacji (od połowy XIII do 2 poł. XIV w.) powstawały liczne folwarki i wsie. W 1251 r. nadano Chełmży prawa miejskie i przeniesiono tu siedzibę diecezji. Chełmża wraz z pobliskimi wsiami stanowiła aż do 1773 r. dobra kapituły i biskupów chełmińskich. Obszar utworzonego w latach 80-tych XIII w. komturstwa popowskiego obejmował rozległe dobra m.in. wsie gminy Chełmża-Dziemiony, Głuchowo, Grzegorz, Kończewice, Nawra, Pluskowęsy.

Poważne zniszczenia przyniosły wojny polsko-krzyżackie, w wyniku których uległa zniszczeniu Chełmża i jej okolice. Przełomem było podpisanie w 1466 r. II Pokoju Toruńskiego, który zakończył wojnę trzynastoletnią. Miasto, jak i cała ziemia chełmińska przeszły pod panowanie polskie, stając się częścią Prus Królewskich (województwo chełmińskie). Odbudowa ze zniszczeń wojennych przebiegała powoli, głównie dzięki działaniom kapituły. W 1505 r. utworzono klucz popowski po nadaniu biskupowi chełmińskiemu Mikołajowi Krapitzowi licznych dóbr m.in. wieś Dziemiony.

Kolejne zniszczenia nastąpiły w czasie wojen szwedzkich 1626-1629 i 1655-1660.

Po I rozbiorze Polski (od 15 września 1772 r.) ziemię chełmińską wcielono do Prus. Na terenie Prus Zachodnich zlikwidowano województwo, utrzymując podział na powiaty. Stolicą został mianowany Kwidzyn. Rząd pruski zawłaszczył majątki i folwarki w dawnym kluczu popowskim oraz skonfiskował dobra kościelne. Właścicielami i dzierżawcami dóbr stawała się ludność niemiecka.

Przelewające się przez Europę wojny napoleońskie w latach 1807-1815 umożliwiły powstanie Księstwa Warszawskiego, w którego granicach znalazła się Chełmża. Już od 1815 r. został odnotowany wzrost gospodarczy w mieście, powstały zakłady rzemieślnicze i sieć handlowa.

Pomimo silnej germanizacji, ludność tych ziem stawiała silny opór. W 1866 r. powstało Towarzystwo Rolniczo-Przemysłowe dla powiatu toruńskiego, które skupiło polskie ziemiaństwo i bogatych rolników.

W 1882 r. rozpoczęto budowę wielkiej cukrowni na terenie miasta i nastąpiła w związku z tym budowa węzła kolejowego.

W wieku XIX, w wyniku procesu uwłaszczenia po 1845 r. powstały liczne majątki ziemskie oraz niewielkie zespoły zabudowy (np.: Bogustawki). Rozproszona zabudowa zagrodowa (tzw. Poniatówki) ma swoje korzenie w okresie reformy rolnej w 20-leciu międzywojennym.

I wojna światowa przerwała silną akcję germanizacyjną, wprowadzaną przez Pruską Komisję Kolonizacyjną. W pierwszych latach niepodległości rodziny niemieckie zaczęły opuszczać swoje gospodarstwa, jednakże większe majątki ziemskie pozostały w ich rękach. Po II wojnie światowej majątki te przejął Skarb Państwa, który rozparcelował ich część (ok. 100 ha) i utworzył nowy system uspołecznionych gospodarstw rolnych.

Podczas II wojny światowej Niemcy utworzyli w Boceniu (była tu zlokalizowana komenda podobozu) i Szerokopasie podobóz obozu koncentracyjnego w Stutthofie. Obelisk poświęcony martyrologii kobiet żydowskich w latach 1939-1945 znajduje się na terenie sołectwa Mirakowo, na cyplu jeziora Grodzieńskiego.

7.2. WALORY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

O indywidualnym charakterze gminy Chełmża stanowią zarówno historyczne struktury przestrzenne zespołów ruralistycznych, zespoły pałacowo-parkowe, folwarki, liczne stanowiska archeologiczne (ponad 1300), w tym eksponowane w terenie jak i pojedyncze obiekty architektoniczne.

7.2.1. Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych

Na terenie gminy znajduje się 14 wsi o metryce średniowiecznej. W przeważającej części historyczny układ przestrzenny znany jest jedynie z przekazów kartograficznych.

Tabela 17 Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych
1.	Bielczyny	Kiedyś gród wymieniony w 1222 r. w tzw. dokumencie łowickim. Wieś w dobrach kapituły chełmińskiej o metryce średniowiecznej. Parafia Chełmża w 1868 r. liczyła 350 mieszkańców, położona nad jez. Bielczyńskim przy starej drodze z Chełmży do Chełmna. Wieś o zabudowie zagrodowej zwartej, murowanej z k. XIX/XX w.
2.	Chrapice (sołectwo Skąpe)	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1438 r. Od 1505 r. własność kapituły chełmińskiej Parafii Papowo Biskupie. W 1868 r. liczyła 104 mieszkańców. Zabudowa zagrodowa, murowana z k. XIX/XX w. w układzie typu przydrożnicy.
3.	Dziemiany	Wieś o metryce średniowiecznej, wymieniana w źródłach od 1400 r. Od 1570 r. własność kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr kościelnych po 1772 r. Parafia Chełmża. W 1868 r. liczyła 164 mieszkańców, 24 budynki, 12 domów. Układ przestrzenny ukształtował się w pocz. XIX w. Zabudowa zagrodowa, murowana z 2 poł. XIX w.
4.	Dźwierzno	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1319 r. w dobrach rycerskich. Od 1617 r. do sekularyzacji dóbr własność Benedyktynów w Toruniu. Parafia Dźwierzno. W 1868 r. liczyła 261 mieszkańców, 35 budynków, 18 domów mieszkalnych. Wieś w typie przydrożnicy, układ przestrzenny regulowany w związku z rozbudową bazy folwarku w poł. XIX w.
5.	Grzegorz	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1398 r. (z folwarkiem w dobrach kapituły chełmińskiej). Parafia Papowo Biskupie. W 1868 r. liczyła 137 mieszkańców, 13 budynków, 6 domów. Wieś w typie przydrożnicy, układ przestrzenny regulowany w związku z rozbudową folwarku w poł. XIX w.
6.	Grzywna folwarki: Brunau, Sternberg, proboszczowski	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1285 r. Od 1570 r. własność biskupstwa włocławskiego do sekularyzacji dóbr. Parafia Grzywna. W 1867 r. liczyła 477 mieszkańców, 87 budynków, 42 domy mieszkalne. W obrębie wsi trzy folwarki. Wieś o zabudowie zwartej, murowanej z nielicznymi zachowanymi budynkami z k. XIX/XX w, jednopasmowa w typie przydrożnicy.
7.	Kiełbasin	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. Własność m. Torunia. Parafia Kiełbasin. W 1868 r. liczyła 138 mieszkańców, 22 budynki, 12 domów mieszkalnych. Układ przestrzenny wsi przekształcony wskutek procesów uwłaszczenia chłopów i założenia bazy folwarcznej. We wsi znajduje się: zespół dworsko-parkowy z zabudowaniami gospodarczymi folwarku, kościół i cmentarz, szkoła podstawowa i karczma, zabudowania d. folwarku proboszcza, gospodarstwa chłopskie rozrzucone systemem kolonijnym, rzędowo-liniowym.
8.	Kończewice	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. Od 1502 r. własność kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr. Parafia Chełmża. W 1868 r. liczyła 124- mieszkańców, 26 budynków, 12 domów. Na skraju wsi zespół pałacowo-parkowy z bazą folwarczną. Układ przestrzenny wsi ukształtowany wskutek procesów uwłaszczenia i powstania bazy folwarcznej w poł. XIX w. Wieś w typie przydrożnicy z zabudową murowaną wzdłuż drogi z Chełmży do Nawry.
9.	Nawra	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. w dobrach rycerskich. Parafia Nawra. W 1868 r. liczyła 345 mieszkańców, 48 budynków, 22 domy. Układ przestrzenny wsi w typie przydrożnicy, regulowany w związku z procesem uwłaszczenia i rozbudową folwarku, ukształtował się ostatecznie do poł. XIX w. i zawiera elementy z XVIII w. Wieś wraz z założeniem pałacowo-parkowym, zabudową folwarku, kościołem i karczmą należy do najcenniejszych wiejskich zespołów zabytkowych w województwie kujawsko-pomorskim.
10.	Skąpe	Wieś o metryce średniowiecznej wzmiankowana w źródłach od 1251 r. należąca do uposażenia kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr. Parafia Chełmża. W 1868 r. liczyła 477 mieszkańców, 60 domów, 96 dymów. Zachowany układ przestrzenny w typie okolnicy, pochodzący z czasów prastawiańskich. Wieś położona nad jez. Skąpe o zabudowie murowanej z XIX/XX w.
11.	Sławkowo	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1390 r., folwark od 1391 r. – w dobrach rycerskich. W 1885 r. liczyła 247 mieszkańców, 12 domów, 42 dymy. Wieś w typie przydrożnicy, regulowana w poł. XIX w. tworzy jedną całość osadniczą z folwarkiem.
12.	Zajączkowo	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w tzw. dokumencie łowickim w 1222 r. w dobrach rycerskich. Parafia Dźwierzno. W 1885 r. liczyła 135 mieszkańców, 7 domów, 26 dymów. Układ przestrzenny wsi przekształcony w poł. XIX w. w związku z procesem uwłaszczenia

		chłopów. Wieś w typie przydrożnicy tworzy zespół osadniczy z folwarkiem i osiedlem robotników d. folwarku. Zabudowa murowana z przełomu XIX/XX w. We wsi ruiny d. kościoła parafialnego rozebranego w XIX w.
13.	Zalesie	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1402 r. w dobrach rycerskich. Parafia Kiełbasin. W 1385 r. liczyła 154 mieszkańców i 12 domów. Wieś w typie przydrożnicy wraz z folwarkiem wzmiankowanym od 1538 r. tworzy zespół osadniczy.
14.	Zelgno	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1328 r., w dobrach rycerskich od 1430 r., przedtem własność Benedyktyn z Torunia. Parafia Dźwierzno. W 1885 r. liczyła 299 mieszkańców, 17 domów, 55 dymów, w tym w folwarku Bezdół - 3 domy i 60 mieszkańców. Wieś w typie wielodrożnicy, układ przestrzenny ukształtowany w 2 poł XIX w. w związku z procesem uwłaszczenia i rozbudową folwarku. Wraz z folwarkiem położonym na skraju wsi tworzy zespół osadniczy.

7.2.2. Zespoły pałacowo-parkowe wraz z podwórzem folwarcznym, dworsko-parkowe wraz z podwórzem folwarcznym oraz zespoły dworsko-parkowe

Na terenie gminy znajdowało się ponad 30 majątków ziemskich. Do dzisiejszych czasów zachowała się większość zespołów pałacowo-parkowych, dworsko-pałacowych w tym z zabudowaniami gospodarczymi i folwarki. Stan zachowania substancji zabytkowej tych obiektów jest różny.

Założenia parkowe mają duże walory krajobrazowe, wraz z innymi skupieniami drzew i krzewów spełniają znaczącą rolę regulatora stosunków wodnych i klimatycznych dla najbliższej okolicy.

Tabela 18 Zespoły pałacowo-parkowe wraz z podwórzami folwarcznymi, dworsko-parkowych wraz z podwórzem folwarcznym oraz zespołów dworsko-parkowych

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Stan zachowania	Forma ochrony
1.	Bocień	Zespół dworsko-parkowy, złożony z dworu z 2 poł. XIX w., parku krajobrazowego z tego samego okresu oraz zabudowania dawnego folwarku.	Zachowana część zabudowań folwarcznych, fragmenty dawnego murowanego ogrodzenia, brama wyjazdowa oraz budynek rządcy. Drzewostan ze starodrzewiem.	Wpis do ewidencji zabytków
2.	Brąchnówko	Zespół pałacowo-parkowy. Dwór mur. z 2 poł. XIX w. i park krajobrazowy z poł. XIX w.	W budynku pałacu obecnie szkoła podstawowa, park z częściowo czytelnym układem przestrzennym. Okazały ponad 150-letni drzewostan z rzadkimi i cennymi gatunkami drzew (np. platan zachodni, miłorząb dwukłapowy, magnolia drzewiasta, buk zwyczajny odm. strzępolistna).	Pałac i park wpisane do rejestru zabytków
3.	Browina	Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. wraz z zabudowaniami dawnego folwarku i czworaki przylegające od strony pd.	Dworu brak, na jego fundamentach w 1949 r. wzniesiono budynek mieszkalny – Dom Pomocy Społecznej.	Wpis do ewidencji zabytków
4.	Dźwierzno	Zespół dworsko-parkowy składający się z dworu mur. z 2 poł. XIX w., dawnych zabudowań folwarcznych oraz parku krajobrazowego z tego samego okresu, w którego kompozycji wykorzystano walory naturalnego środowiska: jezioro Dźwierznińskie i rzeźbę terenu.	Zabudowania folwarczne, pozostałości parku. Drzewostan ze starodrzewiem.	Wpis do ewidencji zabytków
5.	Dźwierzno wieś Kiełbasinek	Folwark należący do majątku Kiełbasin. Zespół dworsko-parkowy, dwór mur., zabudowania gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pozostałości parku, relikty ogrodzenia	Wpis do ewidencji zabytków
6.	Głuchowo	Zespół pałacowo-parkowy. Pałac mur. Wzniesiony w latach 60-tych XIX w. Z tego czasu pochodzą: murowana stajnia dla koni wyjazdowych, mur oddzielający park od zabudowań gospodarczych i od folwarku i domy mieszkalne	Na początku XX w. na terenie parku prowadzono szkółkę drzew ozdobnych, potem placówkę opiekuńczo-wychowawczą. Park z bogatym drzewostanem, w tym 24 ok. 150-letnie pomniki przyrody (wszystkie	Wpis do ewidencji zabytków

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

		pracowników folwarku oraz park krajobrazowy, w którego kompozycji wykorzystano walory środowiska przyrodniczego, takie jak bogata rzeźba terenu, zbiorniki wodne.	dęby - ok. 200-letnie), kilka rzadkich okazów (np. platan zachodni, choina kanadyjska, lipa amerykańska, jesion amerykański) oraz dobrze zachowany układ przestrzenny.	
7.	Grzegorz	Zespół dworsko-parkowy, składający się z dworu mur. z k. XVIII w. przebudowanego XIX/XX w., zabudowa gospodarcza i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pałac zaadaptowany na kościół z plebanią w 1959 r., pozostałości parku.	Wpis do ewidencji zabytków
8.	Grzywna-Domena	Zespół dworsko-pałacowy, kuźnia z k. XIX w. Park krajobrazowy z k. XIX w.	Brak dawnych zabudowań, brak pozostałości parku. Zagospodarowanie współczesne.	Wpis do ewidencji zabytków
9.	Grzywna Biskupia	Folwark w postaci zabudowań gospodarczych dworu oraz parku krajobrazowego z poł. XIX w.	Pozostałości folwarku	Wpis do ewidencji zabytków
10.	Grzywna Szlachecka	Zespół pałacowo-parkowy, park krajobrazowy i zabudowania gospodarcze z 2 poł. XIX w.	Pozostałości zespołu dworsko-parkowego.	Wpis do ewidencji zabytków
11.	Kiełbasin	Zespół dworsko-parkowy, park krajobrazowy, zabudowania gospodarcze z 2 poł. XIX w..	Pozostałości zabudowań gospodarczych, ogrodzenia, nieczytelny układ przestrzenny.	Wpis do ewidencji zabytków
12.	Kończewice	Zespół pałacowo-parkowy, złożony z pałacu, parku krajobrazowego oraz zabudowań gospodarczych folwarku z 2 poł. XIX w.	Na terenie folwarku zorganizowana hodowla roślin, czytelne kompozycja. Pozostałości parku.	Pałac i park wpisane do rejestru zabytków, zabudowania gospodarcze do ewidencji
13.	Kuczwały	Zespół dworsko-parkowy: dwór mur. w parku krajobrazowym z k. XIX w., zabudowania gospodarcze d. folwarku i czworaki przy drodze do Chełmży. W poł. XIX w. dobra były w posiadaniu Kalksteinów, właścicieli majątku Pluskowęsy.	Pozostałości folwarku. Część południowa parku przekształcona – tereny upraw orných	Wpis do ewidencji zabytków
14.	Mirakowo	Zespół pałacowo-parkowy składający się z pałacu mur., zabudowań gospodarczych, oraz założenia parkowego.	Zabudowania, pozostałości parku.	Wpis do ewidencji zabytków
15.	Mirakowo wieś Morczyny	Zespół dworsko-pałacowy złożony z parku krajobrazowego z 2 poł. XIX w., dworu mur. z 2 poł. XIX w, zabudowań gospodarczych d. folwarku oraz domów mieszkalnych pracowników folwarku.	Dwór znaczenie przebudowano ok. 1919 i 1949 r., zachowana część zabudowań folwarcznych, park leśny. Okazały ok. 120-letni drzewostan.	Wpis do ewidencji zabytków
16.	Mirakowo wieś Grodno	Folwark, należący do majątku Mirakowo, relikty zabudowań (dwór i budynki gospodarcze) oraz park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pozostałości budynków gospodarczych	Wpis do ewidencji zabytków
17.	Nawra	Zespół pałacowo-parkowy z zabudowaniami folwarku. Dawna posiadłość Kruszyńskich (od XVII w. do 1865 r.), a następnie Sczanieckich (w latach 1865-1939) przez szereg lat pełniła rolę polskiego ośrodka życia kulturalnego i politycznego (szczególnie na przełomie XVIII/XIX w. oraz w 2 poł. XIX w). Pałac oraz dwie oficyny pałacowe zbudowano w latach 1793-1805 w stylu klasycyzmu warszawskiego w/g projektu St. Zawadzkiego. Park zakomponowano jako założenie krajobrazowe,	Pałac (w złym stanie technicznym, nieużywany) i park z czytelnym układem przestrzennym. 12 pomników przyrody. Zespół o wybitnych walorach historycznych i krajobrazowych. Bogaty okazały drzewostan 30 gatunków drzew.	Pałac wpisany do rejestru zabytków, reszta wpisana do ewidencji zabytków

		klasycyzujące, o czym świadczą elementy kompozycji jak i drzewostan.		
18.	Nowa Chełmża	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany, zabudowania gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Dwór i pozostałości parku, zabudowania gospodarcze	Wpis do ewidencji zabytków
19.	Parowa Fałęcka	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany, zabudowania gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. Folwark powstały na gruntach wyłączonych z dóbr Fałęcin.	Pozostałości w terenie	Wpis do ewidencji zabytków
20.	Pluskowęsy	Zespół pałacowo-parkowy. Dwór mur. z k. XVIII w. przebudowany 1867 r. wg projektu St. Hebanowskiego, zachowane zabudowania gospodarcze d. folwarku z 2 poł. XIX w. oraz czworaki przy drodze z Chełmży do Kowalewa. Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. z zachowanym układem przestrzennym i okazałym drzewostanem. W latach 1792 - 1946 dobra były własnością rodziny Klaksteinów.	Renowacja, modernizacja obiektu pałacowego i części folwarcznej. Na terenie parku 21 drzew pomnikowych, w tym kilka przeszło 100-letnich rzadkich okazów tzw. egzotów (m.in. magnolia drzewiasta, tulipanowiec amerykański, buk czerwonołistny, choina kanadyjska, miłorząb dwuklapowy).	Pałac i park wpisane do rejestru zabytków, reszta wpisana do ewidencji zabytków
21.	Skąpe wieś Chrapcie	Dobra o metryce średniowiecznej - biskupów chełmińskich. Folwark: dwór mur. z 2 poł. XIX w., zabudowania gospodarcze oraz relikty parku krajobrazowego.	Pozostałości w terenie	Wpis do ewidencji zabytków
22.	Sławkowo	Zespół pałacowo-parkowy złożony z pałacu mur. z pocz. XX w., parku krajobrazowego z 1 poł. XIX w., zabudowań gospodarczych d. folwarku oraz czworaków mur z 2 poł. XIX w. Od 1447 r. dobra były własnością Łukasza Watzelrode - ojca biskupa warmińskiego i dziadka Mikołaja Kopernika.	Czytelny w terenie. W parku drzewostan z okazami liczącymi 140-130 lat (dęby, jesiony, klony, kilka pomników przyrody)	Wpis do ewidencji zabytków
23.	Świętosław	Zespół dworsko-pałacowy: dwór mur., zabudowa gospodarcza i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pozostałości zespołu	Wpis do ewidencji zabytków
24.	Witkowo	Zespół pałacowo-parkowy z dworem mur z 2 poł. XIX w, zabudowaniami gospodarczymi d. folwarku i parkiem krajobrazowym z tego samego okresu.	Pałac w złym stanie technicznym. Wokół parku zachowane murowane ogrodzenie z 2 poł. XIX w. Drzewostan z okazami liczącymi przeszło 100 lat. Z elementów przestrzennych zachowana ok. 90-letnia aleja lipowa	Wpis do ewidencji zabytków
25.	Zajączkowo	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany z k. XIX w.	Pozostałości zespołu, relikty parku.	Wpis do ewidencji zabytków
26.	Zalesie	Zespół dworsko-pałacowy: dwór mur. z k. XIX w. Folwark należący do majątku Pluskowęsy.	Pozostałości zespołu, relikty parku, zabudowania gospodarcze.	Wpis do ewidencji zabytków

7.2.3. Kościoły zabytkowe

Na terenie gminy znajduje się 5 kościołów (4 gotyckie Dźwierzno z plebanią, Grzywna z plebanią, Kiełbasin, Nawra z plebanią oraz we wsi Grzegorz w budynku dworu), ruiny kościoła gotyckiego w Zajączkowie. Innymi obiektami sakralnymi są: kaplice (6 szt., w tym 2 cmentarne) i 14 kapliczek przydrożnych.

Tabela 19 Kościoły zabytkowe

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Forma ochrony
1.	Dźwierzno	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP murowany ok. 1300 r.	Wpis do rejestru zabytków

2.	Grzegorz	kościół parafialny pw. Św. Andrzeja Boboli. Kościół wraz z plebanią mieści się w budynku d. dworu – od 1939 r. (wg informacji proboszcza)	---
3.	Grzywna	kościół parafialny pw. Św. Katarzyny, murowany z XIII/XIV w., wieża z 1907 r. oraz plebania murowana	Wpis do rejestru zabytków
4.	Kiełbasin	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, murowany pocz. XIV w., częściowo przebudowany w 1887 r. oraz plebania murowana wraz z zabudowaniami gospodarczymi z k. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
5.	Nawra	kościół parafialny pw. Św. Katarzyny (dawniej św. Mateusza), murowany z XIV w., odnowiony w 1618 r., gruntowna restauracja w latach 1778-86 i cmentarz przykościelny, parafialny, rzymsko-katolicki, nieczynny	Wpis do rejestru zabytków
		plebania murowana z 1850 r. z bud. gosp. z pocz. XX w., wł. parafia rzymsko-katolicka	---
6.	Zajączkowo	ruiny kościoła pw. św. Jana Chrzciciela z XII/XIV w., murowany, rozebrany w 1875	Wpis do rejestru zabytków

W Bielczynach nad Jeziorem Głuchowskim znajduje się wzniesione w 1985 r. sanktuarium bł. Juty, która zgodnie z przekazami mieszkała tu ok. 1253 r. Przez 4 lata opiekowała się chorymi, ubogimi i opuszczonymi. Zmarła w opinii świętości. W 1601 r. wystawiona została w Bielczynach kapliczka bardzo licznie odwiedzana przez pielgrzymów, którą zniszczyli Szwedzi. Kolejna kapliczka powstała w 1937 r., ale uległa zniszczeniu w czasie okupacji. Na zgłiszczach postawiono obecną kaplicę.

7.2.4. Cmentarze zabytkowe

Na terenie gminy znajduje się 17 udokumentowanych cmentarzy. Świadczą one o zmiennej historii tych ziem. Cmentarze ewangelickie (7) mają w większości przypadków zatarty układ kompozycyjny, tylko na nielicznych zachowały się mogiły czy nagrobki z czasu ich funkcjonowania. Nieliczny starodrzew jest świadkiem ich istnienia.

Tabela 20 Cmentarze zabytkowe

Lp.	Miejscowość	Opis	Data założenia	Czynny/nieczynny	Uwagi	Forma ochrony
1.	Bielczyny	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów	Wpis do ewidencji zabytków
2.	Browina	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	1920 r.	czynny	Zachowane: kaplica, ogrodzenie, brama, nagrobki i mogiły z XX w.; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
3.	Dźwierzno	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	k. XIX w.	czynny	Zachowana brama; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
4.	Dźwierzno	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	pocz. XIX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama, kaplica i nagrobki; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
5.	Grzegorz	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	1940-1943	czynny	Zachowane mogiły z 2 poł. XX w., starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
6.	Grzegorz	Cmentarz parafialny ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Zachowane mogiły i nagrobki z 1 poł. XX w., starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
7.	Grzywna	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	poł. XIX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama, nagrobki i mogiły; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
8.	Kiełbasin	Cmentarz przykościelny	Pocz. XX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: nagrobki i starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
9.	Liznowo	Cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	nieczynny	brak zachowanych elementów, starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
10.	Nawra	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	lata 20-te XX w.	czynny	Zachowana brama i krzyż cmentarny z 2 poł. XX w.; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków

11.	Nawra	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	pocz. XIX w. pierwotnie z XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama z XVIII w., nagrobki i mogiły oraz kostnica z 1 poł. XX w.; starodrzew	Wpis do ewidencji zabytków
12.	Skąpe (wieś Chrapice)	Cmentarz ewangelicki	XIX/XX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów	Wpis do ewidencji zabytków
13.	Skąpe	cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	nieczynny	Zniszczone nagrobki, układ zielenie nie zachowany	Wpis do ewidencji zabytków
14.	Sławkowo	Cmentarz rodowy	poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów	Wpis do ewidencji zabytków
15.	Zelgno	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów	Wpis do ewidencji zabytków
16.	Dziemiony	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	zlikwidowany	Obecnie użytkowany jako sad	Wpis do ewidencji zabytków
17.	Zajączkowo	Cmentarz przykościelny	XIV w.	nieczynny	Ruiny kościoła	Wpis do ewidencji zabytków

7.2.5. Obiekty techniki i kultury materialnej

Na terenie gminy znajdują się nieliczne obiekty świadczące o przebiegających przez ten obszar liniach kolejowych. Zachowane budynki po kolejowe – zarówno stacje, dworce jak i budynki mieszkalne – znajdują się w miejscowościach: Głuchowo, Grzywna, Mirakowo, Nawra, Skąpe i Zelgno. Obiekty te zostały wytypowane do ujęcia w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

7.2.6. Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy znajdują się trzy stanowiska mające formę krajobrazową – osada z epoki brązu w Grodnie, grodzisko w Nawrze oraz część zachodnia grodziska „Archidiakonka”. Pozostałe stanowiska to obiekty płaskie, nie wyróżniające się w krajobrazie. Pod względem chronologicznym i kulturowym przeważają stanowiska pradziejowe (neolit, okresy halsztackie i leteński oraz okres wpływów rzymskich).

Zaewidencjonowane stanowiska archeologiczne stanowią – załącznik nr 2. Wykaz stanowisk archeologicznych może ulegać zmianom, a jego aktualizacja nie wymaga wprowadzania zmian w niniejszym *Studium*.

7.3. MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Na terenie sołectwa Mirakowo, nad jeziorem Grodzieńskim znajduje się obelisk upamiętniający istniejącą na tych terenach filię obozu koncentracyjnego Stutthof dla kobiet żydowskich.

Drugim miejscem pamięci narodowej jest Kopiec „Ziemia Polaków” powstały w Kończewicach przy skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej 551 z drogą krajową nr 91. Jest to miejsce-symbol, upamiętniające bohaterów, miejsca walki, męczeństwa i chwały. Organizowane są tu uroczystości patriotyczne, rocznicowe oraz święta państwowe.

7.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Tak znaczne nagromadzenie zabytkowych obiektów i elementów układu przestrzennego zespołów ruralistycznych, sięgających swą genezą średniowiecza, świadczy o nieustannym rozwoju struktur osadniczych tych ziem oraz silnych uwarunkowaniach geopolitycznych. Środowisko kulturowe jest istotnym uwarunkowaniem przy kształtowaniu kierunków dalszego przestrzennego rozwoju gminy, a jednocześnie stanowi niezaprzeczalny walor w promocji atrakcyjności turystycznej gminy Chełmża.

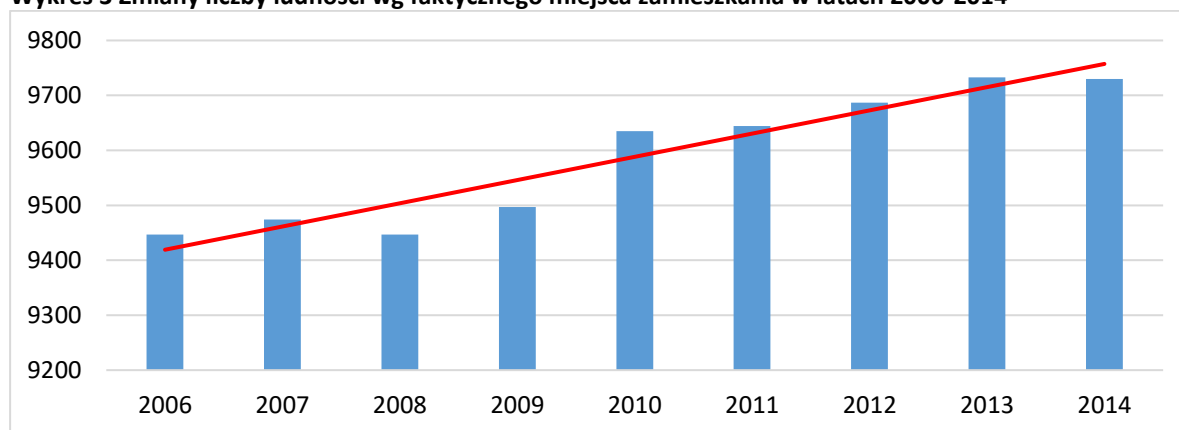
Nie można jednak pominąć zagrożeń, które stanowi w dużym stopniu zły stan techniczny zabudowy historycznej, powodujący jej dekapitalizację, a w rezultacie zatarcie całych zespołów zabytkowych. Równie niepokojącym zjawiskiem stają się remonty obiektów prowadzone niezgodnie z wymogami konserwatorskimi.

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

8.1. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY

Gminę Chełmża w 2014 r. zamieszkiwało 9 795 (wg faktycznego miejsca zamieszkania, stan na 31.12.2014 wg BDL GUS), co stanowiło 11,22% ogółu ludności zamieszkującej powiat toruński. Ciągłe zmiany w liczbie mieszkańców gminy przedstawia poniższy wykres.

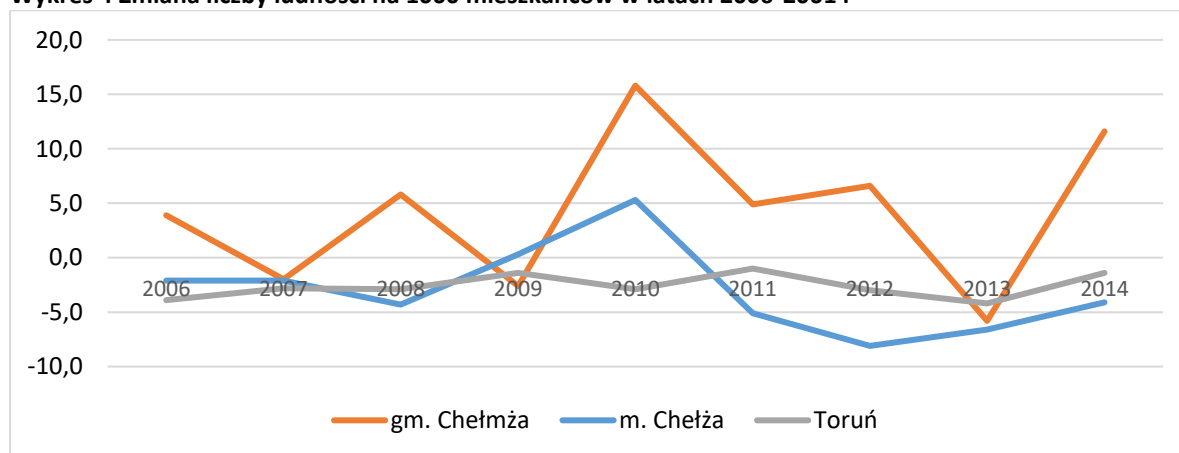
Wykres 3 Zmiany liczby ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie na podstawie BDL GUS

Dynamika zmian liczby mieszkańców gminy Chełmża na tle Torunia i miasta Chełmży przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4 Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Analizując zmiany liczby ludności poszczególnych sołectw gminy, zamieszczone w poniższej tabeli zauważamy, które z nich są najbardziej atrakcyjne dla osiedlania się nowych mieszkańców.

Największą miejscowością jest Grzywna, gdzie w 2012 r. mieszkało 11,5% ogółu mieszkańców gminy. Powyżej 500 osób znajdowało się w sołectwach Kończewice, Pluskowęsy, Browina, Skąpe, Mirakowo, Głuchowo, Januszewo. Są to w większości miejscowości znajdujące się w sąsiedztwie miasta Chełmża oraz przy dawnej drodze krajowej Nr 1 relacji Gdańsk-Toruń. Najmniej osób zameldowanych było w Windaku (Głuchowo-Windak), Bogusławku (stanowiącym część Nawry), Drzonówku i Szerokopasie zlokalizowanych w części północnej gminy oraz w miejscowości nadjeziornej Strużal.

Z kolei najmniejszym powodzeniem, a nawet znacznym odpływem mieszkańców cechują się sołectwa znajdujące się na wschód i północny-wschód od miasta Chełmża, m.in.: Kiełbasin, Januszewo, Szerokopas (ubytok liczby mieszkańców w stosunku do 2000 r. dochodzi nawet do 20%).

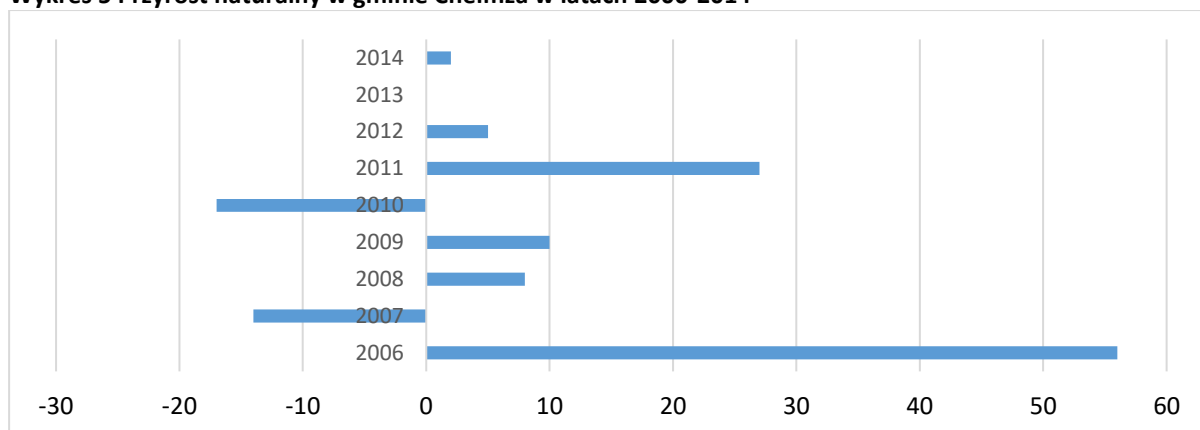
Tabela 21 Zmiany liczby mieszkańców sołectw gminy Chełmża

Sołectwo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2012
Bielczyny	325	321	330	310	308	332	338	339	342	342
Bogusławki	97	85	85	86	82	76	79	78	83	91
Brąchnówko	237	232	231	227	232	225	235	234	241	263
Browina	681	679	720	686	698	704	695	680	659	616
Drzonówko	91	95	95	96	95	93	95	96	102	114
Dziemiony	220	218	215	227	235	233	228	229	228	203
Głuchowo	556	538	526	527	529	529	536	537	530	606
Grzegorz	135	129	131	126	130	134	129	131	133	130
Grzywna	1019	1022	1002	1054	1078	1073	1079	1123	1088	1116
Januszewo	560	549	550	535	540	536	519	523	517	515
Kiełbasin	170	143	144	136	137	142	126	124	123	127
Kończewice	839	838	834	846	842	825	815	825	828	830
Kuczwały	466	473	475	486	484	483	474	470	463	487
Liznowo	203	203	211	194	195	197	197	198	205	126
Mirakowo	548	547	510	525	503	525	534	534	556	552
Nawra	497	491	481	456	459	462	459	462	471	491
Nowa Chełmża	267	267	256	270	277	268	280	282	287	327
Parowa Fałęcka	89	92	96	97	98	101	107	106	107	108
Pluskowęsy	669	661	700	714	732	711	705	704	686	668
Skąpe	523	540	553	546	541	536	546	548	563	625
Sławkowo	218	216	202	212	209	207	209	215	220	211
Strużal	98	102	101	108	106	109	106	103	103	121
Szerokopas	139	131	134	127	126	122	118	113	114	115
Świętosław	369	376	378	372	363	366	367	359	355	319
Windak	84	86	73	90	89	89	77	72	80	część Głuchowa
Witkowo	115	115	105	116	112	115	116	112	110	100
Zajączkowo	159	155	153	152	151	150	145	152	149	160
Zelgno	296	299	305	302	298	301	295	285	292	345

Źródło: Opracowanie na podstawie danych własnych gminy

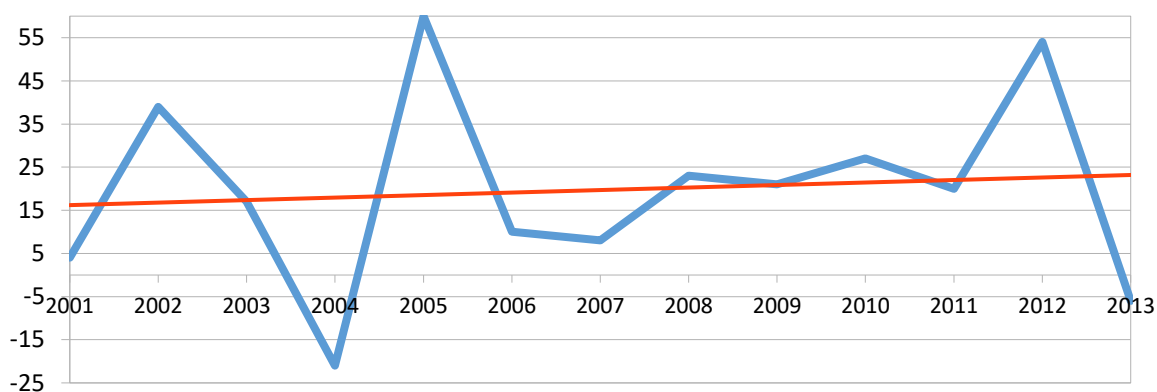
Liczba mieszkańców gminy, w badanym okresie, warunkowana była wielkością przyrostu naturalnego oraz salda migracji. Obydwa wskaźniki wykazują zmiany skokowe, tak jak i zmiany w liczbie mieszkańców gminy, jednak większy wpływ na rzeczywisty stan zaludnienia miała wielkość migracji wewnętrznych w gminie. Ujemne saldo migracji związane było z odpływem ludności do miast (głównie pobliskiej Chełmży, oraz Torunia). Z kolei saldo dodatnie było wynikiem osiedlania się na terenach gminy, głównie podmiejskich, społeczności miejskiej. Związane jest to głównie z chęcią poprawy warunków życia, ruchem na rynku budowlanym oraz niższymi cenami nieruchomości na terenach wiejskich.

Wykres 5 Przyrost naturalny w gminie Chełmża w latach 2000-2014

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS.

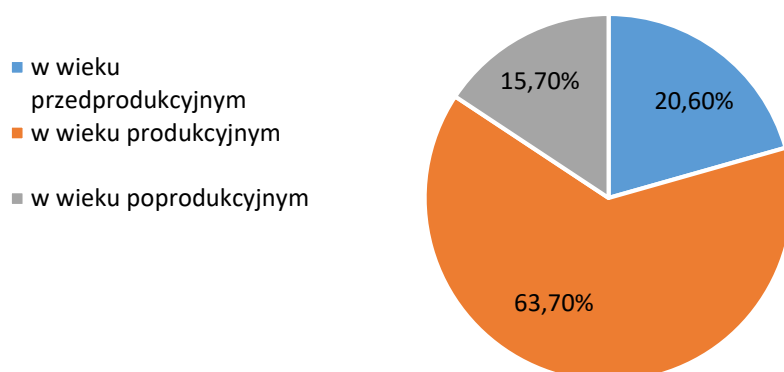
Wykres 6 Saldo migracji wewnętrznych w latach 2000-2013

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Kolejnym ważnym wskaźnikiem rozwoju gminy jest udział poszczególnych grup wiekowych: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej. Struktura wieku ludności gminy Chełmża jest zbliżona do struktury wieku dla powiatu.

Wykres 7 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem 2014 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

8.2. SYTUACJA NA RYNKU PRACY

8.2.1. Podmioty gospodarcze

Według danych GUS w roku 2014 na terenie gminy Chełmża było zarejestrowanych 614 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 603 należało do sektora prywatnego (98% podmiotów gospodarczych) a 11 do sektora publicznego.

Tabela 22 Formy władania podmiotów gospodarczych na przestrzeni 2006-2014

Lp.	Formy władania podmiotów gospodarczych	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Jednostki zarejestrowane ogółem	452	460	491	509	551	558	558	589	614
1.	Sektor publiczny	9	10	11	11	10	10	11	11	11
1.1.	państwowe i samorządowe jedn. prawa budżetowego	8	8	9	9	8	8	8	7	7
1.2.	spółki handlowe	0	0	0	0	0	0	1	1	1
2.	Sektor prywatny	443	450	480	498	541	548	547	578	603
2.1.	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	366	367	391	408	443	450	449	476	497
2.2.	spółki handlowe	15	18	19	20	24	23	23	27	30
2.3.	spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	5	5	4	4	4	3	3	3	3
2.4.	spółdzielnie	7	7	9	8	8	9	8	9	8
2.5.	fundacje	0	0	0	1	1	1	1	1	2
2.6.	stowarzyszenia i organizacje społeczne	15	19	24	25	25	25	26	26	24

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Na terenie gminy rośnie liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego, przy czym są to głównie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (82% wszystkich podmiotów gospodarczych). Liczba jednoosobowych firm wzrosła o 23,1% w stosunku do roku 2006.

Ze względu na położenie gminy w sąsiedztwie miasta Chełmża, przy drodze krajowej nr 91 oraz w pobliżu autostrady A1 (brak węzła na terenie gminy, najbliższe węzły to Lisewo, gm. Lisewo i Turzno, gm. Łysomice), zauważa się wzrost aktywizacji gospodarczej jej mieszkańców. W strukturze podmiotów gospodarczych przeważają jednostki handlowo-usługowe. Podmioty gospodarcze sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) oraz sekcji F (budownictwo) stanowiły w 2014 r. łącznie 43,3% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy (wszystkie podmioty tych sekcji są prywatne). Jednostki należące do sekcji rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa stanowią 9% ogółu podmiotów.

Tabela 23 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 w 2014 r.

LP	Podmioty gospodarki narodowej	Liczba	Udział %
1.	OGÓŁEM	614	
	sektor publiczny	11	X
	sektor prywatny	603	
2.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	154	
	Dział 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	32	25,1%
	Dział 46 Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	40	
	Dział 47 Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	82	
3.	Sekcja F – Budownictwo	118	
	Dział 41 Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	50	19,2%
	Dział 42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	11	
	Dział 43 Roboty budowlane specjalistyczne	57	

4.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	56	9,1%
5.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	55	9%
	Dział 1 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową Dział 2 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	54 1	
6.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	44	7,2%
	Dział 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy	42	
	Dział 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	2	
	Dział 53 Działalność pocztowa i kurierska	2	
7.	Sekcja S - Pozostała działalność usługowa i Sekcja T - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	41	6,7%
8.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	29	4,7%
9.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	28	4,6%
10.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	23	3,7%
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	12	2,0%
12.	Sekcja P – Edukacja	11	1,8%

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

8.2.2. Zatrudnienie

W 2014 r. pracowało 605 mieszkańców gminy. W ostatnich latach niewielką przewagę w ogólnej liczbie zatrudnionych stanowili mężczyźni (do roku 2008 pracowało więcej kobiet niż mężczyzn).

W latach 1995-2014 liczba pracujących na terenie gminy Chełmża ulegała zmianom. Po gwałtownym spadku liczby miejsc pracy w 1999 r. (związane to było ze zmniejszeniem się ogólnej liczby zameldowanych w gminie) i dalszym jej zmniejszaniu się do 2004 r. (najniższa wartość od 1995 r. - 516 pracujących), zanotowano systematyczny wzrost liczby zatrudnionych w następnych latach. Zatrudnienie nie osiągnęło jednak poziomu z drugiej połowy lat 90-tych.

Tabela 24 Liczba pracujących mieszkańców gminy wg płci

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	588	516	664	654	781	721	638	698	641	683	579	605
mężczyźni	251	193	313	298	385	389	330	370	336	353	268	272
kobiety	337	323	351	356	396	332	308	328	305	330	311	333

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

8.2.3. Bezrobocie

W roku 2015 na terenie gminy zarejestrowanych było 599 bezrobotnych. Wśród bezrobotnych przeważają kobiety. Obserwuje się znaczny spadek bezrobotnych w stosunku do roku ubiegłego.

Tabela 25 Liczba bezrobotnych oraz ich udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2010-2014

Jedn. administracyjna	Bezrobotni zarejestrowani	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Gmina Chełmża	ogółem	675	10,9%	642	10,4%	813	13,1%	819	13,2%	727	11,7%	599	bd
	mężczyźni	351	10,6%	300	9,0%	357	10,6%	340	10,2%	316	9,4%	260	bd
	kobiety	324	11,3%	342	12,0%	456	15,9%	479	16,9%	411	14,3%	339	bd
Miasto Chełmża	ogółem	1228	12,4%	1268	12,9%	1540	15,8%	1673	17,2%	1346	14%	1 114	bd
	mężczyźni	532	10,4%	615	12,0%	722	14,2%	774	15,3%	634	12,6%	448	bd
	kobiety	696	14,6%	653	13,8%	818	17,5%	899	19,4%	712	15,6%	666	bd
Powiat toruński	ogółem	6103	9,7%	6063	9,5%	6970	10,8%	7345	11,3%	6169	9,4%	5 464	bd
	mężczyźni	2794	8,5%	2708	8,1%	3111	9,2%	3259	9,5%	2722	7,9%	2 295	bd
	kobiety	3309	11,0%	3355	11,0%	3859	12,6%	4086	13,2%	3447	11,1%	3 169	bd

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

W porównaniu z miastem Chełmża widać, że udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest na terenie gminy niższy niż w mieście. Przewyższa on jednak średnią powiatu. W każdej z jednostek administracyjnych udział bezrobotnych kobiet jest wyższy niż mężczyzn.

8.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

8.3.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W gminie Chełmża działała Samodzielny Publiczny Ośrodek Zdrowia w Zelgnie z filią w Nawrze (stan na styczeń 2014 r.) oraz jedna przychodnia prywatna. Zaopatrzeniem lokalnej społeczności w środki medyczne zajmowała się również jedna apteka. Usługi medyczne wyższego rzędu zapewniają przede wszystkim placówki znajdujące się w mieście Chełmża (szpital powiatowy), Toruniu i Bydgoszczy. Dodatkową opiekę społeczną zapewniają:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chełmży,
- Dom Pomocy Społecznej w Browinie, dysponujący 125 miejscami (wg GUS w 2014 r.) - wykorzystany w 100%.

8.3.2. Oświata

W gminie Chełmża zapewniona jest edukacja na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. W 2014 r. zgodnie z danymi GUS funkcje te pełniło 5 szkół podstawowych, z czego jedna podporządkowana była organizacjom społecznym i stowarzyszeniom (uczęszczało do nich łącznie 647 uczniów) oraz 2 gimnazja z 365 uczniami.

Tabela 26 Wykaz jednostek edukacyjnych

Lp.	Nazwa placówki
1.	Niepubliczne Małe Przedszkole w Chełmży
2.	Punkt przedszkolny w Zelgnie
3.	Punkt przedszkolny w Grzywnie
4.	Punkt przedszkolny w Sławkowie
5.	Punkt przedszkolny w Kończewicach
6.	Szkoła Podstawowa w Grzywnie – obejmuje dzieci z miejscowości: Grzywna, Browina, Brąchnówko, Strużal
7.	Szkoła Podstawowa w Kończewicach – obejmuje dzieci z miejscowości: Kończewice, Nawra, Bogusławki, Głuchowo, Bielczyny, Windak, Parowa Fałęcka, Chełmża
8.	Szkoła Podstawowa w Sławkowie – obejmuje dzieci z miejscowości: Sławkowo, Mirakowo, Kietbasin, Kuczwały, Grodno
9.	Szkoła Podstawowa w Zelgnie – obejmuje dzieci z miejscowości: Nowa Chełmża, Januszewo, Skąpe, Bocień, Zajączkowo, Szerokopas, Liznowo, Grzegorz, Świętosław, Pluskowęsy, Zalesie, Drzonówko, Witkowo, Dziemiony, Zelgno, Dźwierzno, Zelgno-Bezdół
10.	„Mała Szkoła” w Brąchnówku (klasy I-III)
11.	Gimnazjum w Pluskowęsach
12.	Gimnazjum w Głuchowie
13.	Świetlice wiejskie

Źródło: Opracowanie na podstawie „Strategii rozwoju na lata 2007-20015”

Opiekę przedszkolną zapewnia jedna niepubliczna placówka z dwoma oddziałami, dysponująca 46 miejscami (stan wg GUS w roku 2014). Dodatkowo uchwałą Nr XXXIV/269/13 Rady Gminy Chełmża z dnia 29 maja 2013 r. utworzono 4 punkty przedszkolne dla dzieci w wieku 3-4 lat w miejscowościach Zelgno, Grzywna, Sławkowo i Kończewice.

Na terenie gminy funkcjonuje ponadto 21 świetlic wiejskich (w Mirakowie, Nawrze, Bielczynach, Brąchnówku, Szerokopasie, Zajączkowie, Pluskowęsach, Browinie, Dziemionach, Zelgnie, Liznowie, Głuchowie, Dźwierznie, Parowie Fałęckiej, Grzywnie, Kuczwałach, Nowej Chełmży, Grzegorzu, Kończewicach, Świętosławiu i Skąpem), z których każda dysponuje salą, kuchnią oraz pomieszczeniami pomocniczymi (dane Urzędu Gminy).

Na terenie gminy dodatkowo działają organizacje pozarządowe:

- Stowarzyszenie „*Homo homini*”, zajmujące się odnową wsi, edukacją przedszkolną, wspieraniem rozwoju produktów tradycyjnych i lokalnych, profilaktyką prozdrowotną, zagadnieniami dotyczącymi Banku Żywności, edukacją dorosłych, wyjazdami studyjnymi i turystycznymi,
- Stowarzyszenie SOWA- Głuchowo, zajmujące się edukacją i rozwojem zainteresowań dzieci i młodzieży,
- Stowarzyszenie Budowy Kopca „*Ziemia Polaków*” w Kończewicach,
- Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „*Edukacja i Przyszłość*” w Brąchnówku, zajmujące się edukacją szkolną, prowadzi „*Małą Szkołę*” w Brąchnówku,
- Fundacja Lokalna Grupa Działania „*Ziemia Gotyku*”,
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka „*Rybak*”,
- Grupy nieformalne, jak np.: „*Makrowieś*” w Kończewicach, „*Młodzi Aktywni*” w Głuchowie.

8.3.3. Kultura

Na terenie gminy działa Centrum Inicjatyw Kulturalnych Gminy Chełmża (CIK), zajmujące się organizacją licznych imprez kulturalnych i sportowych (pikników, festynów archeologicznych, przeglądów zespołów artystycznych, dożynek, zawodów kolarskich itp.). Ponadto działa kilka inicjatyw nieformalnych tj. Koła Gospodyń Wiejskich.

Wiele imprez sportowo-kulturalnych pozyskało pozarządowe, zewnętrzne źródła finansowania, wpisane zostały w krajowe lub regionalne programy i projekty wspierające rozwój obszarów wiejskich. Spośród najciekawszych projektów wymienić można m.in.:

- „*Chrońmy nasze dziedzictwo kulturowe – Wieś mówi*”,
- „*Apetyt na tradycję*”, projekt polegający na zebraniu przez gimnazjalną młodzież dawnych przepisów kulinarnych przywiezionych na teren gminy z różnych stron Polski,
- „*Ostatnie strzechy – Olędrzy*”,
- „*Biblioteka w plecaku*”, projekt upowszechniający czytelnictwo na wsi, umożliwiający kontakt z książką osobom chorym, niepełnosprawnym i starszym.

Gmina wraz z organizacjami biznesowymi i pozarządowymi uczestniczyła w realizacji projektu w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Schemat i wraz z wybranymi sąsiednimi gminami powołali Lokalną Grupę Działania Fundację *Ziemia Gotyku*.

Na uwagę zasługuje również fakt, że gmina zajmuje się wydawaniem lokalnej gazety – „*Kurenda*”. Co miesiąc przedstawiane są w niej wydarzenia z życia mieszkańców i inne dotyczące rozwoju gminy.

Na terenie gminy funkcjonują 4 biblioteki: Biblioteka Samorządowa w Zelgnie, Filia Biblioteki Samorządowej w Głuchowie, Filia Biblioteki Samorządowej w Grzywnie i Filia Biblioteki Samorządowej w Skąpem. Na terenie biblioteki w Zelgnie i Grzywnie działają kawiarenki internetowe. W pozostałych placówkach jest dostęp do czytelni internetowej.

8.3.4. Sport i turystyka

Usługi w zakresie sportu zapewniane są przez obiekty i placówki sportowe zlokalizowane przy obiektach szkolnych. Jest to pięć sal sportowych w miejscowościach: Głuchowo, Grzywna, Kończewice, Pluskowęsy i Sławkowo. Dodatkowo na terenie gminy zlokalizowane są dwa boiska zrealizowane w ramach programu „*Moje Boisko-Orlik 2012*” w Grzywnie i Pluskowęsach.

Zgodnie z ewidencją uczniowskich klubów sportowych i stowarzyszeń kultury fizycznej oraz ewidencją klubów sportowych zamieszczoną na stronie internetowej Urzędu Gminy działają tu trzy kluby:

- Uczniowski Klub Sportowy „*Stoper*” przy Gimnazjum w Głuchowie,
- Klub Sportowy Gminy Chełmża CYKLON Kończewice,
- Klub Sportowy „*SOKÓŁ GRZYWNA*”.

9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Zgodnie z art. 38 a ustawy z dnia 31 marca 2003 r. o samorządzie powiatowym i podpisanym porozumieniem pomiędzy Starostą a Prezydentem Miasta Torunia powstała wspólna komisja bezpieczeństwa i porządku dla Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego. Jej zadaniem jest wspólne działanie mające na celu likwidację lub ograniczenie negatywnych zjawisk związanych ze sferą bezpieczeństwa mieszkańców Torunia i powiatu toruńskiego. W tym celu Komisja w 2007 r. opracowała projekt „Programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na terenie Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego”.

Poza w/w programem Powiat Toruński razem z miastem Toruń opracował dokument „Toruński Plan Reagowania Kryzysowego Urzędu Miasta Torunia i Starostwa Powiatowego w Toruniu”. Plan opracowano zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r., ustawą z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej oraz wytycznymi Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 lutego 2008 r.

9.1. CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ I STANU BEZPIECZEŃSTWA

Jak wynika z *Programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na terenie Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego* na terenie miasta Torunia oraz powiatu toruńskiego, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat wzrost przestępczości, przy jednoczesnym spadku subiektywnego poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.

Ze względu na charakter opracowania najistotniejszym aspektem z zakresu zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia mają zagrożenia w ruchu drogowym. Program za przyczynę wypadków poza nieprzestrzeganiem przepisów ruchu drogowego, wzrostem liczby pojazdów, niskim poziomem kultury motoryzacyjnej uczestników ruchu wskazuje zły i pogarszający się stan infrastruktury drogowej. Od roku 2007 stan i jakość dróg na terenie całego województwa, w tym i powiatu oraz samej gminy Chełmża uległa znacznej poprawie, dzięki wykorzystaniu środków unijnych. Systematycznie wraz z modernizacją dróg zwiększa się też udział dróg z wydzielonymi chodnikami dla pieszych, co dodatkowo poprawia ich bezpieczeństwo na drogach lokalnych. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie w liczbie wypadków i ofiar śmiertelnych na terenie miasta i gminy Chełmża odnotowanych w latach 2002 (44 wypadki 8 zabitych) i 2003 (43 wypadki i 12 zabitych) (przed wejściem do UE) oraz w latach 2011 i 2012, gdy wiele z inwestycji udało się już zrealizować – liczba wypadków i ofiar śmiertelnych zmalała o połowę (dane dla lat 2011 i 2012 w tabeli poniżej).

Tabela 27 Porównanie stanu bezpieczeństwa na drogach w mieście i gminie Chełmża w latach 2009-2012

Rok	Wypadki		Zabici		Ranni		Kolizje	
	gmina	miasto	gmina	miasto	gmina	miasto	gmina	miasto
2009	9	7	4	1	21	6	114	98
2010	14	5	4	1	19	4	107	87
2011	10	5	5	0	9	5	119	77
2012	14	5	9	0	16	5	98	67

Źródło: Zestawienie na podstawie „Sprawozdania o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie działania KMP w Toruniu w 2012 r.”

Z danych zamieszczonych wynika, że ilość wypadków nieznacznie zmalała na terenie miasta Chełmża a wzrosła na terenie gminy. W przypadku liczby odnotowanych kolizji widać systematyczny ich spadek na terenie miasta. Na terenie gminy dane są zmienne. Na poprawę wyników miasta wpływa realizacja obwodnicy Chełmży i modernizacja dróg na terenie gminy. Większa niż w mieście liczba wypadków i kolizji na terenie gminy wynika głównie z przebiegu przez jej teren autostrady A1

oraz drogi krajowej 91 (częściowo obwodnicy miasta) – wypadki na tych drogach wliczają się do średniej gminy.

Drugim równie istotnym aspektem są zagrożenia nadzwyczajne, wśród których należy wymienić:

- zagrożenia pochodzenia naturalnego (zagrożenia powodzią, pożary spowodowane uderzeniem pioruna, epidemie i epizootie, wichury, śnieżyce, gradobicia),
- zagrożenia związane z rozwojem cywilizacyjnym i działalnością człowieka (skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi (TSP) emitowanymi do atmosfery wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleby, zagrożenie pożarowe, awarie gazociągów, pożary).

Zgodnie z Ustawą Prawo ochrony środowiska, do ochrony przed poważnymi awariami zobowiązani są zarówno prowadzący zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii, jak i dokonujący przewozu substancji niebezpiecznych oraz organy administracji.

Skażenie toksycznymi środkami przemysłowymi może nastąpić na skutek:

- awarii urządzeń instalacji przemysłowych i zbiorników w zakładach produkujących, wykorzystujących w procesie produkcji lub magazynujących te środki. Na terenie gminy i miasta Chełmża nie są zlokalizowane zakłady mogące wywołać w/w awarie. Na terenie powiatu toruńskiego występuje jeden zakład posiadający TSP - Baza Paliw Zamek Bierzgłowski gm. Łubianka. Trzy zakłady zlokalizowane są na terenie miasta Torunia,

Tabela 28 Zakłady posiadające TSP powyżej progowej ilości określonej w dyrektywie 82/501 EWG-SEVESO II

L.p.	Nazwa Zakładu	Kryterium	Ilość TSP	Rodzaj zagrożenia
1.	Z.W.Ch. „ELANA” S.A. ul. Skłodowskiej- Curie Marii 73	Substancja toksyczna 50 t	amoniak 120 t	wielkie
2.	P.P.U. Agrochłód ul. Żółkiewskiego 28/32	Substancja toksyczna 50 t	amoniak 44,6 t	lokalne
3.	Z.P.S. „POLMOS” ul. Olbrachta Jana 14/16	substancja wysoce łatwopalna 5000 t	etanol 9 800 t	lokalne

- wypadków w czasie transportu tych środków drogami kolejowymi i samochodowymi. Transport lądowy TSP odbywa się po ściśle określonych szlakach kolejowych i drogach kołowych. Za strefę bezpośredniego zagrożenia należy uważać pas terenu bezpośrednio przylegający do tych szlaków o szerokości do 4 km (z każdej strony), wyznaczony granicą możliwych porażeń śmiertelnych i średnich. Przewóz materiałów niebezpiecznych przez obszar gminy Chełmża odbywa się drogą krajową Nr 91, drogami wojewódzkimi oraz powiatowymi. Poważne zagrożenie stwarzają również istniejące miejsca postoju i przeładunku materiałów niebezpiecznych, stacje kolejowe wyznaczone na postój wagonów przewożących szczególnie niebezpieczne materiały: Toruń Główny, Toruń Wschodni, Chełmża.

Zagrożenie wybuchem gazu z jednoczesnym pożarem może nastąpić w przypadku wystąpienia uszkodzenia lub wystąpienia awarii gazociągu Włocławek-Gdańsk. Stan taki może spowodować potencjalne zagrożenie dla przyległych terenów oraz skupisk ludzkich znajdujących się w obrębie magistrali gazowej.

Zagrożenia pożarowe mogą wystąpić na terenach leśnych. Jednakże ze względu na niski udział lasów w strukturze użytkowania terenów gminy Chełmża zagrożenie to można zaliczyć do małych.

Niewielkie zagrożenie stanowi profil zakładów produkcyjnych na terenie gminy. Jak podaje *Program zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na terenie Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego*: „Charakter rolniczo-usługowy poszczególnych gmin powiatu toruńskiego powoduje, że zakłady produkcyjno-usługowe przy wytwarzaniu wyrobów gotowych w ograniczonym zakresie wykorzystują niewielkie ilości substancji niebezpiecznych pożarowo. Największe skupisko w/w zakładów ma miejsce w Chełmży i Lubiczu.”

Potencjalne zagrożenie pożarowe i wybuchowe stanowią zbiorniki paliw płynnych oraz gazociągi, w tym gazociąg Włocławek-Gdańsk przebiegający m. in. przez gminę Chełmża.

9.2. JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA

Bezpieczeństwa publicznego strzeże policja i straż pożarna. Jednostki specjalistyczne znajdują się w Toruniu oraz w Chełmży, świadczą one usługi na rzecz mieszkańców gminy.

Komenda Miejska Policji w Toruniu swoim działaniem obejmuje Gminę Miasta Toruń oraz Powiat Toruński, na który składa się obszar miasta Chełmża oraz gmin: Chełmża, Czernikowo, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka i Zławieś Wielka. Najbliższy komisariat policji znajduje się w mieście Chełmża.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej JRG Chełmża podlega Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu. Na terenie gminy funkcjonuje 8 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: w Grzegorzcu, w Kuczwalach, w Zajączkowie, w Zelgnie, w Kończewicach, w Skąpem, w Świętosławiu i w Szerokopasie. Jednostka OSP ze Skąpego należy do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego.

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Potrzeby i możliwości rozwoju gminy zawarte są w dokumentach strategicznych, które tworzone są zarówno na poziomie gminnym, jak i ponadlokalnym. W poniższych podrozdziałach zawarto główne wytyczne z dokumentów szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, które będą miały wpływ na przeprowadzenie analiz.

10.1. ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

10.1.1. Dokumenty szczebla wojewódzkiego

Podstawowymi dokumentami programowymi polityki rozwoju, które z mocy ustawy sporządza i realizuje samorząd województwa są *Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+*¹¹ uchwalona w 2013 r. oraz *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego*¹² z czerwca 2003 r.

Zgodnie z *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego* gmina Chełmża należy do Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego. Obszar ten ma podstawowe znaczenie dla kształtowania potencjału i możliwości rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. BTOM będzie obejmował miasta Bydgoszcz i Toruń wraz z otaczającymi je powiatami ziemskimi bydgoskim i toruńskim. Łącznie BTOM tworzy 19 gmin o powierzchni 2.915 km², zasobie demograficznym około 800 tys. osób. Ilość podmiotów gospodarczych, struktura zatrudnienia, charakter i intensywność zagospodarowania przestrzennego a przede wszystkim obecność silnie zurbanizowanej strefy podmiejskiej powodują, że Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny stoi przed ogromną szansą dynamicznych zmian. W strefach podmiejskich obu miast wykształciło się szereg dużych i bardzo dużych miejscowości wiejskich (ponad 20 miejscowości liczy ponad 1000 mieszkańców), co prezentuje powyższy rysunek.

W części analitycznej planu został określony cel główny zagospodarowania przestrzennego regionu, którym jest „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”. Pochodnymi celu głównego są cele szczegółowe:

- zwiększenie atrakcyjności regionu jako pochodnej jego walorów przyrodniczych, kulturowych, wysokich standardów życia, sprawnego systemu infrastruktury technicznej i komunikacji,
- przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu,
- modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej.

¹¹ Uchwała Nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r.

¹² Uchwała Nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r.

W *Planie* wyodrębniono osiem stref o podobnych uwarunkowaniach rozwoju – gmina Chełmża należy do strefy IV północno-wschodniej. Podregion ten ma charakter wybitnie rolniczy, czemu sprzyja wysokość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jest to obszar o najwyższej przydatności dla rolnictwa na terenie województwa.

Najistotniejszymi powiązaniem dla gminy będą przebiegające przez nią autostrada A1 i droga krajowa nr 91, a ponadto droga ekspresowa S-10 oraz droga krajowa nr 15 (Trzebnica – Gniezno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Ostróda). Wraz z oddaniem do użytku autostrady A1, obecna droga nr 91 będzie wykorzystywana w relacjach wewnątrz-regionalnych, zapewniających powiązanie zespołu miast Chełmna i Świecia z Toruniem. Podstawowy układ wewnątrz-regionalnych powiązań komunikacyjnych składać się będzie z odcinków autostrady A1, dróg ekspresowych, krajowych i powiatowych. Realizacja autostrady i dróg ekspresowych oraz przebudowa pozostałych dróg krajowych i dróg wojewódzkich, będzie sprzyjać koncentracji na nich znaczącej części ruchu pojazdów samochodowych, w szczególności skanalizowaniu ruchu tranzytowego oraz poprawie warunków ruchu na pozostałych drogach. Poprawa nastąpi także poprzez budowę obwodnic. Rozwój komunikacji wymaga przestrzegania zasad podziału infrastruktury komunikacyjnej na nadrzędną i podstawową oraz poprawy parametrów technicznych i użytkowych infrastruktury komunikacyjnej, adekwatnie do jej pozycji w układzie funkcjonalnym.

W *Planie* wyodrębniono cztery strefy polityki przestrzennej. Gminę Chełmża zaliczono do III wschodniej, w której przeważać będzie intensywna gospodarka rolna, a ponad to polityka rozwoju wielokierunkowego obejmującego gospodarkę rolną, turystyczną i leśną.

Zgodnie z wytyczonymi kierunkami kształtowania sieci osadniczej gmina Chełmża zaliczona została do grupy „*pozostałe wiejskie siedziby gmin*”. Obsługa mieszkańców będzie realizowana zwłaszcza z zakresu: edukacji, służby zdrowia, opieki społecznej i obsługi rolnictwa oraz tworzenia podstaw do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. W ramach aglomeracji bydgosko-toruńskiej zakres działań ma obejmować m.in.: koordynację gospodarki przestrzennej, zwłaszcza w zakresie kierunków polityki inwestycyjnej dotyczącej infrastruktury technicznej, komunikacyjnej, społecznej o znaczeniu regionalnym oraz zabudowy mieszkaniowej na obszarach pomiędzy jednostkami centralnymi.

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego postulowane jest zachowanie terenów korytarzy ekologicznych, w tym rynny chełmżyńskiej (doliny rzeki Fryby) a także podjęcie działań mających na celu poprawę jakości wód powierzchniowych, m.in. Jeziora Chełmżyńskiego.

Przewiduje się również wprowadzenie zadrzewień, zarówno szpalerowych wzdłuż dróg, cieków i na miedzach oraz kępowych np.: w obniżeniach terenowych, na bezleśnych obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo, na których przeważają gleby wysokich klas bonitacyjnych, co pozwoli na zwiększenie walorów krajobrazowych i przeciwdziałanie erozji gleb.

W ramach ochrony środowiska kulturowego postulowane jest utworzenie m.in. na terenie gminy Chełmżyńskiego Parku Kulturowego oraz ustanowienie Nawry rezerwatem kulturowym o niskim stopniu złożoności struktury.

W zakresie rozwoju turystyki *Plan* proponuje wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej relacji Chełmża-Mełno¹³ jako trasy rowerowo-konnej. Przewidywana jest także rekultywacja wód zdegradowanych jezior, w tym Jeziora Chełmżyńskiego, a także większe wykorzystanie dla wypoczynku terenów nad tym jeziorem.

Na terenie gminy funkcjonują dwa wiejskie ośrodki o wiodącej funkcji przemysłu rolno-spożywczego – Dziemiony i Zelgno. Niemal w całości gmina Chełmża leży w obszarze intensywnej

¹³ Zadanie nie jest możliwe do realizowania ze względu na zmiany własnościowe gruntów

gospodarki rolnej, oprócz południowych fragmentów, gdzie rozwija się rolnictwo o charakterze podmiejskim.

Działania w zakresie infrastruktury technicznej zakładają uporządkowanie gospodarki ściekowej, poprzez budowę oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej na obszarach o zwartej zabudowie oraz realizację oczyszczalni przydomowych dla zabudowy rozproszonej. Tworzenie nowych, modernizacja istniejących składowisk odpadów, w ramach potrzeb gminnych z zastosowaniem technologii uwzględniających wymogi ochrony środowiska.

W ramach rozbudowy ogólnokrajowego systemu gazowniczego przez teren gminy Chełmża został zaprojektowany przebieg gazociągów wysokoprężnych:

- Dn 500 mm Toruń-Rogoźno (fragment gazociągu Włocławek – Gdynia),
- Dn 300 mm relacji Zalesie-Dworzysko¹⁴.

Kierunkiem działań planistycznych w zakresie komunikacji jest poprawa powiązań podnoszących atrakcyjność regionu. W *Planie* przyjęto funkcjonalny podział układu drogowego na nadrzędny i podstawowy. Kierunki działań w zakresie układu nadrzędnego, realizującego zewnętrzne powiązania województwa, obejmują m.in.:

- dokończenie budowy autostrady A1¹⁵,
- przebudowę drogi krajowej nr 1 klasy drogi głównej ruchu przyspieszonego (Plan nie określa zakresu tej przebudowy, w szczególności nie wymienia budowy drugiej jezdni tej drogi),
- przebudowę do parametrów technicznych klasy S (drogi ekspresowej) drogi krajowej nr 10,
- przebudowę drogi krajowej nr 15.

Wśród kierunków rozwoju podstawowego układu linii kolejowych zapewniających sprawniejszy i bezpieczniejszy transport na terenie województwa wymieniono przebudowę linii kolejowej nr 207: Toruń-Grudziądz-Malbork, poprzez dobudowę drugiego toru oraz elektryfikację, linia powinna umożliwiać osiągnięcie prędkości do 120 km/h.

W kierunkach polityki przestrzennej w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa, wśród istotnych dla tych potrzeb szlaków komunikacyjnych wskazano na korytarz Fordon-Uniśław-Chełmża-Kowalewo Pomorskie, którego wypełnieniem jest m.in. droga wojewódzka nr 551.

W strefie wschodniej województwa (obejmującej m.in. gminę Chełmża), dla zapewnienia jej prawidłowego funkcjonowania niezbędna jest modernizacja sieci komunikacyjnej, obejmująca m.in.:

- budowę autostrady A1 i drogi ekspresowej S10,
- przebudowę linii kolejowej nr 207,
- przebudowę do klasy drogi głównej (G) drogi wojewódzkiej nr 551 (Strzyżawa-Chełmża-Wąbrzeźno), wraz z budową obwodnicy miasta Chełmży,
- przebudowę dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego (w tym linii nr 209 Bydgoszcz-Brodnica), zapewniającą dobrą dostępność siedzib urzędów powiatowych i gminnych.

W związku z budową obwodnicy Chełmży, nastąpi zmiana kategorii istniejącego odcinka drogi, którego funkcję przejmie obwodnica.

W strefie tej postuluje się ponadto wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej Chełmża-Mełno jako trasy rowerowo-konnej¹⁶.

Uszczegółowieniem kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa jest spis zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne.

¹⁴ Obydwa zadanie zrealizowane

¹⁵ Na terenie gminy Chełmża zadanie zrealizowane

¹⁶ Zadanie nie jest możliwe do realizowania ze względu na zmiany własnościowe gruntów

Wśród zadań o znaczeniu krajowym (rozumianych jako wnioski do koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju) w obszarze gminy Chełmża, wymieniono budowę autostrady A1 oraz przebudowę drogi krajowej nr 91, w gminie Chełmża polegającą na wzmocnieniu nawierzchni.

Wśród zadań o znaczeniu wojewódzkim wymieniono m.in.:

- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 499, 589, 599 i 649,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 551 – budowę obwodnicy Chełmży i remont nawierzchni,
- przebudowę linii kolejowej nr 207 i 209.

W dniu 27 października 2014 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę Nr LIV/823/14 w sprawie **przystąpienia do sporządzenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego** w granicach administracyjnych województwa, uchylając jednocześnie poprzednią uchwałę w sprawie przystąpienia do zmiany w/w planu.

Do dnia dzisiejszego (wrzesień 2015 r.) nie uchwalono nowego planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+ z 21 października 2013 r. wprowadziła cztery priorytety:

- Konkurencyjna gospodarka,
- Modernizacja przestrzeni wsi i miast,
- Silna metropolia,
- Nowoczesne społeczeństwo.

Za najważniejszy uznano priorytet „*Konkurencyjna gospodarka*”, mający bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, dochody samorządów wszystkich szczebli, rolę i pozycję województwa w gospodarce narodowej. Gospodarka stanowi zasadniczą oś rozwoju województwa i jest powiązana (wpływa) na wszystkie pozostałe aspekty rozwoju. Priorytet „*Konkurencyjna gospodarka*” ma także na celu pełne wykorzystanie do celów aktywizacji gospodarczej potencjałów endogenicznych, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej mogą być ponadprzeciętnie wysokie, a szansa odniesienia sukcesu gospodarczego jest bardzo duża. Dotyczy to zarówno dziedzin już obecnie dobrze rozwiniętych, wymagających działań na rzecz utrzymania tego wysokiego poziomu rozwoju – jak sektor uzdrowiskowy, ale także dziedzin, w których duży potencjał nie jest w pełni wykorzystany – jak produkcja żywności i turystyka oraz dziedzin, w których duży potencjał jest obecnie w bardzo małym stopniu zagospodarowany – jak produkcja energii na bazie źródeł odnawialnych (zwłaszcza w aspekcie wykorzystania biomasy).

Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa kujawsko-pomorskiego wymaga realizacji zaplanowanych inwestycji, w szczególności w zakresie:

- modernizacji drogi krajowej nr 91,
- opracowania i wdrożenia programu poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla dostępności wewnątrzregionalnej,
- realizacji przedsięwzięć prowadzących do zwiększenia prędkości podróży na linii 207 Toruń – Malbork z możliwością elektryfikacji.

W ramach działań z zakresu celu strategicznego Tożsamość i dziedzictwo wskazano na utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze.

Dnia 8 kwietnia 2014 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę nr 15/463/14 wyznaczającą obszar realizacji ***Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*** dla Bydgoszczy, Torunia i obszaru powiązanego z nimi funkcjonalnie. Obszar, zgodnie z §1, wyznaczono „w celu realizacji przedsięwzięć w formule ZIT w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz przedsięwzięć komplementarnych możliwych do realizacji w formule poza ZIT z innych źródeł finansowania”. Jest to nowe narzędzie

wspierania przedsięwzięć środkami z Unii Europejskiej, skierowane na wzmocnienie aglomeracji miejskich.

W celu realizacji przedsięwzięć w formule ZIT przygotowana zostanie strategia określająca zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych przygotowana dla obszaru (§3, pkt 1). Aktualnie trwają prace nad ww. strategią (na początku czerwca 2014 r. przeprowadzono konsultacje społeczne projektów dokumentów strategii ZIT, m.in. Strategii Rozwoju Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego i Strategii Rozwoju Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego).

Obszar ZIT obejmuje gminę Chełmża w jej granicach administracyjnych.

Równolegle trwają prace nad Kontraktem Terytorialnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie województwa 2 września 2014 r. przyjęto Stanowisko Zarządu dotyczące proponowanego zakresu i treści Kontraktu Terytorialnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, co zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oznacza gotowość województwa do rozpoczęcia formalnych negocjacji kontraktu terytorialnego.

W związku z działaniami podejmowanymi na szczeblu regionalnym w piśmie z dnia 12 sierpnia 2014 r. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego wnosi o:

- Dalsze rezerwowanie terenów przeznaczonych w obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* na aktywizację gospodarczą na gruntach wsi Nowa Chełmża, co najmniej w części przeznaczonej na cele publiczne wg sporządzonego przez Urząd Marszałkowski *Studium techniczno-ekonomiczno-środowiskowego (STES) obwodnicy miasta Chełmża*.
- Dalsze rezerwowanie w całości terenów przeznaczonych w obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* na aktywizację gospodarczą, położonych na gruntach wsi Dźwierzno (na południe od istniejącej drogi krajowej nr 551) pod aktywizację gospodarczą oraz węzeł autostradowy „Dźwierzno”.¹⁷

Jak wskazano w w/w piśmie: „Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest niezmiernie zainteresowany powstaniem w rejonie Dźwierzna nowego węzła autostradowego. Istotnym argumentem na rzecz jego powstania jest między innymi bezpośrednie sąsiedztwo dużego (około 480 ha) – unikalnego w skali kraju kompleksu o zwartym kształcie i stosunkowo niewielkiej różnicy wzniesień, pozostającego w gestii Skarbu Państwa, stanowiącego obszar predysponowany do utworzenia w przyszłości strefy inwestycyjnej.”

W piśmie zwrócono uwagę na aktualny brak uzbrojenia omawianego terenu. Pozytywnym aspektem jest dogodne położenie w stosunku do sieci elektroenergetycznych i gazowych oraz ponadlokalnego systemu transportowego. Obszar wymaga prowadzenia racjonalnej gospodarki gruntami ze względu na występowanie i konieczność ochrony gleb wysokich klas bonitacyjnych. Marszałek postuluje, do czasu przyszłej zmiany zagospodarowania terenu, prowadzenie na tym obszarze intensywnej gospodarki rolnej.

10.1.2. Dokumenty szczebla powiatowego

Strategię Rozwoju Powiatu Toruńskiego przyjęto Uchwałą Nr XV/87/2012 z dnia 9.02.2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2012-2020 (zmieniona uchwałą Nr XXXVI/194/2013 RPT z 7.11.2013 r.). Za cel strategiczny uznano rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców powiatu.

¹⁷ Obszar inwestycyjny w Dźwierznie został wpisany w Strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+ oraz do procedowanego projektu zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa

Z pośród sześciu celów częściowych/operacyjnych pierwszy „Przestrzeń powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom” odnosi się do stanu infrastruktury technicznej. Wybrane zadania w ramach dwóch działań podlegających wspomnianemu celowi częściowemu przedstawiono poniżej.

1. Drogi odpowiadające potrzebom ich użytkowników:

- drogi o dobrych parametrach technicznych - Przebudowa dróg powiatowych łączących z autostradą A1, drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz poprawiających bezpieczeństwo użytkowników,
- zapewnienie bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu drogowego (zatoki autobusowe, oświetlenie, drogi rowerowe, ronda, itp.) - Separacja ruchu pieszego w otoczeniu instytucji publicznych, budowa ciągów komunikacyjnych przyjaznych rowerzystom,
- wspieranie inicjatyw na rzecz budowy nowych dróg poprawiających funkcjonowanie układu drogowego.

(na drzewie celów i środków ich realizacji wymieniono m.in. węzeł autostradowy A1 Dźwierzno oraz wspieranie gmin (m.in. Chełmży) w zakresie budowy obwodnic).

2. Infrastruktura zabezpieczająca potrzeby mieszkańców i inwestorów

- sieć energetyczna i gazowa zabezpieczająca potrzeby użytkowników,
- ogólnie dostępna i w dobrych parametrach infrastruktura teleinformatyczna o dużej przepustowości,
- sprawnie działający system melioracyjny,
- dostępne i uzbrojone tereny inwestycyjne,
- rozwinięta i zaspakajająca potrzeby sieć kanalizacyjna.

(na drzewie celów i środków ich realizacji dodatkowo umieszczono punkt o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym eliminującym wpływ zagrożeń).

W ramach celu pośredniego „Powiat przyjazny rozwojowi przedsiębiorczości” strategia zakłada wykorzystanie potencjału powiatu dla rozwoju turystyki, poprzez rozwój infrastruktury turystycznej (budowę ścieżek rowerowych oraz tematycznych ścieżek edukacyjnych).

10.1.3. Dokumenty szczebla lokalnego

Uchwałą nr XLVIII/374/14 Rady Gminy Chełmża z dnia 16 kwietnia 2014 r. przyjęto **Strategię rozwoju gminy Chełmża na lata 2015-2025**. Założenia dokumentu przedstawiono poniżej.

Za główny cel rozwoju gminy przyjęto: „zrównoważony rozwój gminy Chełmża z wykorzystaniem istniejącego potencjału gospodarczego, infrastrukturalnego i ludzkiego”.

Realizacja celu głównego odbywać się będzie poprzez działania w trzech strefach aktywności:

1. Gospodarka i środowisko przyrodnicze

Cel: Rozwój przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji:

- rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców,
- rozwój turystyki i rekreacji,
- pozyskanie inwestorów.

2. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura:

Cel: Poprawa stanu i rozwój infrastruktury technicznej:

- rozwój i poprawa stanu infrastruktury drogowej, wodno-kanalizacyjnej, melioracyjnej oraz oświetlenia,
- rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii,
- zwiększenie ilości miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- likwidacja materiałów zawierających azbest.

3. Sfera społeczna

Cel: Podniesienie jakości życia mieszkańców:

- rozwój i dostosowanie infrastruktury publicznej, w szczególności na cele opiekuńcze, edukacyjne i sportowe,

- wzbogacenie i dostosowanie oferty spędzenia wolnego czasu dla różnych grup wiekowych z wykorzystaniem obiektów sportowych i świetlic wiejskich,
- zwiększenie liczby mieszkań socjalnych i komunalnych,
- zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie dbałości o mienie publiczne i bezpieczeństwo,
- zwiększenie aktywności i wzrost integracji społecznej mieszkańców,
- poprawa komunikacji i promocji gminy m.in. poprzez internetowe portale społecznościowe,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego.

Przewidziane w ramach strategii planowane przedsięwzięcia, odnoszące się do zagospodarowania przestrzennego dotyczą:

Cel szczegółowy 1. Rozwój przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji.

- rozwój przedsiębiorczości:
 - rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym ekologicznego.
- pozyskanie inwestorów:
 - utworzenie lokalnej strefy gospodarczej (Windak, Kiełbasin, Dźwierzno, Nowa Chełmża),
 - dozbrojenie terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod działalność gospodarczą,
 - podejmowanie wszelkich działań w kierunku wywalczenia zjazdu z autostrady.
- rozwój turystyki i rekreacji:
 - rozwój gospodarstw agroturystycznych,
 - rozwój sektora usług gastronomiczno-hotelarskich,
 - rozwój turystyki wodnej,
 - udostępnienie turystom cennych miejsc historycznych (Grodno, Nawra),
 - stworzenie specjalnej oferty rozwoju gastronomii np. wskazanie terenów, zasady, procedury, oferta turystyczna (rozwój turystyki, promocja gminy),
 - tworzenie bazy noclegowej w obiektach gminnych.

Cel szczegółowy 2. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury technicznej.

- rozwój i poprawa stanu infrastruktury drogowej, wodno-kanalizacyjnej, melioracyjnej oraz oświetlenia:
 - budowa/modernizacja i remont dróg gminnych oraz chodników,
 - budowa nowych miejsc parkingowych,
 - budowa infrastruktury kanalizacyjnej,
 - budowa oczyszczalni przyzagrodowych oraz małych oczyszczalni zbiorczych (dla wsi),
 - modernizacja sieci i stacji wodociągowych,
 - budowa wodociągów dla nowych terenów mieszkaniowych i inwestycyjnych,
 - tworzenie i remont sieci melioracyjnej oraz zbiorników małej retencji,
 - Poprawa infrastruktury oświetleniowej (budowa/modernizacja oświetlenia drogowego).
- rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej:
 - wytyczenie nowych szlaków turystycznych,
 - budowa, modernizacja i remont ścieżek rowerowych,
 - rozwój turystyki wodnej,
 - zagospodarowanie turystyczne terenów położonych wokół jezior.
- wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii:
 - tworzenie warunków do budowy/wspieranie przedsięwzięć biogazowni, farm wiatrowych i kolektorów słonecznych (farmy fotowoltaiczne).
- zwiększenie ilości miejscowych planów:
 - tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego w szczególności dla terenów przeznaczonych pod inwestycje.

Cel szczegółowy 3. Podniesienie jakości życia mieszkańców.

- rozwój i dostosowanie infrastruktury publicznej, w szczególności na cele opiekuńcze, edukacyjne i sportowe:

- stworzenie warunków do rozwoju form wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz opieki nad dziećmi do lat 3, w tym tworzenie żłobków,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej i sportowej,
- modernizacja obiektów użyteczności publicznej,
- urządzenie nowych terenów rekreacyjno-sportowych,
- rewitalizacja centrów miejscowości – zieleń, zagospodarowanie przestrzeni, mała infrastruktura,
- zagospodarowanie terenów przy świetlicach wiejskich,
- budowa/rozbudowa/adaptacja pomieszczeń na świetlice wiejskie,
- tworzenie placów zabaw i rozbudowa istniejących;
- wsparcie rozwoju usług opiekuńczych i zdrowotnych dla osób starszych,
- zwiększenie liczby mieszkań socjalnych i komunalnych,
- budowa mieszkań socjalnych i komunalnych.

Szczegółowe zadania inwestycyjne służące realizacji celów strategii mają zostać określone w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym.

Oprócz powyższych przedsięwzięć o charakterze ogólnym, podczas warsztatów konsultacyjnych, mieszkańcy Gminy Chełmża wskazywali na potrzebę realizacji konkretnych zadań inwestycyjnych. Katalog zaproponowanych zadań wskazanych przez mieszkańców Gminy Chełmża podczas prac nad strategią stanowi załącznik nr 4 do strategii. Wybrane zadania z w/w katalogu, odnoszące się do zagospodarowania przestrzennego, przedstawiono poniżej.

Cel szczegółowy 1. Rozwój przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji.

- wybudowanie przez gminę obiektu hotelarsko-gastronomicznego w Zalesiu, oraz wydzierżawienie go prywatnym podmiotom,
- przygotowanie koncepcji zagospodarowania turystycznego Zalesia.

Cel szczegółowy 2. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury technicznej.

- przebudowa/modernizacja konkretnych dróg, budowa chodników, parkingów i ścieżek pieszo-rowerowych we wskazanych przez mieszkańców miejscach (lista dróg i miejscowości w zał. 4 do strategii),
 - budowa kanalizacji: Bielczyny, Zalesie, N-Chełmża (Szczypiorskiego i Górna), Sławkowo, Skąpe, Nawra, Windak, Mała Grzywna (Parkowa i POM), Bocień, Strużał, Zelgno (w tym likwidacja obecnej), Kończewice Ogrodniki, Pluskowęsy, Brąchnówko, Browina,
 - inwestycje na nowym osiedlu w Zalesiu - drogi dojazdowe, kanalizacja, wodociąg, zagospodarowanie terenów zielonych w centrum nowego osiedla,
 - budowa oczyszczalni komorowych (Bocień, Sławkowo),
 - modernizacja stacji uzdatniania wody – Nawra,
 - tereny pod budownictwo wielomieszkaniowe (np. domki szeregowe i inne wielorodzinne),
 - wprowadzenie oświetlenia we wskazanych przez mieszkańców miejscach (lista w zał. 4 do strategii),
 - utworzenie parku kulturowego w Grodnie,
 - zagospodarowanie nowych terenów w Zalesiu,
 - rozwój infrastruktury turystycznej w Zalesiu (oczka wodne, zielona szkoła, ścieżka pieszo-rowerowa, ścieżki dydaktyczne, pomosty),
 - zagospodarowanie terenów: nad Jeziorem w Grodnie,
 - zagospodarowanie terenów rekreacyjnych w Strużał,
 - rekultywacja oczka wodnego w zespole parkowo-pałacowym w Brąchnówku i przy poniatówce w Sławkowie,
 - plany zagospodarowania przestrzennego: Skąpe, Parowa Fałęcka, Kiełbasin, Mirakowo, Kuczwały, Bielczyny Centrum, Dziemiony, Głuchowo – Windak: przy drodze nr 91, Grzywna, Dźwierzno, Nawra, Browina, pód. brzeg Jeziora Chełmżyńskiego (od strony M. Grzywny, Kuczwał i Mirakowa);
- Cel szczegółowy 3. Podniesienie jakości życia mieszkańców.

- urządzenie nowych terenów rekreacyjnych i sportowych (Zalesie, Dźwierzno, Morczyny, Bielczyny, Kuczwały),
- zagospodarowanie terenów przy świetlicach wiejskich w Nowej Chełmży i w Kuczwałach,
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowej (budowa sali sportowej i boiska w Zelgnie, budowa boiska w Bielczynach, modernizacja boisk w Grzywnie i Sławkowie, uzupełnienie boiska trawiastego w Pluskowęsach o bieżnię i trybuny, budowa oświetlenia przy boisku wielofunkcyjnym w Kończewicach, tworzenie siłowni zewnętrznych, budowa placu zabaw w Parowie Fałęckiej i Strużalu),
- zagospodarowanie terenów rekreacyjnych i rewitalizacja centrów miejscowości - zieleni, zagospodarowanie przestrzeni, mała infrastruktura (zagospodarowanie miejsca pamięci – budowa kopca, zagospodarowanie terenu wokół Poniatówki w Sławkowie – uzupełnienie otoczenia o kolejne elementy (stodoła, obórka itp.), - uzupełnienie otoczenia wokół Pastorówki w Zelgnie (przy planowanym amfiteatrze – alejki, ławki, zieleni), zagospodarowanie placu w centrum wsi Dźwierzno, zagospodarowanie otoczenia stawu w Skąpem, zagospodarowanie terenów zielonych w Szerokopasie, rewitalizacja terenów rekreacyjnych w Brąchnówku przy Zespole Pałacowo-Parkowym, dokończenie rewitalizacji parku w Grzegorzu),
- budowa alejek procesyjnych wokół kościołów w Nawrze i Grzywnie,
- utworzenie bazy szkoleniowej dla Ludowych Zespołów Sportowych,
- wyznaczenie terenów pod inwestycje socjalne i komunalne oraz opracowanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego,
- budowa remizy strażackiej w Zelgnie oraz Kończewicach.

Na terenie gminy Chełmża nie obowiązuje **Plan Rozwoju Lokalnego** dla całej gminy. Zamiast niego Rada Gminy w czerwcu 2005 r. uchwaliła dla pięciu sołectw Plany Rozwoju Wsi na lata 2004-2013 dla wsi: Zelgno, Kuczwały, Pluskowęsy, Kończewice i Sławkowo. Ważnym elementem Planów Rozwoju Wsi są projekty obszarów przestrzeni publicznej, o których mowa w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny zostać umieszczone i zdefiniowane jako „centra wsi”. Warunkiem realizacji projektów jest uzyskanie dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (działa od 2005 r.) - Sekcja Orientacji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2007-2013”, działanie 2.3. „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

Tabela 29 Wykaz Planów Rozwoju Lokalnego

Wieś	Nazwa projektu	Centra wsi
Zelgno	Budowa parku rekreacji i wypoczynku pod nazwą Świat bocianów	dz. nr 82/3
Kuczwały	Serce wsi Kuczwały – kształtowanie centrum poprzez budowę małej infrastruktury	dz. nr 95/2 i 95/9
Pluskowęsy	Budowa małej infrastruktury we wsi Pluskowęsy	dz. nr 90, 221/1, 222/2 i 224
Kończewice	Nasza wieś miejsce czyste, zielone i bezpieczne – budowa małej infrastruktury w Kończewicach	dz. nr 88/2, 225, 233/12, 233/18, 233/19, 233/21, 241/5, 241/6
Sławkowo	Budowa centrum tradycji i rekreacji we wsi Sławkowo	dz. nr 132/33 i 13/1

Źródło: dane uzyskane z Urzędu Gminy Chełmża

Dla 6 miejscowości gminnych opracowano i przyjęto Plany odnowy miejscowości. Są to:

- Plan Odnowy Miejscowości Pluskowęsy na lata 2010-2018 przyjęty uchwałą Nr VII/27/11 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 lutego 2011 r.,
- Plan Odnowy Miejscowości Kuczwały na lata 2010-2018 przyjęty uchwałą Nr VII/28/11 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 lutego 2011 r.,

- Plan Odnowy Miejscowości Głuchowo na lata 2010-2018 przyjęty uchwałą Nr VII/29/11 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 lutego 2011 r.,
- Plan Odnowy Miejscowości Grzywna na lata 2012-2019 przyjęty uchwałą Nr XXIV/181/12 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 sierpnia 2012 r.,
- Plan Odnowy Miejscowości Zelgno na lata 2012-2019 przyjęty uchwałą Nr XXIV/182/12 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 sierpnia 2012 r.,
- Plan Odnowy Miejscowości Nawra na lata 2012-2019 przyjęty uchwałą Nr XXIV/187/12 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 sierpnia 2012 r.

Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo gminy Chełmża z miastem Chełmżą niezwykle istotne jest przeanalizowanie obowiązującego **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełmża** (przyjęte uchwałą Nr XXV/205/2000 Rady Miasta Chełmża z dnia 20 listopada 2000 r.), zwłaszcza w strefie styku, gdzie występują wzajemne powiązania. Kierunki rozwoju przestrzennego Chełmży zakładają zmianę funkcji miasta z przemysłowo-usługowej na funkcję usługowo-przemysłową – ośrodek miejski znaczenia ponadlokalnego, mogący liczyć do 20 tys. mieszkańców.

Obszary przeznaczone pod zabudowę i zainwestowanie:

- tereny mieszkalnictwa w perspektywie zostały wyznaczone na obszarach peryferyjnych miasta na kierunkach wylotu głównych tras komunikacyjnych: w południowej części miasta wzdłuż drogi powiatowej prowadzącej do wsi Grzywna, drogi prowadzącej do wsi Strużał; w północnej części miasta w rejonie drogi powiatowej wyprowadzającej ruch do wsi Skąpe. Na terenach mieszkaniowych powinny być wyznaczone strefy objęte zakazem prowadzenia uciążliwej działalności gospodarczej. Dominującą formą zabudowy na w/w obszarze miasta winna być zabudowa niska, do wysokości max. 3 kondygnacji, z przewagą zabudowy jednorodzinnej o zróżnicowanych formach zabudowy,
- tereny aktywizacji gospodarczej do zainwestowania zostały wyznaczone: w rejonie ul. Bydgoskiej (obok Cukrowni), ul. Bydgoskiej i ul. Toruńskiej za linią kolejową, przy ul. Chełmińskie Przedmieście oraz ul. Trakt w kierunku do wsi Skąpe,
- tereny usługowe o charakterze ogólnomiejskim znajdują się na obszarze śródmieścia miasta Chełmża. Przewiduje się utworzenie Miejskiego Ośrodka Sportowo – Rekreacyjnego nad Jeziorem Chełmżyńskim (ul. 3 Maja).

Tereny otwarte:

- cmentarz komunalny: lokalizacja poza granicami miasta na gruntach wsi Nowa Chełmża gmina Chełmża, pow. 6,9 ha,
- powiązania w sferze ekologicznej stanowi ciąg ekologiczny jakim jest rynna Jeziora Chełmżyńskiego przecinająca miasto z północnego-zachodu na południowy wschód o znaczeniu ponadlokalnym, oraz równoleżnikowe obniżenie ciągnące się z kierunku Zelgna do Jeziora Archidiakonka,
- tereny zieleni publicznej, promenada wokół brzegów Jeziora Chełmżyńskiego. Problematyka zagospodarowania turystycznego Jeziora Chełmżyńskiego, oraz jego ochrony, musi być rozwiązywana przy udziale samorządów lokalnych miasta i gminy Chełmża.

Kierunki rozwoju komunikacji:

- ustala adaptację istniejącego systemu komunikacji drogowej i przewiduje jego modernizację i rozbudowę,
- przewiduje ograniczenie ruchu tranzytowego na obszarze Starego Miasta i Śródmieścia, poprzez budowę obwodnicy dla drogi wojewódzkiej nr 551, poprowadzonej po śladzie ul. Chełmińskie Przedmieście, do ul. Bydgoskiej z wiaduktem nad torami kolejowymi; trasa obwodnicy przebiega przez obszar miasta i gminy Chełmża - realizacja inwestycji ze środków wojewódzkich,
- postuluje usprawnienie układu drogowego na kierunku wschód – zachód, poprzez połączenie drogi powiatowej biegnącej z Mirakowa z ulicą Frelichowskiego – inwestycja wspólna miasta i gminy Chełmża,

- przewiduje potrzebę budowy drugiego toru dla istniejącej linii kolejowej jednotorowej Toruń-Grudziądz-Malbork,
- adaptuje się linię kolejową Bydgoszcz-Chełmża,
- postuluje wspólne z gminą Chełmża, urządzenie systemu ścieżek rowerowych wokół jeziora Chełmżyńskiego i po śladzie dawnej linii kolejowej do Mełna oraz adaptuje się istniejące szlaki turystyczne,
- określa klasy dróg powiatowych jako dróg zbiorczych.

10.2. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, MIGRACJE W RAMACH MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO

Opis potencjału demograficznego Gminy Chełmża został zamieszczony w podrozdziale 8.1. Liczba mieszkańców wg miejsca faktycznego zamieszkania na koniec 2014 r. wynosiła¹⁸ 9 795 osób (co stanowi 11,22% ludności powiatu toruńskiego).

Prognoza ludności na lata 2014-2050 opracowana przez GUS (Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, 2014 r.) przewiduje dla obszar wiejski powiatu toruńskiego wzrost ludności o 35% (do 2050 r.). Brak jest danych na temat poszczególnych gmin. Dla porównania w/w prognoza przewiduje w skali kraju ubytek ludności o 11,8% (największy ubytek przewidywany jest w miastach).

Tabela 30. Ruch naturalny i migracyjny ludności w latach 2016-2050 dla powiatu toruńskiego

Rok		Ludność na 31 XII	Ruch naturalny		Migracje wewnętrzne na pobyty stały		Migracje zagraniczne na pobyty stały	
			Urodzenia	Zgony	Napływ	Odływ	Imigracja	Emigracja
powiat toruński - wieś	2016	89 758	952	704	1 855	892	13	13
	2020	94 525	985	735	1 797	863	14	13
	2025	100 162	978	779	1 693	813	17	13
	2030	105 227	979	845	1 605	780	19	13
	2035	109 697	1 004	950	1 556	770	21	13
	2040	113 740	1 039	1 047	1 555	769	21	13
	2045	117 526	1 061	1 116	1 555	770	21	13
	2050	121 080	1 056	1 159	1 559	770	21	13

Źródło: Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, 2014 r.

Prognozowany wzrost ludności na terenie obszarów wiejskich powiatu toruńskiego spowodowany będzie dodatnią migracją wewnętrzną z miast w ramach Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Na podstawie powyższych danych przyjęto, przyrost ludności w ciągu 30 lat o ok. 3 500 osób.

Do roku 2045 nastąpi spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 3%) i produkcyjnym (o 2%) oraz wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym (o 5%).

Tabela 31. Udział grup wiekowych w liczbie ludności w roku 2014 oraz prognoza na rok 2045

Rok	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
2014	21%	64%	16%
2045	18%	62%	21%

Źródło: Dane GUS stan na 31.12.2014 oraz Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, 2014 r.

¹⁸ Dane BDL GUS

10.3. ANALIZY EKONOMICZNE, ŚRODOWISKOWE I SPOŁECZNE

Liczbę „drugich domów” w skali kraju szacuje się na ok. 650 tys. a ich liczba szybko rośnie (Adamiak 2013r.). Wynika to ze wzrostu zamożności społeczeństwa i tym samym większej dostępności domów letniskowych dla szerszej populacji. Czynnikiem ten jest jednym z najczęściej wskazywanych jako przyczyny upowszechniania się tego zjawiska (Kowalczyk 1993r., Grzelak 1997r.).

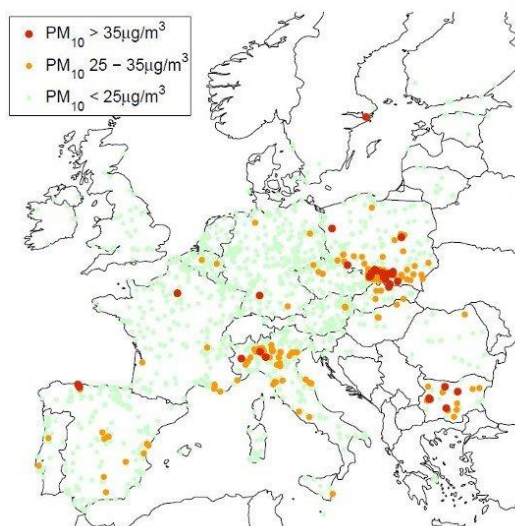
Na terenie gminy Chełmża również występują kompleksy domków letniskowych wskazane w obowiązującym studium i planach miejscowych jako tereny zabudowy rekreacji indywidualnej. Obszary te wyznaczono na bazie uznanych dotychczasowo wsi letniskowych tj. Zalesie i Strużal oraz w rejonie jezior: Chełmżyńskiego, Głuchowskiego i Grodzkiego.

Rozwojowi tej formy zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy sprzyjają jej walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz bliskość dużego ośrodka miejskiego – Torunia. Obecność tych czynników jest kluczowa dla rozwoju zabudowy letniskowej, co potwierdzają badania (Marcoullier 1996r., Cho i inni 2003r.) w tym i autorzy Czarnecki i Heffner (2008r.). Rozmieszczenie „drugich domów”, podobnie jak każdej innej przestrzennej formy zagospodarowania turystycznego, w decydujący sposób zdeterminowane jest przez 3 kluczowe czynniki lokalizacyjne: występowanie wysokich walorów przyrodniczych, krajobrazowych, a rzadziej kulturowych, bliskość stałego (pierwszego) miejsca zamieszkania oraz poziom dostępności przestrzennej (komunikacyjnej) lub inaczej dobrze rozbudowany system komunikacyjny. Lokalizacja zależy przede wszystkim od celu (wypoczynek, rekreacja, emerytura) i charakteru użytkowania (całoroczne, sezonowe lub sporadyczne).

Domy letniskowe lokalizowane na terenie gminy mają charakter sezonowy nastawiony na rekreację i wypoczynek. Przy czym wraz ze zmianami demograficznymi zachodzącymi w kraju i przechodzeniem na emeryturę kolejnych roczników wyżu powojennego, bardzo możliwe jest przekształcenie przynajmniej części z tych domów w obiekty całoroczne i przeniesienie się mieszkańców miast na stałe na wieś. Ten rodzaj wykorzystania „drugich domów” w wieku poprodukcyjnym podkreśla literatura tematu (Czarnecki i Heffner 2008r.).

Dodatkowo na decyzję o przeniesieniu się na wieś (sezonowo lub całorocznie) może mieć wpływ stan i jakość powietrza w polskich miastach. Według badań prowadzonych przez Europejską Agencję Środowiska (European Environment Agency, EEA) dotyczących koncentracji zanieczyszczeń powietrza w 2013 r. w 199 miastach na kontynencie, jakość powietrza jest zła. Prognozy jakości powietrza EEA również nie są optymistyczne. Według tej diagnozy w 2030 r. poziom zanieczyszczenia powietrza w polskich miastach będzie należał do najwyższych w całej Unii Europejskiej - 11 z 20 najbardziej zanieczyszczonych miast w Europie położonych będzie w Polsce.

Rysunek 32. Prognoza zawartości pyłów w powietrzu w 2030 r.

Podobną prognozę na rok 2030 dla zawartości pyłów zawieszonych w powietrzu przeprowadził Międzynarodowy Instytut Stosowanych Analiz Systemów (IIASA) w Luksemburgu. Wg symulacji przedstawionej na łamach czasopisma naukowego „Atmospheric Chemistry and Physics” większość miast, gdzie stężenie pyłami wyniesie powyżej 35 mikrogramów na metr sześcienny, znajdować się będzie w Polsce.

Paradoksalnie wzrost liczby „drugich domów” pośrednio łagodzi procesy rozlewania się miast. Sugerują to zagraniczne i polskie badania stwierdzające, że drugie domy częściej posiadają mieszkańcy domów wielorodzinnych niż jednorodzinnych (Módenes et al. 2007 r., Adamiak, Sokołowski 2012 r.). Posiadanie „drugiego domu” w oddaleniu od miejsca zamieszkania staje się alternatywą dla budowy domu jednorodzinnego na przedmieściach.

Rozwój na terenie gminy „drugich domów” stanowi dodatkowo możliwość rozwoju gospodarczego, głównie w zakresie handlu i usług. Wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą jest dwojaki. Oddziaływanie początkowe jest chwilowe i ograniczone do pojedynczych osób, a związane jest ze sprzedażą działki i budową letniska. Wpływ długofalowy dotyczy rozwoju działalności handlowo-usługowej w gminie, stymulowanej potrzebami właścicieli „drugich domów” (drobne obiekty handlowe z produktami codziennego użytku w tym głównie żywność, rozwój sektora usługowego – z zakresu drobnych napraw i prac porządkowych, elektryki, hydrauliki, stolarki, montowanie anten oraz oferty turystycznej).

Gmina Chełmża zapewnia obsługę miejscowej ludności w zakresie oświaty, opieki społecznej, ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji. Opis infrastruktury społecznej zawiera rozdział 8.3 – Infrastruktura społeczna.

Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu zwiera rozdział 3 – Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego. Ograniczenia dla rozwoju zabudowy zawarte zostały w rozdziałach:

- 4 – Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
- 9 – Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.

W okresie od uchwalenia obowiązującego studium (2009 r.) do maja 2016 r. wpłynęło 120 wniosków mieszkańców, firm i organizacji o zmianę przeznaczenia terenu. Złożone wnioski dotyczyły ponad 400 działek. Przeważająca część wniosków dotyczy zmiany przeznaczenia gruntu na tereny zabudowy mieszkaniowej lub mieszkaniowo-usługowej. Blisko jedna czwarta wnioskowanych działek dotyczyła dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych.

10.4. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY

Analiza finansowa gminy Chełmża zawiera przede wszystkim ocenę skali osiągniętych i planowanych dochodów i wydatków oraz źródeł pozyskiwania środków finansowych w latach 2012-2016. Syntezę możliwości finansowych gminy Chełmża w latach 2012-2016 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33. Uwarunkowania finansowe gminy Chełmża

Wyszczególnienie		2016	2015	2014	2013	2012
DOCHODY	ogółem	30 205 000 zł	29 524 000 zł	29 755 000 zł	29 141 000 zł	30 641 283 zł
	bieżące	27 209 695 zł	25 399 431 zł	25 263 229 zł	25 627 959 zł	24 909 764 zł
	majątkowe	2 995 305 zł	4 124 569 zł	4 491 771 zł	3 513 041 zł	5 731 519 zł

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

WYDATKI	ogółem	32 343 543 zł	32 654 000 zł	31 750 000 zł	30 301 000 zł	33 901 518 zł
	bieżące	24 013 537 zł	22 623 228 zł	23 185 405 zł	22 937 459 zł	21 980 959 zł
	majątkowe, w tym:	8 330 006 zł	10 030 772 zł	8 564 595 zł	7 363 541 zł	11 920 559 zł
	dotacje celowe na inwestycje	1 800 980 zł	130 000 zł	532 000 zł	350 600 zł	615 662 zł
	wydatki inwestycyjne	6 529 026 zł	9 900 772 zł	8 032 595 zł	7 012 941 zł	11 304 897 zł

Źródło: Opracowanie na podstawie budżetów gminy Chełmża na lata 2012-2016

Wielkość dochodów własnych samorządu, a szczególnie wysoki udział dochodów własnych w dochodach ogółem, świadczy o zamożności, a także o dużej samodzielności finansowej i niezależności od transferów z budżetu państwa. Udział dochodów własnych gminy Chełmża w latach 2012-2015 wahał się od 32% do blisko 50%.

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem jest dość wysoki (w 2016 r. – 20%). Najwyższy wskaźnik był odnotowany w latach 2012 i 2015 – sięgał ok. 30%. Poniżej zamieszczono zestawienie wysokości wydatków na 1 mieszkańca dla gmin z powiatu toruńskiego.

Tabela 34 Wydatki na jednego mieszkańca w 2012 r. i 2014 r.

Nazwa	Ogółem [zł]		na oświatę i wychowanie [zł]		na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego [zł]		na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu [zł]	
	2012	2014	2012	2014	2012	2014	2012	2014
Chełmża (miasto)	2 662,77	2 889,57	782,80	828,36	74,36	75,30	0,00	2,00
Chełmża (gmina)	3 242,68	3 556,57	1 007,74	1 070,35	101,08	126,58	0,00	0,00
Czernikowo	4 158,77	3 901,29	1 453,33	1 622,43	53,66	131,79	0,00	0,00
Lubicz	2 567,99	3 312,99	1 144,16	1 178,68	40,05	96,37	0,00	15,69
Łubianka	3 918,65	4 078,86	1 305,21	1 361,37	116,09	259,85	0,00	0,00
Łysomice	3 817,34	4 305,42	1 283,48	1 482,48	137,89	153,01	0,00	0,00
Obrowo	2 546,44	3 490,99	1 170,73	1 276,87	47,74	54,09	0,00	0,00
Wielka Nieszawka	3 760,69	4 360,88	953,45	1 092,12	48,93	50,58	0,00	0,00
Zławieś Wielka	2 636,93	2 922,60	1 182,96	1 318,10	77,08	88,75	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Analiza Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Chełmża na lata 2016-2030¹⁹ pokazuje, że przyjęta polityka finansowa gminy jest zrównoważona i gwarantuje w długim horyzoncie czasowym terminową obsługę zadłużenia.

Tabela 35 Wyciąg z Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Chełmża na lata 2016-2030

Rok	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Nadwyżka finansowa	Przeznaczenie nadwyżki finansowej na spłatę kredytów, pożyczek i wykup papierów wartościowych	Wydatki na inwestycje	
					kontynuowane	nowe
2016	30 205 000 zł	32 343 543 zł	0 zł	0 zł	4 373 775 zł	2 155 251 zł
2017	28 006 306 zł	28 678 495 zł	0 zł	0 zł	3 601 150 zł	1 000 000 zł
2018	29 420 000 zł	27 117 500 zł	2 302 500 zł	2 182 500 zł	2 581 000 zł	550 000 zł
2019	28 590 000 zł	25 382 285 zł	3 207 715 zł	2 157 715 zł	1 070 000 zł	220 000 zł
2020	28 700 000 zł	26 435 000 zł	2 265 000 zł	2 000 000 zł	1 585 000 zł	750 000 zł
2021	29 150 000 zł	26 950 000 zł	2 200 000 zł	2 200 000 zł	2 316 000 zł	0 zł

¹⁹ Uchwała Nr XIII/113/15 Rady Gminy Chełmża z dnia 17 grudnia 2015 r.

2022	28 100 000 zł	26 000 000 zł	2 100 000 zł	2 100 000 zł	0 zł	0 zł
2023	28 433 000 zł	26 683 000 zł	1 750 000 zł	1 750 000 zł	0 zł	0 zł
2024	28 500 000 zł	26 800 000 zł	1 700 000 zł	1 100 000 zł	0 zł	0 zł
2025	28 500 000 zł	26 600 000 zł	1 900 000 zł	1 515 500 zł	0 zł	0 zł
2026	28 500 000 zł	26 683 000 zł	1 817 000 zł	715 000 zł	0 zł	0 zł
2027	28 300 000 zł	26 683 000 zł	1 617 000 zł	600 000 zł	0 zł	0 zł
2028	28 300 000 zł	26 683 000 zł	1 617 000 zł	613 887 zł	0 zł	0 zł
2029	28 300 000 zł	26 683 000 zł	1 617 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł
2030	28 300 000 zł	26 683 000 zł	1 617 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł

Źródło: Opracowanie na podstawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Chełmża na lata 2016-2023

Planowany w 2016 r. deficyt budżetu wynika wyłącznie z planowanych do realizacji inwestycji. Wystąpi konieczność zaciągnięcia kredytu i pożyczki w kwocie 2.138.543 zł (I transza pożyczki na projekt Prosument - 1.138.543 zł i kwota 1.000.000 zł na wydatki inwestycyjne dotyczące zadania „Budowa Sali gimnastycznej przy SP w Zelgnie”) dla zbilansowania budżetu. Na rok 2017 r. planowany wynik ujemny wynika z realizacji II etapu projektu Prosument i zaciągnięcie II transzy pożyczki. W 2017 roku planuje się zaciągnięcie kredytu w kwocie 2.065.500 zł z przeznaczeniem na spłatę wcześniej zaciągniętych kredytów i pożyczek. Od roku 2018 wynik budżetu planowany jest w kwotach dodatnich i nadwyżka budżetowa planowana jest na spłatę już zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz na finansowanie inwestycji jednorocznych. Począwszy od 2018 r. dług gminy będzie systematycznie malał i zostanie spłacony w 2029 roku.

10.5. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

Zapotrzebowanie na nową zabudowę oszacowano z uwzględnieniem 30-to letniego okresu perspektywicznego. Uwzględniono również niepewność procesów rozwojowych wyrażoną zwiększeniem zapotrzebowania na nową zabudowę w stosunku do przewidzianych analiz o 30%.

Przy sporządzaniu bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę posłużono się danymi udostępnionymi przez GUS, ewidencją gruntów i budynków oraz danymi udostępnionymi przez urząd gminy. Przyjęto przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania – 83,8 m² ²⁰ oraz liczbę osób zamieszkujących w jednym mieszkaniu – 3,1 (w 2014 r. wskaźnik ten dla gminy Chełmża wyniósł 3,6²¹).

Na podstawie ewidencji gruntów i budynków przyjęto średnią powierzchnię działki budowlanej:

- 1,5-3,5 ha dla zabudowy zagrodowej (przewarzającej na terenie gminy),
- 1 500 m² dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i rekreacji indywidualnej,
- 2 000 m² dla usług i produkcji.

W celu oszacowania prawdopodobnego zapotrzebowania na zabudowę mieszkaniową przyjęto na podstawie prognozy demograficznej GUS przyrost ludności o ok. 3 500 osób.

Na wzrost zapotrzebowania na nową zabudowę będzie miał wpływ również spadek liczby gospodarstw domowych dwu- i wielorodzinnych. Według Narodowego Spisu Powszechnego, przeprowadzonego w 2011 r. udział gospodarstw wielopokoleniowych wynosił 10% (dane dla powiatu toruńskiego). Zakładając, że w perspektywie do roku 2045 udział ten spadnie do 2-4% szacuje się, że na terenie gminy Chełmża wzrośnie zapotrzebowanie na ok. 60 lokali mieszkalnych.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na wzrost zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową może stać się zainwestowanie stref aktywizacji gospodarczej w Kończewicach, Nowej Chełmży oraz w sąsiedztwie postulowanego węzła autostradowego „Dźwierzno”. Tereny te stanowią ofertę inwestycyjną tzw. greenfield promowaną przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji

²⁰ Dane BDL GUS za rok 2014

²¹ Wylczenie własne na podstawie danych GUS za rok 2014

Zagranicznych. W Dźwierźnie jest do zainwestowania ok. 485 ha, w Nowej Chełmży 115 ha, a w Kończewicach 80 ha. Dodatkowo w ramach oferty inwestycyjnej województwa ujęty jest teren w Kiełbasinie o powierzchni ok. 105 ha. Nowe miejsca pracy stanowią jednocześnie magnes przyciągający nowych mieszkańców. Zakłada się, że 30% pracowników przedsiębiorstw, które mogą powstać na terenie w/w stref aktywizacji gospodarczej zamieszka na terenie gminy przez co należy zapewnić tereny mieszkaniowe dla dodatkowych ok. 1 500 nowych pracowników i ich rodzin.

W zawiązku z powyższym zapotrzebowanie na nową zabudowę o funkcji mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej wyniesie:

Zapotrzebowanie na nowe mieszkania	Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową i mieszkaniowo-usługową		Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową i mieszkaniowo-usługową powiększone o 30%	
	Wyrażone w ha*	Wyrażone w ilości powierzchni użytkowej	Wyrażone w ha*	Wyrażone w ilości powierzchni użytkowej
2 690	515 ha	239 669 m ²	670 ha	311 569 m ²

* Uwzględniono 20% udział terenów komunikacyjnych, infrastruktury technicznej i zieleni; przyjęto przeciętną wielkość działki budowlanej 1 500 m²

Oszacowanie potencjalnego zapotrzebowania na zabudowę związaną z aktywizacją gospodarczą jest zadaniem trudnym. Uzależniona jest w dużej mierze od trudnych do przewidzenia przemian technologicznych, organizacyjnych i społecznych. Część funkcji związanych z działalnością gospodarczą realizowana jest poza budynkami. Powoduje to większe zapotrzebowanie na tereny przy mniejszej powierzchni użytkowej budynków. Może być to związane z potrzebą realizacji otwartych powierzchni magazynowo-składowych, parkingów, placów manewrowych itp. Dodatkowo należy założyć, iż specyficzne potrzeby inwestorów w sferze produkcyjno-usługowej mogą być bardziej wymagające niż standardy rynku mieszkaniowego, stąd też w celu bardziej elastycznego odpowiadania na ich preferencje, zasób terenów przeznaczonych pod tego typu działalność powinien być nieco większy niż realne możliwości całkowitego wykorzystania w perspektywie 30 lat. Szacując maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nowe tereny aktywizacji gospodarczej wzięto pod uwagę również szereg czynników lokalnych. Przede wszystkim istotnym czynnikiem są:

- wnioski przedsiębiorców i właścicieli nieruchomości,
- pismo Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 sierpnia 2014 r., w którym wniósł o pozostawienie rezerw z przeznaczeniem na aktywizację gospodarczą w Nowej Chełmży (przy projektowanej obwodnicy miasta Chełmża) i Dźwierźnie (przy postulowanym węźle autostradowych „Dźwierzno”).

Aby oszacować powierzchnię użytkową zabudowy przyjęto:

- intensywność zabudowy terenów aktywizacji gospodarczej na poziomie 0,25,
- powierzchnia użytkowa zabudowy stanowi 70% powierzchni całkowitej zabudowy.

Na podstawie powyższych założeń oszacowano maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę aktywizacji gospodarczej:

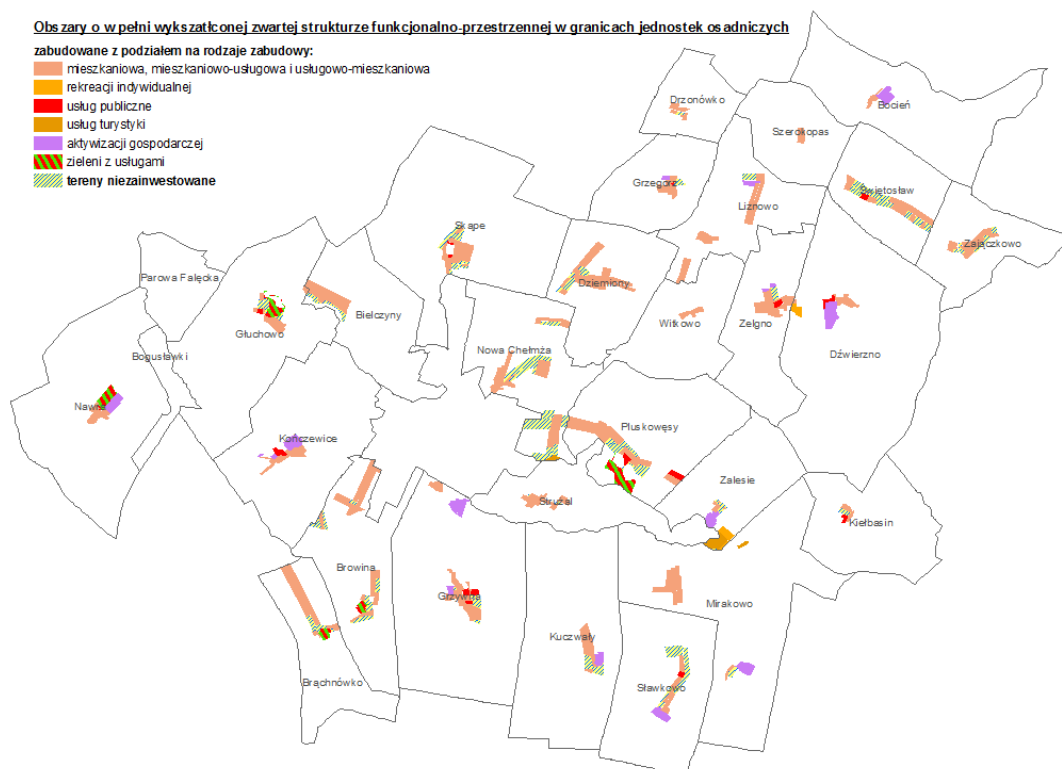
Tereny wskazane do przeznaczenia na zabudowę aktywizacji gospodarczej	Zapotrzebowanie na nową zabudowę aktywizacji gospodarczej powiększone o 30%	
	Wyrażone w ha	Wyrażone w ilości powierzchni użytkowej*
800 ha	1040 ha	910 000 m ²

* Uwzględniono 50% udział terenów komunikacyjnych, infrastruktury technicznej i zieleni

Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych

Do wyznaczania obszarów o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych zastosowano definicję „zwartej zabudowy” określoną w art. 4 pkt 29 ustawy z dnia 2 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. W oparciu o w/w przepisy oraz ustawę z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych przeprowadzono analizę przestrzenną gminy Chełmża pod kontem wydzielenia jednostek osadniczych. Następnym krokiem było oszacowanie możliwości lokalizowania na tych terenach nowej zabudowy. W ramach jednostek osadniczych możliwa jest lokalizacja zabudowy mieszkaniowej z obiektami infrastruktury technicznej oraz związanych z nimi usługami lub turystyką²².

Rysunek 36. Delimitacja jednostek osadniczych na terenie gminy Chełmża

Źródło: Opracowanie własne

Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych wynosi:

Rodzaj zabudowy	Powierzchnia terenów, na których może być lokalizowana nowa zabudowa w granicach jednostek osadniczych	Chłonność o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych	
		Wyrażone w ha*	Wyrażone w ilości powierzchni użytkowej
Zabudowa mieszkaniowa, mieszkaniowo-usługowa	205 ha	164 ha	91 621 m ²
Zabudowa aktywizacji gospodarczej i usług	0 ha	0 ha	---

* Uwzględniono 20% udział terenów komunikacyjnych, infrastruktury technicznej i zieleni; przyjęto przeciętną wielkość działki budowlanej 1 500 m²

²² Zgodnie z art. 2 pkt 12 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych „wieś - jednostkę osadniczą o zwartej lub rozproszonej zabudowie i istniejących funkcjach rolniczych lub związanych z nimi usługowych lub turystycznych nieposiadającą praw miejskich lub statusu miasta”.

Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę

W kolejnej części bilansu oszacowano chłonność, położonych na terenie gminy, obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę, rozumianą jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy.

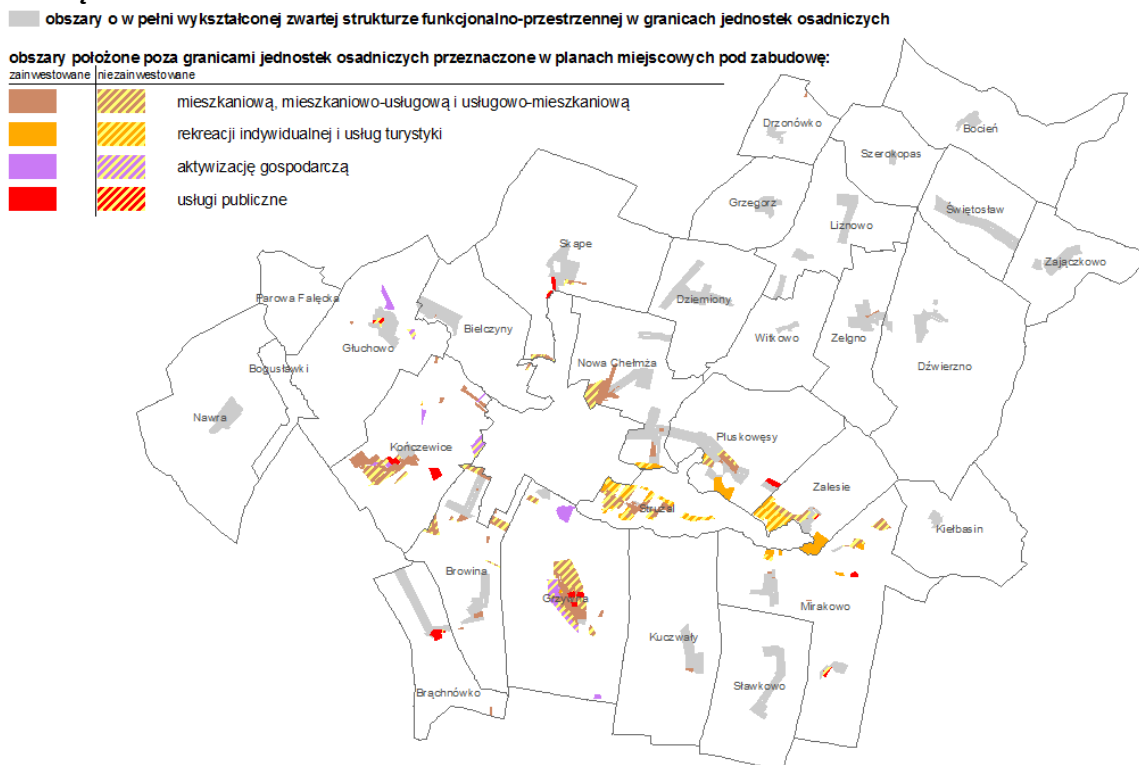
Tabela 37 Zestawienie niezainwestowanych terenów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę położonych poza jednostkami osadniczymi

Rodzaje terenów przeznaczonych pod zabudowę w planach miejscowych	Powierzchnia terenów niezainwestowanych w granicach obszarów objętych planami miejscowymi	Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę*
Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i mieszkaniowo-usługowej	125 ha	100 ha
Tereny usług turystyki	33 ha	26,4 ha
Tereny zabudowy rekreacji indywidualnej	29 ha	23,2 ha
Tereny aktywizacji gospodarczej	25,5 ha	20,4 ha
Tereny usługowe	10 ha	8 ha
Tereny usług publicznych	1,5 ha	1,2 ha
SUMA	224 ha	179,2 ha

* Uwzględniono 20% udział terenów komunikacyjnych, infrastruktury technicznej i zieleni

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 38. Obszary położone poza jednostkami osadniczymi przeznaczone w planach miejscowych pod zabudowę

Źródło: Opracowanie własne

Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę wynosi:

Rodzaj terenów	Powierzchnia terenów, na których może być lokalizowana nowa zabudowa w granicach jednostek osadniczych	Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę innych niż położone w granicach jednostek osadniczych	
		Wyrażone w ha*	Wyrażone w ilości powierzchni użytkowej
Zabudowa mieszkaniowa, mieszkowo-usługowa	188,5 ha	150,8 ha	84 247 m ²
Zabudowa aktywizacji gospodarczej i usług	35,5 ha	28,4 ha	49 700 m ^{2**}

* Uwzględniono 20% udział terenów komunikacyjnych, infrastruktury technicznej i zieleni

** Założono: - intensywność zabudowy terenów aktywizacji gospodarczej na poziomie 0,25; - powierzchnia użytkowa zabudowy stanowi 70% powierzchni całkowitej zabudowy.

Ważnym czynnikiem wpływającym na chłonność terenów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę jest rzeczywisty wskaźnik ich konsumpcji. Część terenów nigdy nie zostanie zabudowana, związane jest to z wystąpieniem poniższych czynników:

- nieuregulowanego stanu własności,
- rolnicze użytkowanie gruntów (brak planów właścicieli co do ich zabudowy bądź sprzedaży nieruchomości na cele budowlane).

Ponadto na ocenę realnej możliwości wykorzystania ustaleń planów miejscowych na etapie ich sporządzania ma wpływ małe zainteresowanie społeczeństwa procedurą planistyczną, co często przekłada się na brak zbieżnych intencji organu sporządzającego projekt planu i właścicieli terenów. Stan ten w konsekwencji tworzy swoiste zawieszenie terenów potencjalnie inwestycyjnych, których czas wykorzystania nie jest możliwy do przewidzenia.

Porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę oraz sumy chłonności obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej i obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę

Przeprowadzone analizy wykazały, że maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę przekracza sumę powierzchni użytkowej zabudowy na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w graniach jednostek osadniczych oraz obszarach przeznaczonych w planach pod zabudowę poza obszarami jednostek osadniczych.

Tabela 39 Porównanie zapotrzebowania na nową zabudowę oraz chłonności obszarów

Funkcje zabudowy	Zapotrzebowanie na nową zabudowę	Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych	Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę innych niż położone w granicach jednostek osadniczych	Różnica pomiędzy zapotrzebowaniem na nową zabudowę a chłonnością obszarów zawartą w kolumnach 3 i 4
1	2	3	4	5
Zabudowa mieszkaniowa, mieszkowo-usługowa	670 ha	164 ha	150,8 ha	355,2 ha
Zabudowa aktywizacji gospodarczej i usług	1040 ha	0 ha	28,4 ha	1 011,6 ha

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej zamieszczono bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę wg obowiązującego Studium z 2009 r. W ramach terenów przeznaczonych do zabudowy znajdują się zarówno tereny już zainwestowane jak i rozwojowe. Niemniej jednak widać, że tereny przeznaczone do zabudowy mieszkaniowej (jednorodzinnej i zagrodowej) oraz usługowo-mieszkaniowej przewyższają wielokrotnie zapotrzebowanie na nową zabudowę a ich łączna powierzchnia wynosi 2 712 ha.

Tabela 40 Bilans terenów wg obowiązującego Studium gminy Chełmża (2009 r.)

Przeznaczenie terenów budowlanych	Powierzchnia w ha	Przeznaczenie terenów budowlanych	Powierzchnia w ha
AG	1056,9488	UM	1480,1473
AG/ZPk	59,0665	UMr	625,6186
KS	38,4604	UP	45,4008
M	768,0955	UP/ZPk	30,37
ML	118,4387	UT	60,1127
MN	463,906	UT/ZPk	26,4079
MNr	91,9148	ZL/U	22,0593
PE	256,5527	ZP	70,2018
U/ZPk	16,1315	ZP/U	47,3626
UK	1,7503	ZP/UT	15,149

Źródło: Opracowanie własne

Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej oraz społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy oraz potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy

W przypadku wyznaczenia nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę konieczna stanie się rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w mniejszym stopniu sieci dróg publicznych. Ustawa o samorządzie gminnym określa zadania własne gminy w zakresie infrastruktury technicznej, do których należą sprawy:

„2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienia odpadów komunalnych (...)”.

Szczegółowy zakres obowiązków gminnych w tym zakresie precyzują odrębne ustawy, m.in. ustawa o drogach publicznych, ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków. Większość z nowo wyznaczonych obszarów pod zabudowę będzie posiadało dostęp do dróg publicznych i sieci infrastruktury technicznej (w szczególności sieci wodociągowej i energetycznej). Dlatego błędnym byłoby założenie, że wszystkie nowo wyznaczone tereny inwestycyjne będą wymagały nakładów finansowych na wykonanie sieci komunikacyjnych oraz infrastruktury technicznej. Uzbrojenia w infrastrukturę komunikacyjną i techniczną będą wymagały tereny położone w zasięgu postulowanego węzła autostradowego „Dźwierzno”, które wskazane zostały do rozwoju funkcji związanej z aktywizacją gospodarczą o znaczeniu wojewódzkim. Brak sieci kanalizacyjnej występuje generalnie we wschodniej części gminy. Dla terenów bez możliwości podłączenia do zbiorczego systemu kanalizacji obowiązujące przepisy dopuszczają rozwiązania indywidualne, tj. odprowadzanie ścieków do bezodpływowych zbiorników, bądź przydomowych oczyszczalni ścieków.

Wyznaczanie nowych terenów pod zainwestowanie, a co za tym idzie zabudowa i zagospodarowanie tych terenów zgodnie z ustaloną polityką gminy, wiąże się nie tylko z wydatkami, ale również dochodami. Są to dochody wynikające m.in. z wpływu:

- z podatków (od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłatanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych),
- z opłat skarbowych,
- z tytułu wzrostu wartości nieruchomości (z tzw. renty planistycznej – po uchwaleniu planu miejscowego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem kierunkowym, w którym wskazuje się tereny nowej zabudowy w 30-to letnim horyzoncie czasowym.

Stąd aby zoptymalizować gospodarowanie przestrzenią oraz zminimalizować skutki finansowe wskazane jest etapowanie przeznaczenia terenów pod nową zabudowę w planach miejscowych.

11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Obszar geodezyjny gminy Chełmża obejmuje 17895 ha. Największy udział w strukturze własności mają grunty będące własnością osób fizycznych, stanowiące 72,74% wszystkich gruntów (w 2007 r. 71,77%). Drugą co do wielkości formą własności występującą w gminie są grunty będące własnością Skarbu Państwa – 19,15% (grunty poza użytkowaniem wieczystym obejmują 13,1% a w użytkowaniu wieczystym 6,05%). Największy udział mają tu grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, obejmujące 1460 ha, przy czym ich udział w porównaniu do roku 2007 widocznie zmalał (w roku 2007 w Zasobie znajdowało się 1929 ha – ubytek o blisko 1/4).

W dalszej kolejności znajdują się grunty spółek, partii i innych grup - 4,15% z dominującym udziałem spółek prawa handlowego. Spółki posiadają 696 ha z 741 ha przynależnych do tej kategorii a ich zasoby w porównaniu z 2007 rokiem (321 ha) podwoiły się. Grunty gminne i związków międzygminnych obejmują 2,61% gruntów. Pozostałe formy własności nie przekraczają 1%. Rozkład własności w 2007 i 2014 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 41 Zmiany w strukturze własności gruntów pomiędzy 2007 i 2014 r.

Właściciel		Pow. [ha]	Udział [%]	Pow. [ha]	Udział [%]
		2007		Stan na 1 stycznia 2014	
Grunty Skarbu Państwa poza użytkowaniem wieczystym	wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej	1929,00	14,56	1460,00	13,10
	w zarządzie Państw. Gospod. Leśn. Lasy Państwowe	263,00		261,00	13,10
	w trw. zarządzie państw. jedn.org. z wyłączeniem gruntów PGL	242,00		117,00	13,10
	z wyłączeniem gruntów wchodzących w trwałe zarząd	156,00		498,00	13,10
	pozostałe grunty SP	10,00		5,00	13,10
	RAZEM	2600,00		2341,00	13,10
Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym	osób fizycznych	10,00	6,02	10,00	6,05
	państwowych os. Prawnych	1037,00		1029,00	6,05
	spółdzielni mieszkaniowych	1,00		0,00	6,05
	pozostałych osób	27,00		42,00	6,05
	RAZEM	1075,00		1081,00	6,05
Grunty spółek Skarbu Państwa przedstawicieli Państwowych i innych państwowych osób prawnych		28,00	0,16	2,00	0,01
Grunty gminne i związków międzygminnych	z wyłączeniem gruntów wchodzących w trwałe zarząd	431,00	2,47	463,00	2,61
	przekazane w trwałe zarząd gminnym jedn. organizac.	9,00		0,00	2,61
	pozostałe grunty z tej grupy	2,00		3,00	2,61
	RAZEM	442,00		466,00	2,61
Grunty gmin i ich związków w użytkowaniu wieczystym	osób fizycznych	8,00	0,07	3,00	0,02
	gminnych osób prawnych	3,00		0,00	0,02
	pozostałych osób	1,00		0,00	0,02
	RAZEM	12,00		3,00	0,02
Grunty osób fizycznych	wchodzące w skład gospodarstw rolnych	12549,00	71,77	12565,00	72,74
	nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	272,00		435,00	72,74
	RAZEM	12821,00		13000,00	72,74
Grunty spółdzielni	rolniczej produkcji i ich związki i grunty, których wł. nie są znani	316,00	1,78	0,00	0,01
	mieszk. i ich zw. i grunty, których wł. nie są znani	1,00		2,00	0,01
	pozostałe grunty z danej grupy	1,00		0,00	0,01
	RAZEM	318,00		2,00	0,01
Grunty kościołów i związków wyznaniowych		116,00	0,65	116,00	0,65

Grunty w zasobach powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie		38,00	0,21	104,00	0,58
Grunty powiatów w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych		1,00	0,00	1,00	0,00
Grunty województw z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie				14,00	0,08
Grunty spółek, partii itp.	spółek prawa handlowego	321,00	2,31	696,00	4,15
	partii politycznych i stowarzyszeń	8,00		8,00	4,15
	pozostałe wliczone do danej grupy	83,00		37,00	4,15
	RAZEM	412,00		741,00	4,15
RAZEM		17863,00	100,00	17871,00	100,00

Źródło: zestawienie zbiorcze GUGiK

12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

12.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

12.1.1. Obszar chronionego krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu Torfowiskowo-Jeziorno-Leśnego „Zgniłka-Wieczno-Wronie” (OCK) został powołany na mocy rozporządzenia Nr 21/92 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. (Dz U. Woj. Toruńskiego Nr 27, poz. 178) w celu ochrony największego na terenie pojezierza chełmińskiego obszaru torfowiskowego, ze zbiorowiskami roślinnymi torfowisk przejściowych i niskich oraz zbiorowiska zaroślowych i leśnych a także wodnych z szeregiem rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt. Pełni on ważną funkcję korytarza ekologicznego, przebiegającego przez bezleśne i osuszone tereny centralnej części województwa.

Aktualnym aktem prawnym obowiązującym na terenie w/w obszarze chronionego krajobrazu jest Uchwała Nr X/241/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Torfowiskowo-Jeziorno-Leśnego „Zgniłka Wieczno-Wronie”. Uchwała określa zakazy obowiązujące na terenie obszaru, m.in.: zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Na terenie gminy Chełmża zajmuje obszar o powierzchni 487,77 ha położony w części północno-wschodniej we wsiach Bocień i Zajączkowo (2,8% obszaru gminy). Teren użytkowany jest głównie rolniczo z udziałem łąk i nieużytków (tereny zabagnione). Północne zabudowania wsi Zajączkowo zostały również objęte granicami OCK.

12.1.2. Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajduje się 26 pomników przyrody. Są to zarówno pojedyncze drzewa jak i skupienia oraz aleje. Większość pomników położonych jest na terenie założeń pałacowo-ogrodowych.

Tabela 42 Wykaz pomników przyrody

ID.	Nr wg Rozporządzeń	Rodzaj pomnika przyrody	Opis pomnika		Opis położenia pomnika	Rok uznania
			Obwód (cm)	Wyso-kość (m)		
1.	146	Skupienie 4 dębów szypułkowych	305-340	27-30	Nawra (w parku)	1982
2.	212	Dąb szypułkowy	352	19	Bocień (w parku)	1986

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

3.	236	Skupienie 24 drzew: - 3 dęby szypułkowe - dąb czerwony - buk zwyczajny - 17 jesionów - grab - platan klonolistny	361-383 361 267 254-377 188 282	22-32 25 23 21-36 26 26	Głuchowo (w parku)	1988
4.	235	Skupienie 3 wierzb	462-530	19-22	Zalesie (nad jez. Chełmżyńskim)	1988
5.	287	Skupienie 10 drzew: - 7 dębów szypułkowych - dąb czerwony - buk pospolity (odmiana czerwonolistna) - jesion wyniosły	326-540 391 293 306	18-24 18 24 22	Pluskowęsy (w parku)	1993
6.	288	Skupienie 4 dębów szypułkowych	304-325	20-23	Pluskowęsy (w parku)	1993
7.	437	Grupa 8 dębów szypułkowych	180-361	14-22	Grzywna (w parku)	1998
Uchwała Nr XV/68/07 Rady Gminy Chełmża z dnia 10 września 2007 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody w miejscowości Brąchnówko Gmina Chełmża						
8.	-	platan klonolistny „Stefan”	460	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	2007
	-	buk zwyczajny odmiana czerwonolistna „Emil”	310	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	buk zwyczajny odm. strzępolistna „Leon Lech”	360	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	dąb bezszypułkowy „Wincenty”	250	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	miłorząb dwuklapowy „Henryk”	160	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	modrzew europejski „Wojciech”	230	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	modrzew europejski „Julian”	269	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	sosna czarna „Emilia”	270	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	sosna czarna „Hortensja”	280	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	wiąz szypułkowy „Bernard” *	345	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 19)	
	-	wiąz szypułkowy „Sylwester”	295	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 19)	
	-	wiąz szypułkowy „Tadeusz”	240	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	lipa drobnolistna dwuwierchołkowa „Jadwiga”	370	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
	-	aleja grabowa (75 sztuk) „Aleja Czarlińskich”	40-190	-	Brąchnówek (w parku, działka nr 43/12)	
Uchwała Nr XLV / 300 / 09 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 września 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody w miejscowości Dziemiony, Gmina Chełmża						
9.	-	„Aleja Lipowa” (74 sztuk lipy drobnolistnej)	147-269	-	Dziemiony (przy drodze powiatowej nr 2023, działka nr 4/2)	2009
Uchwała Nr XVIII/162/16 Rady Gminy Chełmża z dnia 29 czerwca 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody w miejscowości Zalesie, Gmina Chełmża						
10.	-	modrzew europejski	340	-	Zalesie (dz. ew. nr 24/251)	2016
	-	modrzew europejski	272	-		
	-	wierzba krucha	410	-		
	-	klon pospolity	232	-		
	-	dąb szypułkowy	270	-		

* zniesiona forma ochrony na mocy uchwały nr XIV/68/11 Rady Gminy Chełmża z dnia 2 września 2011 r. w sprawie zniesienia formy ochrony przyrody z drzewa uznanego za pomnik przyrody w miejscowości Brąchnówko, Gmina Chełmża.

12.1.3. Użytki ekologiczne

Na mocy rozporządzenia Nr 1/2004 Wojewody Kujawsko – Pomorskiego (z dnia 19 stycznia 2004 r. Dz. U. Woj. Kujawsko-Pomorskiego Nr 8, poz. 76) zostało powołanych 7 użytków ekologicznych. Zajmują one tereny Lasów Państwowych, Nadleśnictwo Golub – Dobrzyń o powierzchni 5,68 ha.

Tabela 43 Wykaz użytków ekologicznych

Lp. wg rozporządzenia	Obręb ewidencyjny	Obręb leśny	Oddział, pododdział leśny	Nr działki ewidencyjnej	Pow. (ha)	Opis obiektu
Rozporządzenie Nr 1/2004 Wojewody Kujawsko – Pomorskiego						
265. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	137a	1137/25	1,76	bagno porośnięte roślinnością zaroślową
			137a	1137/25		bagno porośnięte roślinnością zaroślową
266. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	137s	1137/19	0,25	bezodpływowe zagłębienie porośnięte
			137s	1137/19		bezodpływowe zagłębienie porośnięte
267. *	Kiełbasin	Leśno	134k	1134/1	0,75	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
268. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	135c	1135/1	0,45	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
			135c	1135/1		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
269. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	135d	1135/1	0,20	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
			135d	1135/1		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
270. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	135m	1135/2	1,52	bezodpływowe zagłębienie
			135m	1135/2		bezodpływowe zagłębienie
271. *	Mirakowo (Grodno)	Leśno	135k	1135/2	0,75	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
			135k	1135/2		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
Rozporządzenie Nr 22/96 Wojewody Toruńskiego z 28.06.1996 r.						
-	Mirakowo	-	-	14/5	0,5	bagno porośnięte zespołem zaroślowymi i szuwarowymi
Uchwała Nr XXII/210/04 Rady Gminy Chełmża z dnia 26 kwietnia 2004 r.						
-	Zelgno	-	-	39, 48, 55 oraz część dz. nr 54/1 na dł. dz. 48 i 55, część dz. nr 65 na szer. dz. nr 39	27,13	kępa drzew i krzewów

Źródło: *Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego z 2004 r., Nr 8, poz. 76

Kolejny użytek ekologiczny na terenie gminy został powołany uchwałą Nr XXII/210/04 Rady Gminy Chełmża z dnia 26 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Woj. Kujawsko-Pomorskiego Nr 66, poz. 1172). Obejmuje on kępy drzew i krzewów oraz połacie nie użytkowanej roślinności położone w miejscowości Zelgno. Użytek ekologiczny obejmuje teren oznaczony numerami działek: 39, 48, 55

oraz część działki nr 54/1 na długości działki 48 i 55, część działki nr 65 na szerokości działki nr 39 w klaso-użytkach grunt zadrzewiony – LzVI, grunty leśne – LsVI, łąki – ŁV oraz rowy stanowiące własność Gminy Chełmża. Wokół użytku została utworzona otulina obejmująca pas o szerokości 5 m wzdłuż granicy użytku.

Zgodnie z w/w rozporządzeniem w stosunku do użytków zostały wprowadzone określone zasady gospodarowania. Zabrania się m.in.: niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu; wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu oraz dokonywania zmian stosunków wodnych; uszkodzenia i zanieczyszczania gleby; wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości jak również zaśmiecania; likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych; wypalania roślinności i pozostałości roślinnych, wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleby.

Lokalizacja budownictwa lotniskowego jest dopuszczona jedynie na terenach wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Budowa budynków, budowli, obiektów małej architektury i tymczasowych obiektów budowlanych, które mogą mieć negatywny wpływ na obiekt chroniony bądź spowodować degradację krajobrazu jest również zabroniona.

12.2. OBIEKTY I OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE ZABYTKÓW

12.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Tabela 44 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (stan na październik 2016 r.)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Data decyzji	Nr rejestru
1	Brąchnówko	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac, - park	po 1870	30.11.1995	A/89
2	Dźwierzno	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	ok. 1300, XVII w., 1864 dobudowa wieży	30.04.1966	A/408
3	Grzywna	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	XIII/XIV w	13.07.1936	A/355
4	Kiełbasin	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP	XIV w.	28.01.1930	A/373
5	Kończewice	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac, - park, - ogrodzenia z bramą główną wjazdową.	XIX-XX w. Parki typu krajobrazowego o pow. 1,09 ha	11.01.2001	A/32
6	Nawra	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny	XIV w.	13.07.1936	A/249
7	Nawra	Pałac	1798-1805, 1870-1871, 1940-1941	27.08.1929	A/284
8	Nawra	Karczma	XVIII w.	06.12.1957	A/1375
9	Pluskowęsy	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac, - park.	po 1860 poł. XIX w.	09.12.1978 10.07.1990	A/912
10	Zajączkowo	Ruiny kościoła z otoczeniem w granicach działki nr 112/1	około 1300 r.	01.02.2007	A/1267

Źródło: http://www.torun.wkz.gov.pl/zalaczniki/powiat_torunski.pdf

Tabela 45 Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (stan na październik 2016 r.)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Data decyzji	Nr rejestru	Uwagi
1	Bielczyny/ m. Chełmża	Grodzisko „Archidiakonka”	średniowiecze	16.09.1965	C/31	Stanowisko położone w części na terenie miasta Chełmża
2	Bielczyny	Grodzisko	średniowiecze	15.09.1965	-	---
3	Grodno	Osada obronna	epoka żelaza	28.12.1999	C/153	---

4	Nawra	Grodzisko	średniowiecze	16.09.1965	C/33	---
---	-------	-----------	---------------	------------	------	-----

Źródło: dane udostępnione przez WUOZ (pisma znak WUOZ.T.WRD.5135.78.2015)

12.2.2. Zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Gmina Chełmża nie posiada gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 145 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się, oprócz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, inne zabytki nieruchome wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.”

Pełna lista zabytków nieruchomych (niewpisanych do rejestru zabytków) wskazanych przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się w załączniku nr 1. Wykaz zaewidencjonowanych stanowisk archeologicznych znajduje się w załączniku nr 2.

Na załączniku graficznym – Uwarunkowania zostały wskazane ważniejsze obiekty i obszary objęte ewidencją tj.: założenia pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe i folwarczne, obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej (budynki kolejowe i przemysłowe).

Ewidencjonowanie zabytków jest procesem ciągłym i podlega bieżącej weryfikacji. W/w wykazy mogą ulegać zmianom, a ich aktualizacja nie wymaga wprowadzania zmian w niniejszym Studium.

12.3. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych przeznaczenia gruntów rolnych (I-III klasy bonitacyjnej) i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne wymaga zgody na zmianę przeznaczenia.

Tabela 46 Udział gruntów chronionych klas bonitacyjnych

L.p.	Klasa bonitacyjna	Powierzchnia[ha]	Udział w stosunku do powierzchni całej gminy [%]
1	I	6,22	0,03
2	II	337,2046	1,89
3	III	9 384,1803	52,51
	SUMA:	9 727,6049	54,43

Źródło: zestawienie zbiorcze GUGiK

Na terenie gminy Chełmża większość lasów została zaliczona do lasów ochronnych. Zgodnie z art. 9 ust. 3 w/w ustawy można dokonać zmiany przeznaczenia lasów ochronnych jedynie w przypadkach uzasadnionych ważnymi względami społecznymi i brakiem innych gruntów, po uzyskaniu zgody właściwego organu.

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEGO SYSTEMU TRANSPORTOWEGO

System transportowy ma znaczący wpływ na możliwości rozwoju gminy. Analiza i ocena stanu istniejącego pozwalają na określenie uwarunkowań wynikających z obecnego rozwoju tego systemu i warunków jego funkcjonowania. Szczególnie istotne są stan i warunki funkcjonowania systemu,

w tym wyposażenie techniczne układu drogowego oraz stopień spełnienia wymagań wynikających z funkcji pełnionych w obsłudze ruchu oraz zagospodarowania.

13.1.1. Układ drogowy

Układ drogowy gminy Chełmża składa się z 293,72 km dróg publicznych, w tym:

- 11,4 km autostrady A1
- 11,5 km drogi krajowej,
- 36,02 km dróg wojewódzkich,
- 73,0 km dróg powiatowych,
- 161,8 km dróg gminnych.

Pod względem funkcjonalnym w układzie drogowym można wyróżnić drogi służące połączeniom ponadlokalnym, które zapewniają: droga krajowa, wojewódzkie, część powiatowych oraz drogi o znaczeniu lokalnym, obsługujące miejscowe potrzeby komunikacyjne, do których zaliczają się pozostałe drogi powiatowe, drogi gminne oraz drogi wewnętrzne. Autostrada A1, choć przebiega przez obszar gminy, nie jest bezpośrednio dostępna dla jej mieszkańców. Wynika to z braku realizacji węzła w Dźwierznie. Najbliżej położonymi węzłami, z których mogą korzystać mieszkańcy gminy Chełmża są: węzeł Lisewo (gm. Lisewo) oraz węzeł Turzno (gm. Łysomice).

Przez teren gminy przechodzi droga krajowa nr DK91 w docelowym przebiegu łącząca Gdańsk z Częstochową (aktualnie w trzech odcinkach, przez teren gminy przebiega fragment Gdańsk - Toruń Południowy). Droga ta stanowi alternatywę dla płatnej autostrady A1. Autostrada o przebiegu: Gdańsk – Grudziądz – Toruń – Włocławek – Łódź – Częstochowa – Gliwice - granica państwa w Gorzyczkach, stanowi fragment transeuropejskiego powiązania drogowego północ-południe (E75: Helsinki – Gdańsk – Łódź – Katowice – Budapeszt – Ateny) i jest jedną z najważniejszych dróg w kraju na kierunku północ-południe. Ponadto w sąsiedztwie gminy znajdują się drogi krajowe nr 10 o przebiegu: granica państwa – Szczecin – Piła – Toruń – Płońsk (dalej drogą nr 7 do Warszawy), łącząca centrum kraju z jego północno-zachodnią częścią oraz droga krajowa nr 15 o przebiegu Trzebnica – Gniezno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Ostróda, łącząca m.in. województwo kujawsko-pomorskie z województwami wielkopolskim i warmińsko-mazurskim. Powiązania gminy z drogami nr 10 i 15 odbywają się przy pomocy drogi krajowej nr DK91 oraz dróg wojewódzkich i powiatowych.

Przebiegające przez gminę drogi wojewódzkie oraz część dróg powiatowych pełnią funkcję układu podstawowego w województwie, umożliwiając powiązanie komunikacyjne pomiędzy miastami stołecznymi województwa (Toruniem i Bydgoszczą), pomiędzy siedzibami powiatów i gmin oraz z nadrzędnym układem dróg krajowych. Są to drogi zapewniające również połączenia wszystkich terenów intensywnie zagospodarowanych i umożliwiające tym samym prawidłowe funkcjonowanie województwa.

Z uwagi na położenie gminy względem głównych ośrodków województwa kujawsko-pomorskiego (Bydgoszczy i Torunia), lokalizacje podstawowych dla gminy funkcji usługowych w mieście Chełmża oraz powiązania z nadrzędnym układem drogowym, najistotniejszymi drogami dla powiązań zewnętrznych gminy są:

- droga krajowa nr DK91 wyprowadzająca ruch z gminy w kierunkach północnym i południowym, w tym do Torunia oraz za pośrednictwem dróg niższej kategorii zapewniająca dojazd do Chełmży,
- droga wojewódzka nr 551 o przebiegu Strzyżawa (droga krajowa nr 80) – Dąbrowa Chełmińska – Unisław – Wybcz – Chełmża – Wąbrzeźno, wyprowadzająca ruch z gminy w kierunku wschodnim i zachodnim, w tym do Bydgoszczy oraz zapewniająca powiązania z nadrzędnym układem drogowym województwa – drogami krajowymi nr 10 i 15.

W dalszej kolejności dla powiązań zewnętrznych gminy istotne są następujące drogi wojewódzkie i powiatowe:

- droga wojewódzka nr 499, o przebiegu: Ostaszewo (droga nr 91) – Sławkowo – Mirakowo (droga nr 599), wyprowadzająca ruch z południowej części gminy na drogę nr 91 w kierunku Torunia,
- droga wojewódzka nr 589, o przebiegu Grzywna (droga nr 91) – Chełmża, łącząca miasto Chełmżę z drogą nr 91,
- droga wojewódzka nr 599, o przebiegu Mirakowo – Grodno, będąca przedłużeniem drogi nr 499, łącząca ją z drogą wojewódzką nr 649,
- droga wojewódzka nr 649, o przebiegu Pluskowęsy – Mlewo – Sierakowo, droga ta uzupełnia powiązania zewnętrzne gminy z terenami i układem drogowym, położonymi po jej wschodniej stronie,
- droga powiatowa nr 1604C o przebiegu Brzozowo – Nawra, zapewniająca powiązania z terenami położonymi na północ od gminy w pasie pomiędzy Wisłą i drogą nr 91,
- droga powiatowa nr 1615C o przebiegu Krusin – Staw – Bielczyny, zapewniająca powiązania z terenami po północnej stronie gminy, w tym z gminą Papowo Biskupie,
- droga powiatowa nr 1619C o przebiegu Lisewo – Dubielno – Chełmża, służąca powiązaniom z terenami po północnej stronie gminy,
- droga powiatowa nr 1629C o przebiegu Trzebcz Szlachecki – Głuchowo, wraz z drogą nr 1604C, zapewniająca powiązania z terenami położonymi na północ od gminy w pasie pomiędzy Wisłą i drogą nr 91, przy czym na odcinku od Parowy Fałęckiej do Trzebcza Szlacheckiego, droga ta nie jest wyposażona w nawierzchnię utwardzoną ulepszoną,
- droga powiatowa nr 1716C o przebiegu Płużnica – Bocień – Dźwierzno, wyprowadzająca ruch w kierunku północnym, w tym w stronę gminy Płużnica,
- droga powiatowa nr 2013C o przebiegu Bielczyny – Chełmża, łącząca Chełmżę z drogą krajową nr 91,
- droga powiatowa nr 2016C o przebiegu Łubianka – Kończewice, zapewniająca powiązania z gminą Łubianka oraz za pośrednictwem drogi wojewódzkiej nr 553 z Toruniem,
- droga powiatowa nr 2019C o przebiegu Chełmża – Brąchnowo – Pigża, zapewniająca powiązania z gminą Łubianka oraz za pośrednictwem drogi wojewódzkiej nr 553 z Toruniem,
- droga powiatowa nr 2023C o przebiegu Chełmża – Świętosław – Węgorzyn, wiążąca północną część gminy z Chełmżą i drogą wojewódzką nr 551,
- droga powiatowa nr 2027C o przebiegu Morczyny – Kamionki Małe, łącząca południową część gminy z drogą krajową nr 15 i dalej z Toruniem.

Pozostałe drogi powiatowe zapewniają spójność sieci dróg krajowej, wojewódzkich i w/w dróg powiatowych. Są to następujące drogi:

- nr 1638C o przebiegu Drzonówko – Grzegorz - Liznowo,
- nr 2014C o przebiegu Nawra – Głuchowo,
- nr 2022C o przebiegu Dziemiony – Żeglno,
- nr 2024C o przebiegu Drzonowo – Bocień,
- nr 2025C o przebiegu Mała Grzywna – Mirakowo,
- nr 2026C o przebiegu Browina – Grzywna – Sławkowo,
- nr 2031C o przebiegu Żelgno Bezdół – Żelgno.

Wyżej wymienione drogi: krajowa, wojewódzkie i powiatowe zapewniają również ważne połączenia wewnętrzne gminy, służąc dojazdowi do poszczególnych wsi oraz łącząc je między sobą.

Drogi wojewódzkie i powiatowe łączą funkcję obsługi ruchu w powiązaniach zewnętrznych i wewnętrznych z obsługą zagospodarowania, znajdującego się przy drodze. Drogi gminne służą bezpośredniej obsłudze zagospodarowania, wyprowadzają ruch na drogi wyższych kategorii i uzupełniają powiązania o lokalnym znaczeniu.

Część zagospodarowania gminy obsługiwana jest przez drogi niezaliczone do żadnej kategorii dróg publicznych. Są to drogi wewnętrzne na terenach mieszkaniowych i rolnych.

Sieć dróg publicznych i wewnętrznych dobrze udostępnia zagospodarowanie gminy, przy czym część zabudowy, dostępna jest jedynie przy pomocy dróg utwardzonych nieulepszonych (leszowych i żwirowych) i nieutwardzonych (gruntowych).

Droga krajowa i wszystkie drogi wojewódzkie posiadają nawierzchnie twarde ulepszone.

Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej obsługują najważniejsze połączenia zewnętrzne i wewnętrzne gminy oraz rejon o największej koncentracji zabudowy. Drogi o nawierzchni nieulepszonej obsługują głównie tereny zabudowy jednorodzinnej i ekstensywnie zagospodarowane – rozproszonej zabudowy, rolne i leśne.

W roku 2015 na sieciach dróg krajowych oraz wojewódzkich został przeprowadzony ostatni Generalny Pomiar Ruchu (GPR), który stanowi podstawowe źródło informacji o ruchu drogowym w Polsce. Poprzednio wykonany GPR w 2010 r. nie obejmował jeszcze autostrady A1. Poniżej przedstawiono wyniki pomiarów z 2010 i 2015 r.

Tabela 47 Pomiary ruchu w 2010 i 2015 r.

Lp.	Nr drogi	Odcinek	SDR	Motocykle	Sam. osobowe	Sam. dostawcze	Sam. ciężarowe		Autobusy	Traktory	Rok
							bez przyczepy	z przyczepą			
1	A1	Lisewo-Turzno	15813	34	11590	990	460	2664	75	0	2015
2	91	Stolno - Kończewice	14530	52	9430	1314	3544		160	30	2010
			8224	48	5491	841	444	1299	82	19	2015
3	91	Kończewice - Grzywna	14081	59	9041	1023	3827		122	9	2010
			5407	24	3938	851	476	1071	44	3	2015
4	91	Grzywna - Łysomice	17948	65	11811	1631	4144		282	15	2010
			11361	50	8124	1262	530	1206	181	8	2015
5	499	Ostaszewo - Mirakowo	1370	40	1136	60	67		29	38	2010
			1209	18	984	93	47	37	11	19	2015
6	551	Wybicz - DK91	1716	22	1383	189	84		14	24	2010
			1808	20	1408	231	61	63	7	18	2015
7	551	od DK91 - Chełmża	3695	70	3011	358	211		30	15	2010
			8590	112	6545	842	447	515	77	52	2015
8	551	Chełmża (przejście)	10095	222	8904	606	212		141	10	2010
			8885	98	7942	560	116	80	80	9	2015
9	551	Chełmża - Orzechowo	2290	30	1863	181	131		37	48	2010
			2583	28	2101	196	77	108	39	34	2015
10	589	Chełmża - Grzywna	4454	71	4031	98	116		120	18	2010
			4206	25	3748	215	50	59	101	8	2015
11	649	Pluskowęsy - Sierakowo	1401	34	995	192	143		15	22	2010
			2463	37	1970	180	69	165	15	27	2015

Widoczne zmiany w natężeniu ruchu wprowadziła realizacja na terenie województwa autostrady A1. Droga krajowa nr 91 jest dalej znaczącą drogą w połączeniach wewnątrz regionalnych. Stanowi również alternatywę dla płatnej autostrady. Określenie natężenia ruchu na drogach w regionie będzie możliwe dopiero po wprowadzeniu odpłatności za przejazd odcinkiem autostrady od Torunia do Włocławka i ustabilizowaniu się wywołanych tym faktem zmian w natężeniu ruchu pojazdów.

Ruch na drogach wojewódzkich jest znacznie mniejszy niż na drogach krajowych, choć widać znaczący wzrost natężenia ruchu pomiędzy pomiarami w 2000 i 2005 r. oraz rokiem 2010 i 2015. Na drogach tych nie występują problemy z przepustowością. Realizacja autostrady oraz węzłów w Lisewie i Turznie doprowadziła do wzrostu natężenia ruchu na drogach do nich prowadzących. Jest to jednak głównie ruch lokalny. Większego natężenia na drogach doprowadzających do węzłów doszło poza gminą Chełmża: na drodze wojewódzkiej 548 (odcinek Stolno - Lisewo, łączący drogę krajową nr 91 z węzłem A1 w Lisewie) oraz 552 zbierającej ruch z kierunku Unisławia, przez Łysomice do węzła w Lubiczu.

Dla dróg powiatowych i gminnych brak jest pomiarów ruchu. Poziom ruchu na ważniejszych drogach powiatowych jest zbliżony do wielkości ruchu na drogach wojewódzkich. Na pozostałych drogach publicznych w gminie, ruch jest znacznie mniejszy.

Przy klasyfikacji układu drogowego wykorzystano dane z opracowań dla województwa kujawsko-pomorskiego (*Planu zagospodarowania przestrzennego, Strategii rozwoju*) i zarządzenia Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. z 1999 Nr 43, poz. 430). Przez klasę drogi rozumie się przyporządkowanie drodze odpowiednich parametrów technicznych, wynikających z jej cech funkcjonalnych. Zasadniczym problemem przy określaniu klas dróg istniejących jest niepełne dostosowanie parametrów technicznych dróg do funkcji przez nie pełnionych. Większy ruch i zakres obsługi ruchu ponadlokalnego, szczególnie międzyregionalnego, wymagają lepszych parametrów technicznych i ograniczenia obsługi zagospodarowania – dostępności do drogi.

W stanie istniejącym droga krajowa nr 91 jest drogą główną ruchu przyspieszonego (GP). Droga obsługuje ruch międzyregionalny, regionalny i lokalny. Największą część ruchu stanowi ruch tranzytowy w stosunku do gminy. Droga posiada jedną jezdnię i pobocza utwardzone. Przechodzący przez gminę odcinek drogi, to w większości wybudowana w latach siedemdziesiątych obwodnica Chełmży. Dlatego droga ta w minimalnym stopniu obsługuje przyległe zagospodarowanie. Obecne odległości między skrzyżowaniami nie w pełni odpowiadają wymaganiom dla dróg tej klasy, które powinny wynosić minimum 2 km poza terenem zabudowy, z dopuszczeniem pojedynczych odległości 1 km, która jest jednocześnie minimalna dla terenów zabudowy. Droga nie posiada jezdni zbiorczych dla obsługi przyległych terenów, chodników i ścieżek rowerowych, poza skrzyżowaniem z drogą wojewódzką nr 551.

Drogi wojewódzkiej zaliczone są obecnie do klasy dróg zbiorczych, drogi te obsługują ruch regionalny i lokalny. Odległości między skrzyżowaniami i zakres obsługi zagospodarowania w większości odpowiadają wymaganiom dla klasy zbiorczej. Drogi te nie posiadają chodników, poza krótkimi odcinkami na terenach zabudowy oraz ścieżek rowerowych.

Drogi powiatowe z uwagi na ich obecne parametry techniczne i użytkowe oraz funkcje w sieci, zaliczono do dróg zbiorczych z wyjątkiem drogi nr 2014C, którą sklasyfikowano jako drogę lokalną. Odległości między skrzyżowaniami dróg zbiorczych i zakres obsługi zagospodarowania w większości odpowiadają wymaganiom dla tej klasy drogi. Dla części dróg konieczne jest poszerzenie jezdni do wymaganych 5,5-7,0 m. Drogi powiatowe nie posiadają chodników, poza krótkimi odcinkami na terenach zabudowy oraz ścieżek rowerowych.

Drogi gminne posiadają klasy dróg lokalnych i dojazdowych. Podstawowym problemem jest niedostateczne wyposażenie tych dróg w nawierzchnie twarde oraz zbyt małe szerokości jezdni i pasów drogowych, co utrudnia budowę jednocześnie jezdni i chodników. Sytuacja ulega stopniowej poprawie, dzięki wykorzystaniu przez gminę środków unijnych i stopniowej modernizacji istniejących dróg (w tym ich nawierzchni) oraz budowie nowych połączeń. Na przestrzeni lat 2007-2012 przybyło w gminie 114 km dróg lokalnych.

13.1.2. Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe:

- nr 207 Toruń Wschodni – Chełmża – Grudziądz – Malbork, linia drugorzędna jednotorowa,
- nr 209 Bydgoszcz – Chełmża – Kowalewo Pomorskie – Brodnica, linia drugorzędna jednotorowa.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 2013 r. w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. z 2013, poz. 569), linia nr 207 na odcinkach Toruń Wschodni – Kornatowo (tj. na odcinku przebiegającym przez gminę Chełmża) oraz Grudziądz – Gardeja znajduje się w wykazie linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Odcinek linii nr 207 pomiędzy Kornatowem i Grudziądzem oraz linia nr 209, zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, zaliczają się do „linii pozostałych”.

Obydwie linie zbiegają się na stacji Chełmża. Na terenie gminy na linii nr 207 znajdują się stacje w Grzywnie i Wrocławkach, a na linii nr 209 w Nawrze, Głuchowie i Mirakowie.

Na linii nr 207 prowadzony jest ruch pociągów osobowych i towarowych. Na linii nr 209 odbywa się ruch pasażerski pomiędzy Chełmżą i Bydgoszczą obsługiwany przez Arriva RP Sp. z o.o..

Linia nr 207 jest istotna dla dojazdów mieszkańców gminy do Torunia i Grudziądza. Liczba odjazdów pociągów w dniu powszednim w kierunku obydwu tych miast wynosi: 7 do Torunia i 8 do Grudziądza. Kolej zapewnia także inne bezpośrednie połączenia, m.in. z Malborkiem i Brodnicą.

- W przeszłości przez teren gminy przebiegała jeszcze linia kolejowa Chełmża – Grzegorz – Mełno, której torowisko zostało rozebrane, a grunty sprzedane.

13.1.3. Komunikacja autobusowa

Obsługę zapewniają linie autobusowe. Głównym węzłem komunikacji autobusowej jest zespół przystanków przy dworcu kolejowym w Chełmży skąd w dniu powszednim, w ciągu doby odjeżdża blisko 100 autobusów, w tym blisko 50 do Torunia. Głównym ciągiem jest południowy odcinek drogi nr 91 wraz z drogą wojewódzką nr 589, łączący Toruń z Chełmżą. Ponadto autobusy kursują wzdłuż pozostałych dróg wojewódzkich, większości dróg powiatowych i niektórych gminnych. Autobusy zapewniają dojazd do Chełmży, Torunia oraz m.in. Grudziądza, Chełmna, Chojnic, Golubia-Dobrzynia, Świecia, Tucholi i Wąbrzeźna. Na terenie gminy występują przystanki w miejscowościach Nowa Chełmża, Pluskowęsy, Zalesie, Mirakowo, Kielbasin i Świętosław (obsługiwane przez firmę Arriva sp. z o.o.). Uzupełnieniem regularnej komunikacji autobusowej są kursy autobusów szkolnych, stanowiących często jedyne połączenie dla niektórych obszarów. Oferta przewozowa dostosowana jest do istniejącego zapotrzebowania.

Komunikacja autobusowa zapewnia zadawalające warunki obsługi dla terenów położonych wzdłuż drogi krajowej, wojewódzkich i części dróg powiatowych. Część zabudowy znajduje się poza zasięgiem bezpośredniej obsługi komunikacją autobusową – przystanki znajdują się w odległości 1-3 km, dotyczy to w szczególności terenów, do których nie prowadzą drogi twarde.

13.1.4. Transport ładunków

Największe źródła i cele ruchu towarowego (obiekty produkcyjne, przetwórstwa rolnego i spożywczego, magazyny i hurtownie) znajdują się w Chełmży i Grzywnie. Pozostałe obiekty wymagające dojazdu pojazdami ciężarowymi, to przede wszystkim duże gospodarstwa rolne, położone przy drogach wojewódzkich i powiatowych.

Tranzytowy ruch ciężarowy występuje głównie na drodze krajowej nr 91 oraz wojewódzkiej nr 551, na których stanowi blisko jego trzecią część.

13.1.5. Ruch pieszy i rowerowy

Większość dróg, w tym krajowa, wojewódzkie i powiatowe nie posiadają wydzielonych chodników dla pieszych, które znajdują się wyłącznie na odcinkach z intensywną zabudową. Stanowi to poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa pieszych.

Na terenie gminy brak jest wydzielonych ścieżek rowerowych wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich poza: skrzyżowaniem dróg nr 91 i 551 oraz wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 551, 649, 499 i 589. W miejscowościach gminnych, na odcinkach z intensywną zabudową, pojawiają się ścieżki pieszo-rowerowe (np. miejscowość Kończewice). Zgodnie z danymi GUS na koniec roku 2012 w gminie było 1,4 km ścieżek rowerowych. Ruch rowerowy odbywa się na ogólnodostępnych jezdniach dróg publicznych. Zagrożenie bezpieczeństwa dla rowerzystów będzie narastać w miarę wzrostu ruchu, szczególnie na drogach wojewódzkich.

Przez wschodnią część gminy przebiegają następujące znakowane turystyczne szlaki rowerowe:

- Toruń – Grudziądz (szlak niebieski) o przebiegu: Toruń – Piwnice – Olek - Grodno – Dźwierzno – Ryńsk – Wąbrzeźno – Radzyń Chełmiński – Grudziądz, w gminie Chełmża szlak prowadzony jest utwardzonymi drogami wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi,
- Toruń – Zalesie (szlak czerwony) o przebiegu Toruń – Papowo Biskupie – Folząg – Zalesie, w gminie Chełmża szlak prowadzony jest głównie drogami nieutwardzonymi – gminnymi i wewnętrznymi do drogi wojewódzkiej 599.

Ponadto dla potrzeb turystyki rowerowej, jako szlaki pieszo-rowerowe wykorzystywane są znakowane szlaki turystyki pieszej, w tym szlaki wokół Chełmży i Jeziora Chełmińskiego.

13.1.6. Parkowanie pojazdów

Na terenie gminy nie występują istotne problemy z parkowaniem pojazdów, poza rejonem Zalesia i Grodna w okresie letnich weekendów.

13.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

13.2.1. Zaopatrzenie w wodę

System zaopatrzenia gminy Chełmża w wodę oparty jest na stacjach uzdatniania wody i hydroforniach z czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Na terenie gminy znajdują się 3 eksploatowane ujęcia wody oraz ujęcia rezerwowe.

- Stacja uzdatniania wody SUW Dziemiony

Woda ujmowana jest ze studni wierconej Nr 3 o głębokości 47,0 m p.p.t. i wydajności eksploatacyjnej $Q=36 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=4,75$. Awaryjny pobór wody prowadzony jest ze studni Nr 1 o głębokości 48,0 m p.p.t. lub studni Nr 2 o głębokości 51,5 m p.p.t.. Strefa ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicy działki gminnej, na której jest ono zlokalizowana. Nie ustanowiono strefy ochrony pośredniej. Pozwolenie na eksploatację stacji wygasa w 2023 r.

- Stacja uzdatniania wody SUW Nawra

Pobór wody podziemnej prowadzony jest ze studni Nr 4, Nr 5 i Nr 3; $Q_{\text{sr.d}}=570 \text{ m}^3/\text{d}$ natomiast $Q_{\text{max.h}}=52 \text{ m}^3/\text{h}$. Studnie: Nr 4 o głębokości 56,0 m p.p.t. i Nr 5 o głębokości 67,0 m p.p.t. mają wydajność $46 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=4,2 - 3,9 \text{ m}$. Z kolei studnia Nr 3 o głębokości 64,0 m p.p.t. ma wydajność $25 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=6,9 \text{ m}$. Teren ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicach działek gminnych, na których zlokalizowane są ujęcia. Nie ustanowiono dla nich stref ochrony pośredniej. Pozwolenie na eksploatację ujęć wody wygasa 30 grudnia 2015 r.

- Stacja uzdatniania wody SUW Morczyny (Mirakowo)

Pobór wody podziemnej z gminnego ujęcia prowadzony jest ze studni wierconej Nr 2 o głębokości 40,0 m i wydajności eksploatacyjnej $66,0 \text{ m}^3$ przy depresji $s=5,5 \text{ m}$, awaryjnie ze studni Nr 1 o głębokości 41,0 m i wydajności eksploatacyjnej $27 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=3,6 \text{ m}$. Średnie zasoby zatwierdzone dla studni Nr 2 wynoszą $Q_{\text{sr.d}}=365 \text{ m}^3/\text{d}$. Strefa ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicach działki gminnej, na której jest zlokalizowana. Pozwolenie na eksploatację wody z w/w ujęcia udzielone jest do 2023 r.

Wydajność wszystkich ujęć wody wystarcza na zabezpieczenie potrzeb wody dla całej gminy. Rezerwowe ujęcia wody znajdują się w Grzegorzu i Zelgnie. Zasoby z ujęcia w Grzegorzu szacowane są na $150 \text{ m}^3/\text{d}$, w Zelgnie na $120 \text{ m}^3/\text{d}$. Nie są one obecnie eksploatowane. Dodatkowo na terenie gminy znajduje się 18 przykładowych ujęć wody (m.in. przy RSP, mleczarniach, gorzelni, cieplarni).

Eksploatacją i administracją stacji zajmuje się Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. WODKAN.

Stan istniejących wodociągów

Wszystkie wsie na terenie gminy podłączone są do wodociągu gminnego. Stopień ich zwodociągowania szacuje się w granicach od 95,2% do 100%; dla całej gminy wartość ta wynosi 99,8% (GUS za rok 2014 podają, że z wodociągów korzysta 96,7% ludności gminy). Poza zasięgiem sieci znajdują się pojedyncze gospodarstwa domowe. Ogólna długość rozdzielczej sieci wodociągowej

w gminie wynosi 287,6 km (GUS za rok 2015), podłączonych jest do niej 1623 budynków mieszkalnych (GUS z rok 2015 r.), w porównaniu do 1 682 budynków mieszkalnych oraz obiektów użyteczności publicznej. W skład sieci wodociągowej gminy wchodzi 6 stacji uzdatniania wody, z czego 3 znajdują się w użytkowaniu (w miejscowościach Nawra, Dziemiony i Morczyny), a 2 położone w Żelgnie i Grzegorzu stanowią rezerwę.

Sieć wodociągów w gminie jest spięta, wyjątek stanowią przewody przesyłające wodę z ujęcia w Morczynach.

Stacja uzdatniania wody SUW Nawra – zaopatruje wsie: Nawra, Bogusławki, Parowa Falęcka, Windak, Bielczyny, Głuchowo, Kończewice, Browina, Brachnówko. Oprócz tego woda dostarczana jest wodociągami na teren sąsiedniej gminy Łubianki. Sieć spięta jest z wodociągiem podłączonym do ujęcia wody w Dziemionach.

Stacja uzdatniania wody SUW Dziemiony – zaopatruje wsie: Skąpe, Nowa Chełmża, Dziemiony, Witkowo, Pluskowęsy, Zalesie, Żelgno, Januszewo, Liznowo, Drzonówek, Szerokopas, Świętosław, Zajączkowo.

Stacja uzdatniania wody SUW Morczyny – zaopatruje wsie: Grzywna, Kuczwały, Sławkowo, Mirakowo, Kiełbasin, Zalesie. Modernizowana była w 2006 r.

Istnieje możliwość przesyłu wody do miejscowości Chrapice w sołectwie Skąpe z ujęcia wody znajdującego się w gminie Papowo Biskupie oraz do zabudowań w Strużalu i Nowej Chełmży z ujęcia znajdującego się w mieście Chełmża. Do chwili obecnej przesył wody z terenów miasta nie był realizowany.

13.2.2. Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków sanitarnych

Na obszarze gminy w 2005 r. rozporządzeniem Nr 27/2005 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 października 2005 r. wyznaczono aglomerację Chełmża (Dz. Urz. Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 117, poz. 2024 oraz z 2006 r. Nr 31, poz. 482). W związku z wadami formalno-prawnymi rozporządzeń wyznaczających aglomeracje miasta Torunia i Chełmży, stwierdzonymi w czasie kontroli w 2007 r. przez Ministra Środowiska, podjęto prace nad wyznaczeniem nowej aglomeracji.

Nowy zasięg aglomeracji przyjęto Uchwałą Nr XXI/378/12 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 maja 2012 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Toruń. Aglomeracja o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) 258305 z 2 oczyszczalniami ścieków zlokalizowanymi na terenie miasta Torunia, obejmuje: części miasta Torunia, części miasta Chełmży, część miejscowości w gminach Żławieś Wielka i Łysomice oraz na terenie gminy Chełmża częściowo wsie: Grzywna, Kończewice, Pluskowęsy, Nowa Chełmża, Browina i Głuchowo. Docelowo ścieki z terenu gminy położne w obrębie aglomeracji będzie odbierać oczyszczalnia w Toruniu.

Na terenie gminy w ostatnich latach prowadzi się intensywne prace nad rozbudową sieci kanalizacyjnej. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy w 2015 r. wynosiła 41,6 km (w roku 2000 było to tylko 8,7 km – dane wg GUS). Obejmuje ona następujące miejscowości: Dźwierzno, Zalesie, Żelgno, Grzywna, Kończewice, Głuchowo, Windak, Browina, Nawra, Nowa Chełmża i Pluskowęsy. Planowana jest dalsza rozbudowa sieci w obrębie wymienionych miejscowości oraz przyłączenia nowych.

Z sieci kanalizacyjnej w 2014²³ r. korzystało 2 372 mieszkańców gminy, co stanowiło 24,2% ogółu mieszkańców. Liczba połączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowej zabudowy wyniosła 287 (dane GUS za 2015 r.).

Ścieki komunalne odprowadzane są z gminy Chełmża są do:

²³ Brak dostępnych danych za rok 2015

- urządzeń systemu kanalizacji sanitarnej Toruńskich Wodociągów Sp. z o.o., gdzie dokonywane jest ich oczyszczanie, w tym systemie kanalizacyjnym działa 13 szt. przepompowni sieciowych: w Grzywnie – 3 szt., w Głuchowie – 2 szt., w Kończewicach – 4 szt., w Browinie – 2 szt., w Pluskowężach – 2 szt., oraz komora pomiarowa w Nowej Chełmży,
- do oczyszczalni ścieków w Zelgnie-Dźwierzno, w tym systemie kanalizacyjnym działa oczyszczalnia ścieków i 4 szt. przepompowni sieciowych w Zelgnie – 2 szt. i w Dźwierznie – 2 szt.

Tam gdzie ścieki nie mogą popłynąć kanalizacją sanitarną (m.in. ze względu na rozproszenie zabudowy), realizuje się przydomowe oczyszczalnie ścieków. W latach 2009-2011 wybudowano 230 takich obiektów finansowanych lub współfinansowanych ze środków zewnętrznych (PROW, WFOŚiGW). Przydomowe oczyszczalnie ścieków funkcjonują we wsiach: Bielczyny, Bogusławski, Brąchnówko, Browina, Drzonówko, Dziemiony, Głuchowo, Skąpe, Grzegorz, Grzywna, Januszewo, Kiełbasin, Kuczwały, Kończewice, Liznowo, Mirakowo, Nawra, Nowa Chełmża, Parowa Fałęcka, Pluskowęsy, Skąpe, Sławkowo, Szerokopas, Świętosław, Witkowo, Zajączkowo, Zalesie, Zelgno, Zelgno Bezdół.

Istnienie tych oczyszczalni wymaga od Urzędu Gminy stworzenia systemu kontroli ich działania oraz systemu wywożenia z nich osadu. Ścieki ze zbiorników wybieralnych przy gospodarstwach domowych wywożone są do oczyszczalni ścieków w Zelgnie.

Zarządcą sieci kanalizacyjnej na terenie gminy jest Zakład Usług Komunalnych – WODKAN Sp. z o.o.

W 2006 r. gmina opracowała koncepcje dotyczące kanalizacji i oczyszczalni ścieków sanitarnych w gminie.

13.2.3. Elektroenergetyka i odnawialne źródła energii

Na terenie gminy Chełmża nie występują konwencjonalne źródła wytwarzania energii elektrycznej.

Ze względu na brak stacji 110/15 kV, gmina zasilana jest z głównego punktu zasilania (GPZ) znajdującego się na terenie miasta Chełmża oraz GPZ Kowalewo, a w przypadkach awaryjnych z GPZ Lisewo, GPZ Wąbrzeźno, GPZ Unisław, GPZ Chełmno, GPZ Toruń Północ i GPZ Toruń Rubinkowo.

Przez obszar gminy przebiegają następujące linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia:

- linia napowietrzna relacji: Toruń Elana – Grudziądz Węgrowo o napięciu 220 kV,
- linia napowietrzna relacji – GPZ Unisław – GPZ Chełmża, GPZ Chełmża – GPZ Łysomice o napięciu 110 kV.

Sieć energetyczna o napięciu 220 kV administrowana jest przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne PÓŁNOC S.A., oddział w Bydgoszczy. Natomiast linie o napięciu 110 kV administruje Koncern Energetyczny Energa S.A., oddział w Toruniu. Z informacji uzyskanych od administratora linii energetycznych wynika, że na terenie gminy Chełmża nie planuje się budowy nowych ani rozbudowy istniejących napowietrznych linii energetycznych wysokiego napięcia.

W gminie funkcjonuje jeden system średniego napięcia 15 kV. Sieć linii średniego napięcia jest spięta, jej odcinki wyprowadzane są poza gminę i zasilają także sąsiednie miejscowości. W razie awarii możliwe jest przesyłanie prądu w kierunku gminy Chełmża liniami średniego napięcia spoza jej terenu.

Stacje transformatorowe na terenie gminy są w zdecydowanej większości wolnostojące, słupowe, wykonane z prefabrykatów. Łącznie na terenie gminy znajdują się 169 stacje transformatorowe.

Tabela 48 Zestawienie linii elektroenergetycznych kablowych i napowietrznych

Sieć energetyczna	Napowietrzna [km]	Kablowa [km]
WN – 110 kV	13,1	Brak
SN – 15 kV	192,7	8,8

nN – 0,4 kV	245,4	49,1
-------------	-------	------

Źródło: Dane udostępnione przez Energa operator (stan na listopad 2015 r.)

Na terenie gminy funkcjonuje również oświetlenie uliczne. Na ok. 48 km dróg funkcjonuje 790 lamp o różnym stanie technicznym. Najnowsze zrealizowano podczas remontów i modernizacji dróg w latach 2007-2012 (jak np. zrealizowane w 2010 r. oświetlenie: na skrzyżowaniu drogi powiatowej nr 2025 z drogą gminną nr 100544C W Mirakowie – 3 słupy oświetleniowe, na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 551 z drogą gminną nr 100521C oraz drogą wewnętrzną będącą własnością Gminy Chełmża w Kończewicach – 3 słupy oświetleniowe, przy drodze powiatowej nr 1629 w Parowie Fałęckiej – 2 słupy oświetleniowe, przy drodze wojewódzkiej nr 551 w Zelgnie – 4 słupy oświetleniowe).

Stopniowej wymianie podlegają też najstarsze oprawy oświetleniowe, zamieniane na oświetlenie energooszczędne (docelowo planowana jest wymiana 262 opraw rtęciowych).

Odnawialne źródła energii na terenie gminy

Wykorzystanie energii wiatru

W chwili obecnej na terenie gminy działa 5 elektrowni wiatrowych. Po wejściu w życie ustawy z dnia 20 maj 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r., poz. 961) nie jest planowana budowa nowych elektrowni wiatrowych.

Wykorzystanie energii solarnej

Na terenie gminy Chełmża w ramach projektu „Zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej w gminie Chełmża poprzez zastosowanie przyjaznej środowisku energii słonecznej” przeprowadza się montaż instalacji solarnych do podgrzewania wody na 447 budynkach mieszkalnych oraz 14 obiektach użyteczności publicznej. Programem objęto szkoły, świetlice wiejskie i budynki przy obydwo Orlikach. W pierwszym etapie projektu zamontowanych zostanie 184 szt. instalacji solarnych (dane gminy). W latach następnych planuje się kolejne edycje projektu.

Nie jest znana liczba wszystkich instalacji na terenie gminy, gdyż montowane są one również przez osoby prywatne, co potwierdza Program ochrony środowiska powiatu toruńskiego: „dokładna liczba zainstalowanych kolektorów jest trudna do szacowania, ponieważ obiekty te nie podlegają żadnej procedurze rejestracyjnej i uzgodnieniowej, a więc ich ilość nie może być w rzeczywisty sposób monitorowana.”

Wykorzystanie energii geotermalnej na terenie gminy

Jak podaje Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Chełmża na lata 2012-2027: „Na terenie gminy Chełmża pompa ciepła zainstalowana jest w Szkole Podstawowej w Kończewicach. Istniejąca kotłownia olejowa została rozbudowana o pompę ciepła. Ciepło słoneczne zgromadzone w tym przypadku w gruncie i wodzie gruntowej wykorzystane jest przez cały rok i przekazywane przez system odwiertów głębinowych, transportujących ciepło gruntu do pompy ciepła. Pompy ciepła wykorzystywane są także w Gimnazjum w Głuchowie, Gimnazjum w Pluskowęsach oraz w Samodzielnym Publicznym Ośrodku Zdrowia w Zelgnie. W przypadku tych budynków, zmodernizowane zostały istniejące kotłownie olejowe o mocy ok. 450 kW i zainstalowane pompy ciepła typu powietrze-woda o mocy ponad 50 kW.”

13.2.4. Zaopatrzenie w gaz

Przez teren gminy przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia:

- gazociąg DN 500 o ciśnieniu 8,4 MPa, relacji Toruń – Rogóźno (fragment gazociągu Włocławek – Gdynia), eksploatowany jest przez OGP Gaz-System S.A. Oddział w Gdańsku,
- gazociąg DN 400 o ciśnieniu 5,5 MPa, relacji Toruń – Rogóźno, wraz z odchodzącą od niego nitką DN 200 o ciśnieniu 5,5 MPa Pluskowęsy – Chełmża, eksploatowany jest przez OGP Gaz-System S.A. Oddział w Gdańsku,

- gazociąg dystrybucyjny wysokiego ciśnienia DN 300 mm o ciśnieniu 8,4 MPa relacji Zalesie-Dworzysko, eksploatowany przez Polską Spółkę Gazownictwa sp. z o.o., Oddział w Gdańsku.

Gmina Chełmża jest zgazyfikowana w niewielkim stopniu. Długość czynnej sieci rozdzielczej na terenie gminy wynosiła 2 626 m (dane GUS za 2014 r.). Sieć gazowa niskiego ciśnienia zlokalizowana jest na obszarze miejscowości Grzywna i Nowa Chełmża. Korzysta z niej zaledwie 0,2 % mieszkańców gminy. Do celów grzewczych i bytowych (tj. do ogrzewania wody, przygotowywania posiłków) wykorzystuje się gaz butlowy.

W 1990 r. opracowano *Studium Gazyfikacji gminy Chełmża*, które zakładało budowę sieci gazowniczej zasilanej z istniejącego gazociągu wysokiego ciśnienia DN 400 z lokalizacją trzech stacji redukcyjno-pomiarowych I^o w miejscowościach Mirakowo, Kończewice, Zelgno. Do dnia dzisiejszego nie zrealizowano w/w założeń.

13.2.5. Gospodarka odpadami

Unieszkodliwianie odpadów na obszarze gminy Chełmża prowadzone jest poprzez ich składowanie na ściśle wydzielonym terenie. Obecnie w gminie nie ma składowiska odpadów. Wytwarzane odpady komunalne na terenie gminy wywożone są na Składowisko Odpadów Komunalnych w Niedźwiedziu gmina Dębowa Łąka. Poprzednio użytkowane składowisko zlokalizowane w Kamionkach Dużych (gm. Łysomice) zostało zamknięte w dniu 31 października 2007 r., zgodnie z decyzją Wojewody Kujawsko – Pomorskiego z dnia 20 sierpnia 2007 r. Dawne składowisko gminne znajdujące się w Bielczynach, o powierzchni 4,5 ha zostało zamknięte i zrekultywowane. Unieszkodliwianie osadów ściekowych ma miejsce na poletkach osadowych przy oczyszczalniach ścieków.

Odbiorem odpadów komunalnych do 1 lipca 2013 r. zajmowały się trzy firmy:

- REMONDIS Bydgoszcz Sp. z o.o., ul. Inwalidów 4, 85-749 Bydgoszcz,
- Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Chełmży, ul. Toruńska 1, 87-140 Chełmża,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. o.o. z siedzibą w Toruniu, ul. Grudziądzka 159, 87-100 Toruń.

Odsetek mieszkańców objętych obsługą w zakresie wywozu odpadów z terenu gminy wynosił 77% - podpisano łącznie 1612 umów na odbiór odpadów. (dane wg Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Toruńskiego).

Po 1 lipca 2013 r., w związku z nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, odbiorem odpadów komunalnych z terenu gminy zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. z Chełmży. Umowa na realizację zadania w zakresie odbierania i zagospodarowania stałych odpadów komunalnych z zamieszkałych nieruchomości położonych na terenie gminy zawarta została na okres od 1 lipca 2013 r. do 31 grudnia 2014 r. Zakład poza wywozem odpadów z terenu gminy prowadzi również punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), obsługujący mieszkańców miasta i gminy Chełmża (łącznie 25 tys. mieszkańców).

Do PSZOK przyjmowane są następujące odpady:

- tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe;
- szkło;
- papier, tektura;
- bioodpady, w tym odpady zielone;
- popioły;
- przeterminowane lekarstwa;
- chemikalia;
- zużyte baterie i akumulatory;
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny;
- meble i inne odpady wielkogabarytowe;

- odpady budowlane i rozbiórkowe;
- zużyte opony;
- tekstylia.

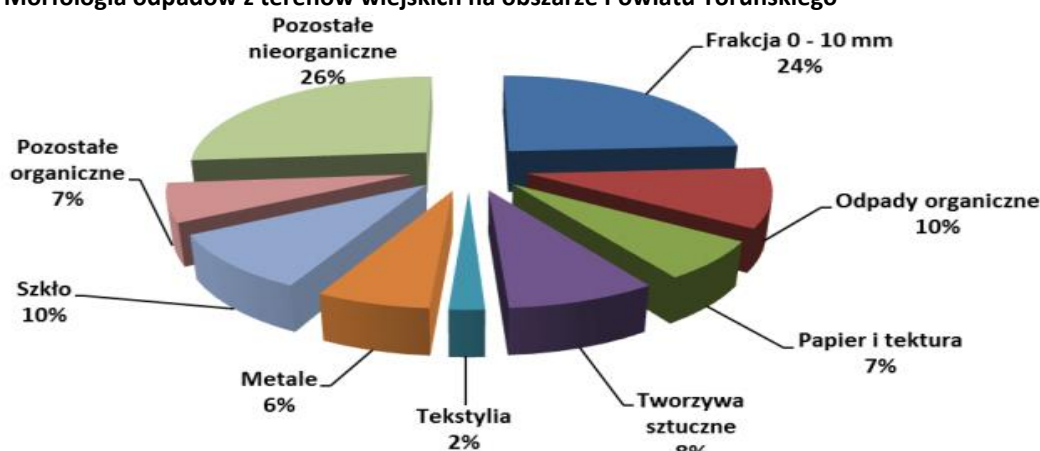
Poniżej przedstawiono ilości odpadów produkowane w gminie Chełmża (za Planem Gospodarki Odpadami dla Powiatu Toruńskiego na lata 2010-2014). Ilość odpadów oszacowano na podstawie liczby mieszkańców i wskaźników przewidzianych dla gmin wiejskich zawartych w KPGO 2010 (Krajowy Program Gospodarki Odpadami).

Tabela 49 Strumień odpadów komunalnych w Mg/a z obszaru Gminy Chełmża

Jedn. administracyjna	Liczba ludności	Ilość odp. z gospod. domowych	Odpady wielkogabarytowe	Odpady niebezpieczne	Odpady zielone	Odpady z czyszczenia ulic	Odpady budowlane	łącznie
Gmina Chełmża	9475	502,18	94,75	9,48	94,75	47,38	379	1127,54

Źródło: Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Toruńskiego na lata 2010-2014

Wykres 8 Morfologia odpadów z terenów wiejskich na obszarze Powiatu Toruńskiego

Źródło: Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Toruńskiego na lata 2010-2014

W bilansie odpadów dominują odpady komunalne, głównie z gospodarstw domowych. Ponadto odpady komunalne produkują liczne zakłady handlowo-usługowe (z dużym udziałem firm remontowo-budowlanych) oraz zaopatrzenia i zbytu produkcji rolnej. Wśród bardziej znaczących podmiotów produkcyjnych można wymienić: Spółdzielnię Mleczarską w Zelgnie, ubojnię w Dziemionach, masarnię w Kończewicach oraz zakłady produkcyjne: Izopeper, Tom – Trans (za Planem Gospodarki Odpadami Gminy Chełmża).

13.2.6. Telekomunikacja

Od 1990 r. infrastruktura telekomunikacyjna ulegała intensywnej rozbudowie i modernizacji, szczególnie w części wschodniej gminy.

Tereny gminy Chełmża znajdują się w zasięgu działania sieci telefonii komórkowej Aero, Nordisk Polska, P4, Polkomtel, Sferia i T-Mobile Polska.

Tabela 50 Wydane decyzje w sprawie lokalizacji stacji bazowych GSM, LTE, UMTS i CDMA na terenie gminy Chełmża

LP.	Nazwa Operatora	Nr Decyzji	Rodzaj decyzji	Data ważności	Miejscowość	Lokalizacja	Id stacji	Rodzaj urządzenia nadawczo-odbiorczego
1	AERO 2 Sp. z o.o.	UMTS900/5/5633/5/15	P	31.08.2025	Kończewice	dz. nr 56/3	42638	UMTS900
2	SFERIA S.A.	LTE800/9/2842/2/15	zmP	31.12.2018	Kończewice	dz. nr 56/3	42638	LTE800
3	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30.06.2023	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	UMTS100

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

4	P4 Sp. z o.o.	UMTS2100/4/3550/1/10	P	31.03.2020	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	UMTS100
5	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30.06.2023	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	UMTS900
6	P4 Sp. z o.o.	UMTS900/4/0268/1/10	P	31.10.2020	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	UMTS900
7	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30.06.2023	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	LTE2100
8	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30.06.2023	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	LTE1800
9	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30.06.2023	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	GSM1800
10	P4 Sp. z o.o.	GSM900/4/2434/2/13	zmP	31-mar-20	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	GSM900
11	P4 Sp. z o.o.	MNET/4/0455/2/16	zmP	30-cze-23	Nowa Chełmża	1 Maja 1	TOR0102	GSM900
12	POLKOMTEL Sp. z o.o.	UMTS2100/3/3051/1/08	P	30.09.2018	Zelgno	dz. nr 145	43419	UMTS100
13	AERO 2 Sp. z o.o.	UMTS900/5/4429/1/13	P	31.10.2023	Zelgno	dz. nr 145	43419	UMTS900
14	SFERIA S.A.	LTE800/9/0547/1/14	P	31.12.2018	Zelgno	nr dz. 145	BT43419	LTE800
15	POLKOMTEL Sp. z o.o.	GSM900/1/10385/1/13	P	31-gru-23	Zelgno	dz. nr 145	43419	GSM900
16	NORDISK POLSKA Sp. z o.o.	CDMA420/8/0302/1/10	P	30.11.2020	Zelgno	dz. nr 145	43419	CDMA420
17	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	UMTS100
18	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	UMTS900
19	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	LTE2600
20	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	LTE1800
21	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	LTE800
22	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30.09.2022	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	GSM1800
23	T-Mobile Polska S.A.	MNET/11/46329/5/16	zmP	30-wrz-22	Zelgno-Bezdół	dz. nr 145	36307	GSM900

Źródło: Zestawienie własne na podstawie rejestrów UKE (stan na 25.04.2016)

System telekomunikacji na terenie gminy jest wystarczająco rozwinięty. Mieszkańcy gminy mogą korzystać z internetu bezprzewodowego (również z możliwością dofinansowania przez Urząd Gminy). Gmina, w ramach projektu mającego na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie Gminy Chełmża, przyczyniła się do utworzenia nowych nadajników sieci bezprzewodowej Wi-Fi w miejscowościach: Brąchnówko, Głuchowo, Grzywna, Kończewice, Nawra i Nowa Chełmża.

14. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Poniżej zamieszczono spis zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych wg obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego (2003 r.):

- przebudowa drogi krajowej nr 91.
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 551 wraz z budową obwodnicy miasta Chełmży,
- przebudowa dróg wojewódzkich nr: 499, 589, 599, 649,
- przebudowa linii kolejowej nr 207 i 209,
- budowa szlaku konno-rowerowego śladem linii kolejowej Chełmża-Grzegorz-Mełno (zadanie nie jest możliwe do realizowania ze względu na zmiany własnościowe gruntów).

Ponadto zgodnie z pismem z dnia 12 sierpnia 2014 r. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego wnosi o:

- dalsze rezerwowanie terenów na gruntach wsi Nowa Chełmża pod aktywizację gospodarczą oraz obwodnicę miasta Chełmża,
- dalsze rezerwowanie w całości terenów położonych na gruntach wsi Dźwierzno (na południe od istniejącej drogi krajowej nr 551) pod aktywizację gospodarczą oraz węzeł autostradowy „Dźwierzno”.

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	3
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU ORAZ ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	3
2.1. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE – STAN PRAWNY	3
2.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	4
2.1.2. Obowiązujące plany miejscowe.....	5
2.1.3. Decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	6
2.2. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENÓW	6
2.2.1. Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa	7
2.2.2. Tereny usługowo – produkcyjne	8
2.2.3. Tereny zieleni, rekreacji, sportu i wypoczynku.....	9
2.2.4. Stan infrastruktury technicznej.....	9
3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	10
3.1. ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	10
3.1.1. Budowa geologiczna, geomorfologia, rzeźba terenu	10
3.1.2. Charakterystyka warunków geologiczno-inżynierskich	11
3.1.3. Gleby	12
3.1.4. Hydrologia	12
3.1.5. Klimat	14
3.1.6. Flora	14
3.1.7. Fauna	15
3.2. LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	15
3.2.1. Typy siedliskowe lasów.....	16
3.2.2. Funkcje lasów	16
3.3. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	16
3.4. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	18
3.4.1. Zagrożenia i stan gleb	18
3.4.2. Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi.....	19
3.4.3. Zagrożenia i stan powietrza	19
3.4.4. Klimat akustyczny.....	22
3.4.5. Zagrożenia i stan wód	23
3.4.6. Zagrożenia i stan lasów	25
3.5. WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	26
4. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	26
5. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	26
5.1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN.....	26
5.2. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH	27
6. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	28
7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.....	29
7.1. RYS HISTORYCZNY	29
7.2. WALORY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	30
7.2.1. Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych.....	31
7.2.2. Zespoły pałacowo-parkowe wraz z podwórzem folwarcznym, dworsko-parkowe wraz z podwórzem folwarcznym oraz zespoły dworsko-parkowe.....	32
7.2.3. Kościoły zabytkowe	34
7.2.4. Cmentarze zabytkowe	35
7.2.5. Obiekty techniki i kultury materialnej.....	36
7.2.6. Stanowiska archeologiczne	36
7.3. MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ	36
7.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	36
8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA.....	37

8.1. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY	37
8.2. SYTUACJA NA RYNKU PRACY	40
8.2.1. Podmioty gospodarcze	40
8.2.2. Zatrudnienie	41
8.2.3. Bezrobocie	41
8.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	42
8.3.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	42
8.3.2. Oświata	42
8.3.3. Kultura	43
8.3.4. Sport i turystyka	43
9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	44
9.1. CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ I STANU BEZPIECZEŃSTWA	44
9.2. JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA	46
10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	46
10.1. ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH	46
10.1.1. Dokumenty szczebla wojewódzkiego	46
10.1.2. Dokumenty szczebla powiatowego	50
10.1.3. Dokumenty szczebla lokalnego	51
10.2. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, MIGRACJE W RAMACH MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO	56
10.3. ANALIZY EKONOMICZNE, ŚRODOWISKOWE I SPOŁECZNE	57
10.4. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY	58
10.5. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ	60
11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	66
12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	67
12.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY	67
12.1.1. Obszar chronionego krajobrazu	67
12.1.2. Pomniki przyrody	67
12.1.3. Użytki ekologiczne	69
12.2. OBIEKTY I OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE ZABYTKÓW	70
12.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	70
12.2.2. Zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków	71
12.3. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH	71
13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	71
13.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEGO SYSTEMU TRANSPORTOWEGO	71
13.1.1. Układ drogowy	72
13.1.2. Komunikacja kolejowa	75
13.1.3. Komunikacja autobusowa	76
13.1.4. Transport ładunków	76
13.1.5. Ruch pieszy i rowerowy	76
13.1.6. Parkowanie pojazdów	77
13.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	77
13.2.1. Zaopatrzenie w wodę	77
13.2.2. Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków sanitarnych	78
13.2.3. Elektroenergetyka i odnawialne źródła energii	79
13.2.4. Zaopatrzenie w gaz	80
13.2.5. Gospodarka odpadami	81
13.2.6. Telekomunikacja	82
14. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	83